

C Word Online N T I N U

U M

KWARTAALBLAD VAN DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT

1



ARBEID ADELT



MAAR NIET ALLE

4E JAARGANG NUMMER 1 • APRIL 2000

UM-PROFIEL



GENEESKUNDE

Op 1 december 1999 stonden 1257 studenten ingeschreven, waarvan 200 eerstejaars.



GEZONDHEIDSWETENSCHAPPEN

Op 1 december 1999 stonden 2343 studenten ingeschreven, waarvan 615 eerstejaars.



RECHTSGELEERDHEID

Afstudeerrichtingen: Nederlands Recht, Fiscaal Recht, European Law School

Op 1 december 1999 stonden 2100 studenten ingeschreven, waarvan 560 eerstejaars



ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN EN BEDRIJFSKUNDE

-ECONOMIE (Algemene Economie, Bedrijfseconomie, International Management, International Economic Studies).

-ECONOMETRIE/ECONOMETRICS

-FISCALE ECONOMIE

-INTERNATIONALE BEDRIJFSKUNDE

Op 1 december 1999 stonden 3677 studenten ingeschreven, waarvan 976 eerstejaars



ALGEMENE WETENSCHAPPEN

-KENNISTECHNOLOGIE

Op 1 december 1999 stonden 125 studenten ingeschreven, waarvan 59 eerstejaars.



CULTUURWETENSCHAPPEN

-CULTUUR- EN WETENSCHAPSSTUDIES

Op 1 december 1999 stonden 440 studenten ingeschreven, waarvan 125 eerstejaars.



PSYCHOLOGIE

Op 1 december 1999 stonden 732 studenten ingeschreven, waarvan 234 eerstejaars.

DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT telde op 1 december 1999 in totaal 10.686 studenten, waarvan 2737 eerstejaars

Voor informatie over deze studies: Studie-informatielijn 0900-8689
Studiekiezers op het Internet: <http://www.unimaas.nl/~studies>
Faculteiten op het Internet: <http://www.unimaas.nl/faculteiten.html>

CONTINUUM

CONTINUUM wordt uitgegeven door de Universiteit Maastricht om afgestudeerden en andere belangstellenden op de hoogte te houden van haar onderwijs, onderzoek en andere activiteiten.

Verschijnt vier keer per jaar.

Het blad wordt toegezonden aan afgestudeerden, medewerkers en relaties van de universiteit Maastricht alsmede aan begunstigers van het Universiteitsfonds/SWOL

Vierde jaargang, nummer 1
april 2000

Redactie-adres

Postbus 616

6200 MD Maastricht

tel. 043-3883580 of 043-3883510

e-mail adres: Continuum@bjz.unimaas.nl

website:

<http://www.unimaas.nl/~continuum/>

Redactieraad

Ton Brouns, dr. José van Dijk,
prof. Ad Geers, dr. Piet Keizer,
Lenny Franken (UF/SWOL),
dr. Gerard Majoor (voorzitter),
mr. Maurice Olivers, dr. Jos Uiterwijk,
drs. Rob de Vries, prof. Ger van der Vusse

Hoofredacteur

Jacques Herraets

Bureauredactie

Catelijne Coopmans
en Marie-Elise Starmans

Art direction en opmaak

Geert Setola, Oirsbeek

Fotografie

Chris Keulen, John Lambrichts,
Philip Driessen

Drukwerk

Drukkerij Huntjens, Stein

Aan dit nummer werkten mee:

Jeroen Corduener, Tineke Oosterloo,
Ad van Iterson, Jos Perry, Ad Knotter

Oplage 17.000

Abonnementen f 20 per jaar

Losse nummers f 4,75 excl. verzendkosten

CONTINUUM op Internet

U kunt alle nummers van CONTINUUM
nalezen via onze eigen homepage:
www.unimaas.nl/~continuum

© CONTINUUM

Alle artikelen en afbeeldingen in dit blad
zijn auteursrechtelijk beschermd.
Overnamen is alleen mogelijk met
toestemming van de auteurs.

Voorpagina:

de hoofd- en de handarbeid,
twee ontwerpen van Joep Nicolas
voor gebrandschilderde ramen
in het hoofdkantoor van DSM

O N T I N U



U M

KWARTAALBLAD VAN DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT

**Maastrichts
proletariaat,
Ad Knotter
& Sjeng Voorst**

pagina 2

pagina 7

**Ad Geers over de vergeten
kwalen van de welvaart
& Ad van Iterson over Regout**

pagina 9

pagina 11

**Peter Janssen over werk, motivatie
en burnouts
& 2 verzekeringsartsen over hun werk**

pagina 14

pagina 17

**Luc Soete over werken in de
Nieuwe Economie**

pagina 19

Jos Perry over zweten, weten en geweten

pagina 23

Andries de Grip over de ROA-voorspellingen

pagina 27

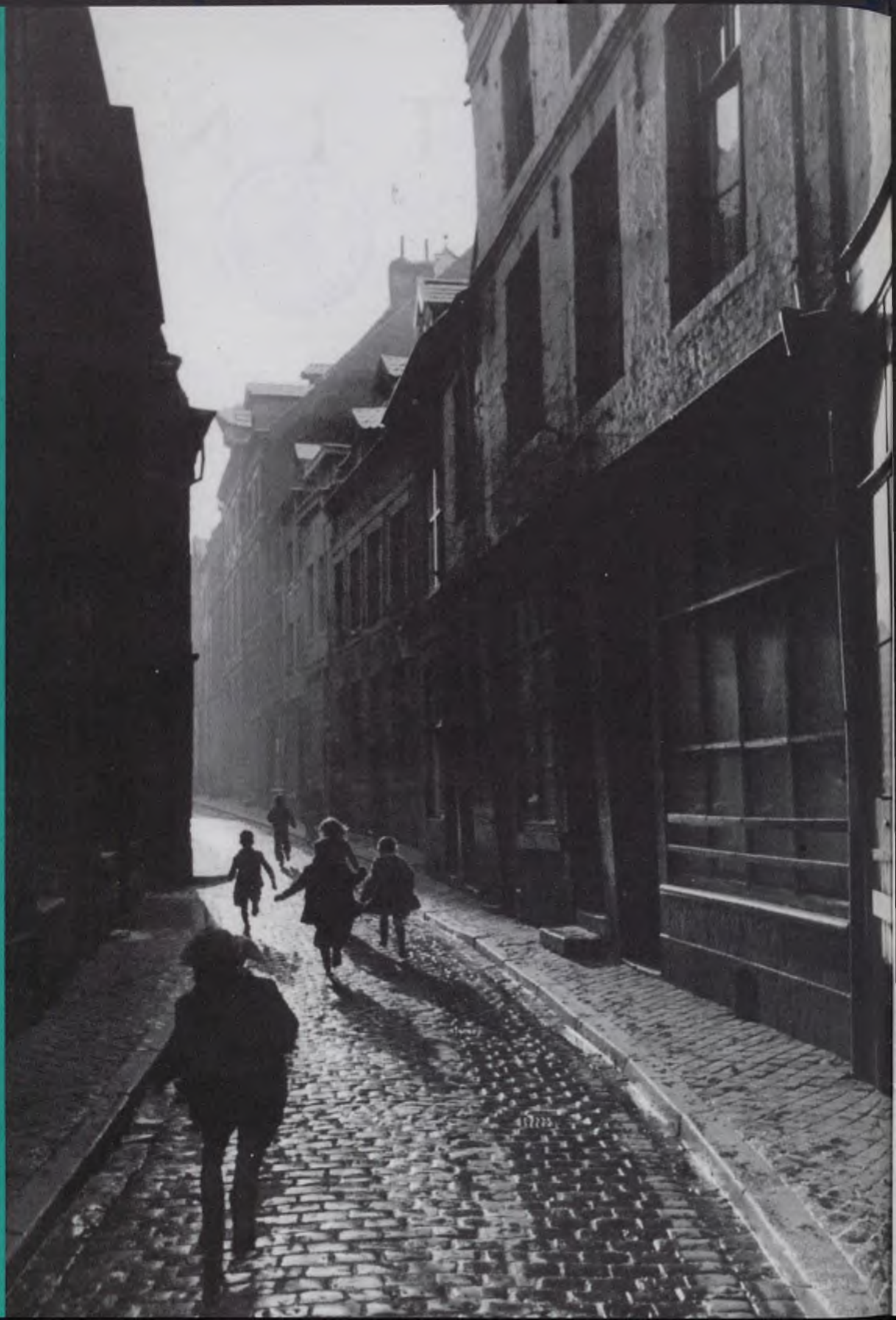
Nieuws van de faculteiten & Personalia

pagina 30

RBEID

4E JAARGANG NUMMER 1 • APRIL 2000

De Stokstraat, een typische achterruilt in de jaren vijftig. Foto J. Lohayr/Stadsarchief Maastricht



De oude onderkant van Maastricht

ARBEID, ARMOEDE EN ACHTERBUURTEN

door Ad Knotter

Sinds de parlementaire enquête van 1887 naar de fabrieksarbeid van vrouwen en kinderen heeft Maastricht een slechte naam in de vaderlandse sociale geschiedenis. De a-sociale uitlatingen van grootindustrieel Regout veroorzaakten toen al een golf van verontwaardiging en staan nog steeds symbool voor de hardvochtigheid van het negentiende-eeuwse kapitalisme. Volgens de latere Sphinx-geschiedschrijving was dit een opzetje van de liberale leden van de enquêtecommissie om de katholiek Regout zwart te maken. Van dit laatste kan de Limburgse aalmoezenier van sociale werken mgr Poels zeker niet verdacht worden. In zijn als *Noodkistrede* bekend geworden aanklacht uit 1917 hekelde hij de huisvestingssituatie van de Maastrichtse arbeiders. Ook daarin was Maastricht niet bepaald een lichtend voorbeeld.

Achterbuurten

In de negentiende en het begin van de twintigste eeuw woonden de meeste arbeiders van de Maastrichtse aardewerkfabrieken in oude vervallen woonkernen in de binnenstad. Door de activiteiten van woningbouwverenigingen ontstonden in de loop van de twintigste eeuw buiten het oude Centrum nieuwe arbeiderswijken. Deze werden bevolkt door (fabrieks)arbeiders die zich de huur konden permitteren door een vast inkomen. Wie daar door onregelmatige arbeid en armoede niet toe in staat was, bleef - of kwam - in de oude buurten wonen. In de loop van de tijd waren het typische achterbuurten geworden.

Pas in de jaren vijftig werd dit door de gemeente en door welzijnsorganisaties als problematisch ervaren. Men vond dat er iets gedaan moest worden aan de slechte huisvesting, maar vooral aan het gedrag van de bewoners. Dat werd als onmaatschappelijk betiteld. Herhuisvesting zou alleen kunnen slagen als zij tegelijk zouden worden heropgevoed tot ordelijke burgers. Om een en ander verantwoord te kunnen aanpakken werd een onderzoekopdracht gegeven aan priester-geograaf Harry Litjens, die in 1953 promoveerde op het verslag van dit onderzoek.

In zijn proefschrift *Onmaatschappelijke gezinnen* stelde Litjens vast dat zijn doelgroep in een beperkt aantal binnenstadswijken van Maastricht woonde. Sterke concentraties van 'onmaatschappelijkheid' trof hij aan in het Stokstraatkwartier, in het Boschstraatkwartier, in het zuidelijk deel van Wyck, in een aantal verspreide straten in de Servatiusparochie, en tenslotte in de wijk Wittevrouwenveld buiten de oude binnenstad. In totaal telde Litjens in deze buurten ruim 1200 onmaatschappelijke gezinnen. Zij waren zonder uitzondering zeer armoedig en slecht behuist. Het aantal meergezinswoningen, de zogenaamde *bouwen*, was groot. In zo'n bouw voerde een gemeenschappelijke trap en gang naar de verschillende vertrekken, die door meerdere gezinnen werden bewoond. Slechts zelden beschikte een gezin over een eigen wc en lang niet altijd was er op alle verdiepingen water aanwezig. Op het gebied van de volkshuisvesting heersten er, kortom, in Maastricht in het begin van de jaren vijftig nog negentiende-eeuwse toestanden.

Onmaatschappelijkheid en armoedecultuur

Hoewel Litjens pretendeerde een sociologische studie te schrijven, is onmaatschappelijkheid in essentie geen sociologische, maar een morele categorie. Om onmaatschappelijkheid te definiëren gebruikte Litjens een heel stelsel van criteria die hij als objectief beschouwde omdat ze algemeen aanvaard werden, maar die bepaald niet objectief waren. In de religieus-ethische sfeer bijvoorbeeld beschouwde hij het niet voldoen aan de Paas- en Zondagsplicht als een uiting van een aanmerkelijk tekort aan godsdienstzin. Voor- of buitenechtelijk geslachtsverkeer, huwelijk met een gescheiden persoon en onwettige samenleving waren uitingen van seksueel wangedrag en daarmee aanwijzingen voor een onmaatschappelijke levenswijze. Meer algemeen geaccepteerd waren criteria in de huiselijke sfeer: verwaarloosd huisraad en kleding en schoeisels, onzindelijkheid in huis, een slechte verhouding tussen ouders onderling, verwaarlozing van de opvoeding, en dergelijke.

Als dit wangedrag werd gecombineerd met herhaalde criminaliteit lag de typering onmaatschappelijk weliswaar voor de hand, maar helemaal zeker was die toch nog niet. Onmaatschappelijk konden in de ogen van Litjens alleen diegenen zijn *die de sociaal het laagst geklasseerde beroepen uitoefenen*. Het verschijnsel kwam volgens hem alleen voor in gezinnen van ongeschoolde arbeiders en daarmee gelijk te stellen groepen aan de onderkant van de maatschappelijke ladder. Tegenwoordig wordt in dit verband in navolging van Amerikaanse journalisten en sociale wetenschappers wel gesproken over een onderklasse (*underclass*) met een eigen armoedecultuur (*culture of poverty*).

Volgens deze sociale wetenschappers ontstaat een armoedecultuur wanneer een bevolkingsgroep gedurende meerdere generaties is blootgesteld aan economische deprivatie. Om de bestaanonzekerheid het hoofd te bieden ontwikkelen de armen een aangepaste levensstijl met eigen waarden, aspiraties en samenlevingsvormen, die op zich zelf weer bijdragen aan de continuering van de armoede. Dat armoede vooral een overgeleverd *cultureel* verschijnsel zou zijn, is echter heftig bestreden, met name omdat er teveel nadruk zou worden gelegd op de onveranderlijkheid van de beschreven gedragspatronen. Die zouden veel minder ingesleten zijn dan verondersteld en vrij snel verdwijnen nadat de economische belemmeringen zouden zijn opgeheven. Zoals hieronder zal blijken geldt dit dilemma ook voor het door Litjens gemunte begrip onmaatschappelijkheid.

Onmaatschappelijkheid in Limburg

In het voetspoor van zijn activiteiten in Maastricht werd door Litjens of volgens zijn criteria en methode overal in Limburg onderzoek naar onmaatschappelijkheid gedaan. Daardoor is het mogelijk om de uitkomsten in verschillende Limburgse plaatsen met elkaar te vergelijken. Wat dan onmiddellijk opvalt, is de hoge

graad van onmaatschappelijkheid in oude steden als Maastricht en Roermond. In de nieuwe mijn gemeenten daarentegen, met name Heerlen, Brunssum, Schaesberg en Kerkrade, was die naar verhouding gering. Ook in ander opzicht waren er opmerkelijke verschillen. De onmaatschappelijke gezinnen in de mijn steden woonden verspreid door de stad; er waren weinig typische achterbuurten. In Maastricht en Roermond daarentegen, en ook in steden als Venlo en Weert, woonde men veelal dicht bij elkaar in het oudste stadsgedeelte, of in wijken waar de bewoners van de oude kern naartoe waren verhuisd.

Ook wat betreft de herkomst van de onmaatschappelijken verschilden de mijn gemeenten aanmerkelijk van de oudere steden. In de laatste waren autochtone Limburgers veel sterker vertegenwoordigd. Maastricht spande in dit opzicht de kroon: 73 procent van de onmaatschappelijke mannelijke gezinshoofden was in de plaats zelf geboren, bijna negentig procent kwam uit de provincie Limburg; in Roermond was 54 procent uit Roermond zelf afkomstig; bijna tachtig procent uit Limburg, met name van het omliggende platteland. In Venlo en Weert bestonden vergelijkbare verhoudingen. In Heerlen en Brunssum daarentegen was slechts om en nabij de twintig procent van de mannelijke gezinshoofden in de plaats zelf geboren en ongeveer vijftig procent in de provincie Limburg. Dit weerspiegelt de snelle ontwikkeling van de mijn gemeenten, die in de voorgaande halve eeuw met name door immigratie waren gegroeid.

Op het eerste gezicht ligt het voor de hand de hoge graad van onmaatschappelijkheid in de oudere Limburgse steden te verklaren door de ouderdom van de (autochtone) arbeidersbevolking. Inderdaad bracht Litjens het grote aantal onmaatschappelijke gezinnen in Maastricht in verband met de sociale geschiedenis van de stad: *Maastricht heeft zoveel sociale ellende gekend dat het niet te verwonderen is, dat de doorwerking daarvan nu nog merkbaar is*. Ook in Venlo en Weert lagen de wortels van het probleem volgens de onderzoekers in de negentiende eeuw. Zij stelden vast dat veel onmaatschappelijken afstamden van immigranten die in de periode van sterke groei tussen 1870 en 1914 van het omliggende platteland waren getrokken. In Roermond werd de onmaatschappelijkheid gerelateerd aan de de-industrialisatie van de stad na omstreeks 1860: bij gebrek aan alternatieve werkgelegenheid gingen de toen werkloos geworden textielarbeiders de kern vormen van een groep losse arbeiders, waaruit na enige generaties vele onmaatschappelijke gezinnen voortkwamen. In Roermond zou bovendien de vanouds verstarde standenstructuur en het aldaar heersende standsbewustzijn een rol hebben gespeeld. Het sociale exclusivisme van de Roermondse elite zou hebben geleid tot een grote gereserveerdheid tussen de sociale lagen, zou de sociale mobiliteit hebben belemmerd en het isolement van de armste groepen vergroot. In deze steden speelden dus de ouderdom van de plaatselijke arbeidersbevolking en de wijze waarop die in de

sociale geledingen was ingebed een rol.

Maar daarmee is niet het hele verhaal verteld. In Venlo en Roermond kon aan de hand van de huwelijksdata worden vastgesteld dat naar verhouding veel van de zogenaamd onmaatschappelijke gezinnen gesticht waren in of vlak vóór de crisisjaren.

Andersom bleek uit herhaald onderzoek in de Venlose achterstandswijk Genooy, dat de toegenomen werkgelegenheid tussen 1953 en 1961 tot een afname van het aantal onmaatschappelijke gezinnen had geleid, een afname die volgens de onderzoekers niet aan vertrek uit de wijk kon worden toegeschreven. Er bleek dus een vrij nauwe relatie te bestaan tussen de mate van onmaatschappelijkheid en de financieel-economische situatie waarin

gezinnen verkeerden of waren ontstaan.

Het is zeer aannemelijk dat de grote omvang van Maastrichtse onmaatschappelijkheid eveneens een gevolg was van de werkloosheid in de jaren dertig en de daarmee gepaard gaande armoede. De crisis in de keramische industrie had in Maastricht tot een buitenproportionele werkloosheid geleid; Maastricht werd wel de stad met de meest werklozen van Nederland genoemd. Omdat de Maastrichtse arbeidersbevolking grotendeels autochtoon was, bleven de ontslagen werknemers en hun gezinnen in de stad wonen. Litjens stelde vast dat als gevolg van *de grote kwetsbaarheid van de Maastrichtse industriële bestaansmogelijkheden* veel van de door hem onderzochte Maastrichtse gezinnen in de jaren dertig *te kampen*



Stokstraat met op de achtergrond de Onze Lieve Vrouwebasiliek. foto Stadsarchief Maastricht

hebben gehad met langdurige werkloosheid, waardoor ze sociaal zeer veel geleden hebben. De onmaatschappelijkheid in Maastricht zou dus wel eens minder rechtstreeks kunnen zijn voortgekomen uit het negentiende-eeuwse pauperisme dan hij elders veronderstelde. Dit zou dan meteen de verklaring kunnen zijn voor de veel geringere onmaatschappelijkheid die de onderzoekers in de jaren vijftig in de Mijnstreek aantroffen. Omdat in de jaren dertig allereerst mijnwerkers van buitenlandse afkomst waren ontslagen, die vervolgens uit de streek waren vertrokken, had de achteruitgang van de werkgelegenheid in de Mijnstreek in de jaren dertig niet tot een vergelijkbare massawerkloosheid had geleid. Door deze relatief geringe werkloosheid ontbrak een belangrijke voedingsbodem voor het ontstaan van onmaatschappelijk gedrag. Overigens had dit gedrag zich volgens katholieke sociale voormannen en onderzoekers zich vóór 1930 in de Mijnstreek wel voorgedaan, maar daar vooral onder de immigranten.

Sociologisch perspectief

Ook door moderne sociologen wordt de onmaatschappelijkheid in de jaren vijftig vooral als een restant van negentiende-eeuwse verhoudingen gezien. Volgens de Amsterdamse historisch-sociologe Ali de Regt zou er een verband zijn geweest tussen de maatschappelijke modernisering, de sociale verschillen die daardoor binnen de arbeidersbevolking ontstonden en de zogenaamde onmaatschappelijkheid in de onderste laag. Door de industrialisatie was er volgens haar een klasse van moderne, geschoolde arbeiders ontstaan met geregeld werk en een vast inkomen, die steeds meer elementen van de burgerlijke levenswijze overnam. Daarnaast bleef een deel van de arbeidende bevolking in bepaalde beroepen en sectoren steken in een in haar ogen voor-industrieel proletarisch leefpatroon. Dit had met name betrekking op gezinnen van ongeschoolde arbeiders, losse werklieden, venters, en anderen zonder geregeld inkomen. Door de verburgerlijking van de meerderheid van de arbeidersbevolking werd dat overgeleverde leefpatroon in toenemende mate als onmaatschappelijk ervaren. Deze opvatting was al eerder verwoord in de jaren vijftig door de socioloog J.A.A. van Doorn in een boek met de ijzersterke titel *De proletarische achterhoede*. Dit boek ging niet over onmaatschappelijkheid als zodanig, maar over de sociale positie van losse, ongeschoolde arbeiders, bij wie dit verschijnsel zich bij uitstek zou voordoen. Het gedrag van deze groepen en de bijbehorende mentaliteit, waaronder de zogenaamde onmaatschappelijkheid, beschouwde hij als een in generaties overgeleverde erfenis van de negentiende eeuw, die door de versnelde modernisering van de samenleving steeds meer achterhaald zou worden. Door toenemende kansen op de arbeidsmarkt zou deze groep geleidelijk verdwijnen. Van Doorn was het dus met Litjens eens dat er een in generaties overgeleverde subproletarische levenswijze zou bestaan, maar bestreed de moralistische premisse dat de menta-

liteit van deze groep alleen door heropvoeding zou kunnen worden aangepast.

Historische kritiek

Het gegeven dat onmaatschappelijkheid vooral voorkwam in steden met een oude arbeidersbevolking, zoals in Maastricht en Roermond, waar bepaalde vormen van gedrag van generatie op generatie zouden zijn overgeleverd, lijkt Van Doorns redenering te bevestigen. Maar bij nadere beschouwing bleek dat toch niet de hele verklaring te zijn: de omvang van de onmaatschappelijkheid in deze steden hing mede samen met de korte-termijn invloed van de werkloosheid in de crisisjaren en dus van betrekkelijk recente datum te zijn. Ook in de negentiende eeuw kan men niet spreken van een soort permanente onderklasse. Onderzoek naar de beroepsmobiliteit van bededen en hun kinderen in Maastricht sinds ca. 1850 bracht een behoorlijke verbetering in de tweede generatie aan het licht. De kinderen van de in 1850 bedeelde vaders bleken zich ontworsteld te hebben aan het pauperisme en oefenden beroepen uit met een hogere status. Terwijl de Maastrichtse bededen omstreeks 1850 nog grotendeels onregelmatig werkten - meestal als los arbeider - en daarmee weinig verdienen, hadden hun zoons veel meer regelmatige en beter betaalde beroepen, met name in de aardewerkfabrieken. Ook het analfabetisme was sterk afgenomen. Blijkbaar had de vestiging en de groei van de aardewerkindustrie in Maastricht na circa 1850 voor deze generatie nieuwe kansen geboden. Hoe het hun kinderen verging die in de crisis van de jaren tachtig op de arbeidsmarkt kwamen, is niet bekend. Vermoedelijk hadden die het weer veel moeilijker. Groei van werkgelegenheid en toenemende stijgingskansen tijdens een economische hoogconjunctuur konden dus leiden tot sociale verheffing, maar hardnekkige werkloosheid in perioden van economische neergang tot financieel-economische degradatie en mogelijk tot een 'onmaatschappelijke' levenswijze. Wat bij Van Doorn - en ook bij de aanhangers van het idee van de armoedecultuur - ontbreekt, is oog voor veranderingen in de sociaal-economische positie en de effecten daarvan op de levensstijl van mensen op de middellange termijn. De 'onmaatschappelijkheid' en de 'armoedecultuur' waren niet alleen historisch, maar ook situationeel bepaald.

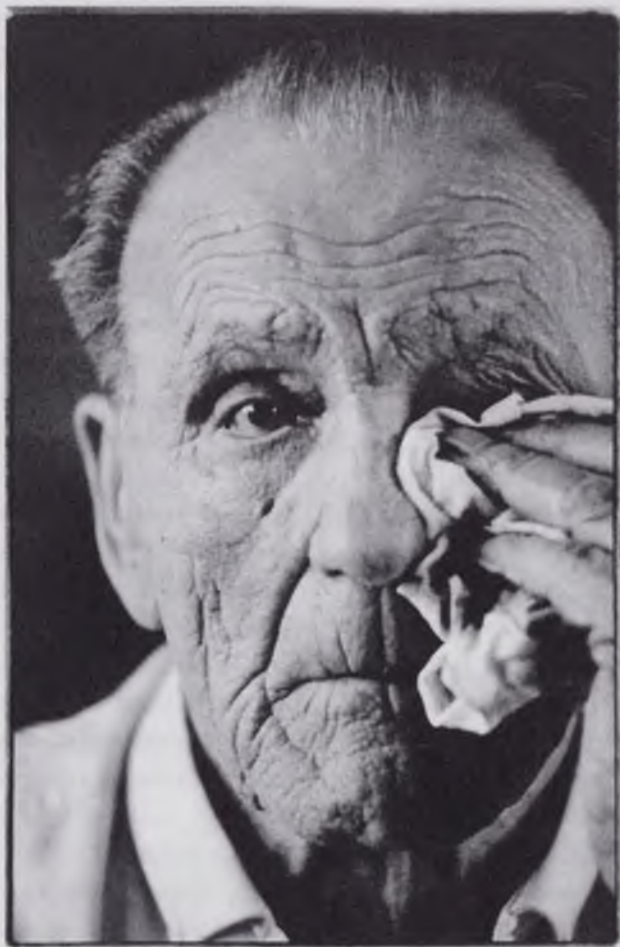
Besluit

De begrippen 'armoedecultuur' en 'onderklasse' worden tegenwoordig vooral gebruikt in het politieke discours over de achterstand van etnische minderheden. Sommigen spreken zelfs van een multicultureel drama. Uit het Maastrichtse verhaal is misschien te leren dat men niet te overhaast tot hopeloosheid moet concluderen. Of er een etnische of andere onderklasse zal ontstaan, hangt vooral af van de economische perspectieven op de middellange termijn. ▼

Proletarische *oral history*

OVERLEVEN AAN HET ZUURSTOFAPPARAAT

door Jacques Herraets



Sjeng Voorst, getuige van het Maastrichtse industrieverleden foto Chris Keulen

Er zijn niet veel overlevenden meer die de beruchte werkomstandigheden in de Maastrichtse aardewerkindustrie van voor de oorlog kunnen navertellen. De meeste arbeiders uit die tijd zijn bezweken aan het *stup* of de *potemennekeskrèngde*. Sjeng Voorst, gewezen Stokstrater, Ravelijner en kind-arbeider, leeft nog, maar heeft niet veel tijd om te praten. Hij mag van de longarts niet langer dan vier uur per dag los van zijn zuurstofapparaat en in die tijd moet hij ook nog eten en een sigaretje roken. Hij heeft net een nieuw hoorapparaat gekregen. "Ik heb een goed apparaat uitgezocht, maar het was hartstikke duur, ik heb zelf achttienhonderd gulden moeten bijbetalen, het ziekenfonds heeft de rest betaald, duizend gulden.

Sjeng Voorst -iedereen zegt Voorts- werd in 1922 geboren in de Sint Teunisstraat, in 'de boe van Reegoe', de grote cité ouvrière die Petrus Regout tegenover de Sphinx-fabriek had laten bouwen voor de huisvesting van zijn arbeiders. Het gezin bestond uit twee ouders en acht kinderen, de woning uit één kamer. Voor de hele verdieping was er één WC, een emmer die in het portaal stond. "We waren arm, ik heb vaak genoeg honger geleden. Mijn vader heeft vijftientwintig jaar in de mijn gewerkt, toen is hij gestorven. Nu weten we dat hij silicose had, maar in die tijd hadden we daar nog nooit van gehoord. Iedereen had last van zijn longen, de meesten stierven eraan. Mijn moeder kon in 1926 een café huren van brouwerij Bosch. Dat heeft ze gedaan, maar mijn vader bleef evengoed in de mijn werken. Hij verdiende 27 gulden in de week.

Voor die tijd was dat een hoop geld, maar met acht kinderen konden wij er niet van rondkomen. Daarom moesten wij ook zo vroeg mogelijk aan het werk. Ik ging vanaf mijn achtste met de groentekar op pad om aardappelen en kool te verkopen. Of we werden naar de *kokkeberg* gestuurd om tussen de cokes van de fabrieken kolen te zoeken die niet waren opgebrand. Omdat mijn vader mijnwerker was kregen we de kolen goedkoper, maar die verkochten we door, want iedere gulden was meegenomen. Alle kinderen moesten ook thuis in het café helpen. We hadden er een kegelbaan bij, een houten plank die op asseroaje (sintels) was gelegd. Daar speelden de klanten, allemaal mijnwerkers. De winnaar kreeg een cent van de anderen. Wij moesten de kegels rechtop zetten."

"Na de lagere school, toen ik twaalf jaar was, ging ik naar de fabriek, de Mosa. Ik was daar niet de jongste, er waren nog jongere kinderen. Met een scheermesje moesten we de randen van de kopjes afronden, acht en een half uur per dag voor vier gulden in de week. Wat ik verdiende moest ik thuis afgeven."

"Later ben ik bij de Kristalunie gaan werken, daar kon ik zes gulden vijfendertig verdienen in de ploegendienst. Ik moest het hete glas dat de meester had geblazen, op een schop wegbrengen en snel terugrennen, want dan stond de volgende lading weer klaar. Dat was zwaar werk. Daarna ben ik tot de oorlog bij mijn zus in het café gaan werken als ober. Dat was het beroemde café *Lèneke Voorts* in de Stokstraat. *Sjo en Lèneke* werd het ook wel genoemd. Daar ben ik gebleven totdat ik me moest melden om in Duitsland te gaan werken. Ik kwam eerst terecht in Düsseldorf, later in Frankfurt en op het laatst in Rostock. Ik werkte in de bouw, eerst voor de Organisation Todt en later voor de firma Hoch- und Tiefbau. Op het laatst ben ik in het kamp van Seestadt Rostock terechtgekomen, waar ik mijn Poolse vrouw heb leren kennen. Met haar ben ik na de oorlog eerst naar Polen gegaan, en daarna terug naar Maastricht. We trokken in bij mijn moeder in de Looiersstraat. Met vijf man hadden we één kamer: mijn moeder, mijn vrouw en ik en de oudste twee kinderen. Ik werkte toen bij kolenboer Severijns uit Heer, kolenzakken van vijftig kilo sjouwen. En als ze nat waren wogen ze nog meer. Op sommige plaatsen moest je wel vijfentwintig keer met zo'n zak op je rug de trappen op naar de vierde verdieping. Daar heb ik een chronische bronchitis aan overgehouden. Daarom zit ik nu aan dat zuurstofapparaat."

"Sociale voorzieningen? Daar heb ik nooit zoveel van gemerkt. Als je ziek was, kreeg je een beetje ziekingeld, dat was alles. Op een dag kwam er iemand langs van het armbestuur. Wat heb je allemaal? vroeg hij. Ik zei: de kleren die ik aan heb en anders niets. Toen gaf hij me een bon om nieuwe kleren te gaan halen bij Maison Louis in de Grote Staat. De verkoper haalde een jasje en een broek uit het rek en zei: neem maar mee, dat hoeft je niet te passen. Hij wilde me zo snel mogelijk zijn winkel uit hebben. Ik

hoefde die spullen niet. Toen ik terugkwam in de Looiersstraat heb ik ze aan de eerste de beste voorbijganger gegeven. Moet je eens kijken wat die vluchtelingen nu krijgen als ze naar Nederland komen. Daar ben ik het ook niet mee eens. Een keer, toen ik thuis kwam, kreeg ik te horen dat ze mijn vrouw waren komen ophalen. Ik ben toen net zolang gaan zoeken tot ik haar had gevonden. Alle buitenlanders zonder papieren waren naar de Dominikanerkerk gebracht. Vandaar zouden ze worden teruggestuurd naar hun land. Ik heb haar zelf eruit gehaald. Daarna zijn we nog een keer getrouwd, want ons eerste huwelijk voor de Russen in Rostock was nergens geregistreerd."

„In 1955 hebben we een woning gekregen aan het Mariabastion in de Ravelijn. We hadden al twee kinderen en daar zijn er nog vier bijgekomen. Het was een juweeltje van een woning, met een grote kamer die doorliep in de keuken. Een douche hadden we niet. We moesten ons wassen in een lavetbak, met water dat we in de keuken hadden opgewarmd. Later heeft wethouder Wevers gezegd dat iedereen recht had op een douche. Die is er toen gekomen."

„Toen we eenmaal daar zaten kwamen we erachter dat we als asociaal werden beschouwd en dat we heropgevoed moesten worden. Dat hoorden we van de sociaal werkers. Er kwam er een bij mij aan de deur om te vragen of wij vorken en lepels en borden hadden. Nee, heb ik gezegd, wij eten met onze handen, net als in Afrika. Dat ze zoiets durfden vragen, dat vond ik pas asociaal! Ze probeerden zich met alles te bemoeien maar ik had ze niet nodig. De Ravelijn was toen een prachtbuurt. De mensen konden alles van elkaar verdragen. Maar in 1973 kregen we ineens te horen dat we eruit moesten. Ze boden ons vierduizend gulden, maar wij wilden niet weg. Wij zijn pas in 1988 vertrokken, toen er zoveel studenten waren komen wonen dat we ons er niet meer thuis voelden. De huizen zouden gesloopt worden, zei de gemeente, maar ze staan er nog steeds. In werkelijkheid hebben ze de mensen gesloopt. Er wonen nu nog maar een paar van de oorspronkelijke bewoners, de rest is allemaal student, of student geweest. Die hebben de buurt kapot gemaakt. Wij mochten nog geen tegel uit de stoep halen en geen fiets buiten smeren, maar als je er nu komt kun je niet eens meer fatsoenlijk rondlopen, er groeien complete bomen op de stoep. En alles staat vol rotzooi, maar daar mag je niet aankomen, want dat noemen ze kunst. Ik kan er niet tegen dat wij uit die mooie huizen wegmoesten en dat die studenten er toen in zijn gekropen, soms met wel vijf of zes man. Ze mogen alles, ze hebben er een rotzooi van gemaakt, ze betalen praktisch geen huur en van het geld dat ze op die msnier overhouden gaan ze zuipen. De meeste bewoners zijn allang geen student meer. Wethouder Wevers zei indertijd dat de huizen niet meer geschikt waren voor gezinnen, maar er wonen nu al meer dan dertig kleine kinderen." ▼

Ad Geers over de vergeten kwalen van de welvaart

'LAAT DE WERKGEVER OPDRAAIEN VOOR RSI EN PSYCHISCHE SCHADE'

door Jacques Herraets

 De chemiereus DSM, de cement-producent ENCI en de porselein-fabrikant Mosa hebben alle drie een belast verleden als het op arbeidsomstandigheden aankomt. Hun namen worden door historici nog altijd geassocieerd met kinderarbeid, paternalisme, het tegenwerken van ongehoorzame vakbonden of een reeks van aandoeningen die de pulmonologie in Limburg tot een bloeiende tak van gezondheidszorg hebben gemaakt.

Als daad van *Wiedergutmachung* hebben de drie Raden van Commissarissen dezelfde werknemerscommissaris benoemd: professor Ad Geers, hoogleraar arbeidsrecht aan de UM. Dat gebeurde steeds op voordracht van de ondernemingsraden voor wie hij een ideale kandidaat leek, een man die zowel in de politiek als in de wetenschap het hart op de juiste plaats draagt. Als lid van de Partij van de Arbeid was hij wethouder in Hilversum en gemeenteraadslid in Maastricht en als wetenschapper schreef hij onder andere het proefschrift *'Recht en humanisering van de arbeid'*. Een boek met een knalrood omslag. Die kleur had hij niet zozeer gekozen om zijn promotor Max Rood een plezier te doen, maar om de politieke kleur van zijn werk aan te geven. Zo staat het er anno 2000 voor in Maastricht: een rooie die als lid van de Raad van Commissarissen mede de dienst uitmaakt bij bedrijven wier directies tot diep in de twintigste eeuw de *roode koorts* met *roomsche kinine* hebben bestreden. Is de cirkel van de emancipatie gesloten nu de ene werknemer na de andere de loondienst vaarwel zegt om als kleine zelfstandige zelf uit te maken wanneer hij werkt en hoeveel hij verdient?

Nee, Ad Geers is nog niet van plan naar een andere ideologie uit te zien omdat de strijd van de arbeider voor een beter leven gestreden zou zijn: 'Alles wordt overschaduwd door de hype dat het zo goed gaat, maar intussen groeit de tweedeling in de economie. Aan de ene kant staan de mensen met de kennis die hen in staat stelt van de ene dag op de andere steenrijk te worden en aan de andere kant worden mensen die het tempo niet kunnen bijbenen, met de grootste onverschilligheid gedumpt. De eerste categorie heeft geen enkele boodschap aan de bescherming van rechtsposities, omdat ze toch de eisen kunnen stellen die ze willen, maar dat hoeft toch niet te betekenen dat je je niets meer aantrekt van de positie van mensen die een minder sterk in hun schoenen staan?'

Ook al vindt hij dat het aantal werknemers dat lid is van een bond tot een bedenkelijk peil is gedaald - 'ik vraag me wel eens af in hoeverre de bonden nog gelegitimeerd zijn om te onderhandelen' - Geers gelooft nog altijd in de grondregel van zijn werk: feitelijke machtsongelijkheid wordt door het arbeidsrecht juridisch gecompenseerd. Dat betekent dus dat er stevige wettelijke regelingen nodig zijn, die collectief worden afgedwongen door de bonden en die houvast bieden voor een werknemer die zijn recht wil halen. Er is nog genoeg onrecht om een tijdje vooruit te kunnen: 'Ik heb me in dit vak altijd verzet tegen deregulering en privatisering. Ik ben er juist van overtuigd dat wetgeving op dit terrein gestimuleerd moet worden. Vergeet niet dat het gros van de werknemers nog altijd in de fabriek werkt, vaak nog tussen de stank en het lawaai. Want ondanks alle mooie woorden over onze economische voorspoed zijn de arbeidsomstandigheden vaak buitengewoon

slecht. Ik moest laatst een lezing houden op een symposium en ik had dus wat cijfers nodig. Ik schrok er geweldig van toen ik hoorde dat 27 procent van de mensen die ziek thuis zitten, psychische problemen heeft als gevolg van de hoge werkdruk en dat 45 procent van de beeldschermwerkers min of meer last heeft van RSI. Om nog maar niet te spreken over lawaai of stank en over de 900.000 mensen die armoede lijden. Wat heet dan: het gaat goed?’

De financiële voorspoed die de laatste jaren het land overspoelt, sust de bewoners van het polderland een beetje in slaap, vindt Geers: ‘Er hangt een sfeer van: we worden allemaal rijk en we laten elkaar met rust. Er worden redelijke winsten gemaakt, de continuïteit is gewaarborgd en intussen wordt het ene bedrijf na het andere overgenomen, alleen maar omdat groeien als een heilig moeten wordt beschouwd. De werknemers hebben daar niets in te vertellen, ook al gaat het om echt majeure beslissingen. Vakbonden richten zich op allerlei dienstverlening om hun leden een plezier te doen, geven zelfs beleggingsadviezen, terwijl ze bij de CAO-onderhandelingen maar weinig hebben in te brengen omdat die steeds meer op ondernemingsniveau worden gevoerd. Dan gaat het vooral over secundaire voorwaarden als kinderopvang of vakantiedagen.’

In 1988 promoveerde Geers op het genoemde proefschrift ‘Recht en humanisering van de arbeid’ waarin hij de wetten beschreef die de verbetering van de arbeidsomstandigheden beoogden. Die ontwikkeling begon in 1874 bij het befaamde Kinderwetje van Van Houten en eindigde voorlopig bij de Arbowet in 1980. Tussen dat begin en het voorlopige einde van de wettelijke regeling van arbeidsomstandigheden liggen andere belangrijke data zoals 1889 (Arbeidswet), 1895 (Veiligheidswet) en 1950 (Wet op de Ondernemingsraden). Op die manier is in Nederland een streng geheel van regels tot stand gebracht. Hoe hard die regels nodig zijn heeft van het begin af aan de Kinderwet van Van Houten geleerd. De regel dat kinderen beneden de twaalf jaar geen arbeid mochten verrichten en in plaats daarvan naar school moesten, werd op alle mogelijke manieren omzeild, terwijl er toch al veel uitzonderingen waren gemaakt. Het laatste restje effect van de wet bleef tenslotte helemaal uit omdat de naleving niet werd gecontroleerd. Het duurde tot aan de befaamde parlementaire enquête van 1886 voordat de politiek ervan doordrongen raakte dat Nederland een sociale wetgeving nodig had om aan een totale verloedering van de arbeidersklasse te ontkomen. Twee jaar na het verslag van de enquêtecommissie werd de eerste Arbeidswet aangenomen als grondslag voor een huidige stelsel.

Tussen die eerste wetten en de Arbowet, zoals de Arbeidsomstandighedenwet kortheidshalve wordt genoemd, ligt inmiddels een wereld van verschil. Werkgevers hebben in de huidige

omstandigheden de plicht de arbeid aan te passen aan de vermogens van de werknemer. Doen ze dat niet, dan kan de werknemer de eventuele gezondheidsschade die op die manier ontstaat, verhalen. De eerste claims van RSI-patiënten zijn al ingediend. Geers hoopt van harte dat ze gehonoreerd worden: ‘De werkgever is aansprakelijk als hij, gelet op de stand van de kennis, nagelaten heeft maatregelen te nemen. Dat geldt volgens mij ook voor psychische aandoeningen die het gevolg zijn van werkdruk en stress. Dertig procent van de werknemers die ziek thuis zitten, heeft psychische schade opgelopen. Nederland mag dan trots op zijn hoge productiviteit, maar dat soort gezondheidsschade is de prijs die voor de hoge werkdruk wordt betaald. Als je een snellere machine plaatst, zul je toch rekening moeten houden met de belastbaarheid van de mensen die ermee moeten werken.’

Mensen die het tempo niet kunnen bijhouden, worden te gemakkelijk in de steek gelaten, meent Geers. ‘We hebben nu opnieuw een discussie over de WAO, maar dat gaat weer eens over de uitvoering van de wet. Maar wat doen we eigenlijk voor die zieke werknemer? Hoeveel geld wordt er besteed aan pogingen om die op een fatsoenlijke manier weer aan het werk te krijgen? Het eerste jaar moet de werkgever betalen, daarna heeft hij er geen omkijken meer naar. Laat hem desnoods zelf een scholing voor een andere baan betalen als de schade aan hem te wijten is. Je kunt toch niet zomaar iemand in de steek laten? Dat is toch in strijd met de iedere solidariteitsgedachte?’

Geers is er allerm minst bang voor dat Nederland op die manier zijn economie doodknuffelt en dat landen die het minder nauw nemen met de belangen van werknemers aan de haal gaan met het marktaandeel. ‘Ten eerste is negentig procent van de normen afkomstig uit Brussel. Iedere lidstaat moet zich houden aan dezelfde regels. Ik ben niet bang dat de Bulgaarse chauffeurs die zogenaamd voor eigen rekening en zonder op de klok te hoeven letten de vrachtwagen van een Duitse firma besturen, de plaats van de Europese chauffeurs overnemen. Dat zal die transport-ondernemer op de duur toch klanten kosten. Ik ben daar heel lakoniek in: het is helemaal niet erg je als ondernemer aan de wet te houden.’ ▼



De managementslessen van Petrus Regout

MEESTERS EN GEZELLEN

door Ad van Iterson



Een "plaats" in de fabriek van Regout

We leven in een individualistische cultuur, maar onze verering voor het team lijkt er niet minder om. Teams, groepen, gemeenschappen bereiken iets wat u en ik afzonderlijk niet bereiken: *synergie*. Het geheel is méér dan de som der delen. Voor teams kan gelden: twee plus twee is vijf. Deze belofte van voorsprong op de eenzame ploeters verklaart veel van de aanbidding. Ondanks het primaat van het rationeel beslissende individu – de *homo economicus* – in de economische wetenschap en de aandacht voor het krantenkind dat het tot IT-multimiljonair schopt, lijkt het kapitalisme eerder een ploegentijddrit dan een individuele tijddrit.

Teams zijn ook zoveel "menselijker". Alleen is maar alleen. Werken in teams is veel gezelliger. Vooral als ze "zelfsturend" zijn. Gelukkig wint deze gedachte snel aan populariteit. De kranten en de handboeken staan er vol van: zelfsturing, autonomie,

empowerment... "We want empowerment and we want it now!" roepen leidinggevers en ondergeschikten in koor.

Leiderschap, hoe goed bedoeld ook, staat niet alleen gezelligheid in de weg, maar ook de kwaliteit van de arbeid. En kwaliteit is het andere toverwoord van vandaag. We willen allemaal onze ISO-norm halen. Nu is de manier om kwaliteit te verhogen: kwaliteitskringen invoeren. Een definitie uit een tekstboek: "A quality circle (QC) is a group of 6 to 12 volunteering employees who meet regularly to discuss and solve problems that affect their common work activities". Maar deze QCs slagen alleen als ze goed *empowered* zijn.

Autonomie, kwaliteitsgericht.. er is nog een derde toverwoord dat begint te tinkelen bij de gedachte aan een team: diversiteit. Hoe meer verschillen binnen het team, des te beter het is. Jong en oud, ervaren en onbevangen, ontwerper en verkoper, man en

vrouw, wisselstroom en gelijkstroom, autochtoon en allochtoon, lokale en overzeese medewerkers – stop ze in een *empowered* team en de kwaliteit spuit er aan alle kanten uit. Op het ogenblik is vooral de multiculturele diversiteit geliefd. Elk zichzelf respecterend – zoals dat zo oubollig heet – elk zichzelf respecterend tekstboek over management of organisatie sluit af met een hoofdstuk: “The multicultural team”. Natuurlijk, het gaat allemaal niet vanzelf. Percy Barnevik, de even Zweedse als charismatische directeur van het wereldwijde technologiebedrijf ABB, zegt het zo: “*Multinational teams do not happen naturally – on the contrary, the human inclination is to stick to its own kind*”. Zo communiceren Westerlingen als tennissers en Oosterlingen als kegelaars: zonder elkaar aan te kijken en in eigen tempo. Dan moet je als manager een zetje in de juiste richting geven, gunstige voorwaarden scheppen, en dan nóg rijzen er vervelende misverstanden. Maar een multicultureel drama is wel het allerlaatste dat de verlichte managers, consultants en andere profeten van het teamwerk vrezen. De jas met vele kleuren heeft de toekomst. Het is het multiculturele team gegund om verschillen te leren zien als kansen tot “*surprise, learning, and shared laughter*”.

Elkaar verrassen, samen leren en lachen. De bedrijfswetenschappen zijn heel wat genuanceerder over de zegeningen van het diverse team. Onderzoekers wijzen op belangrijke nadelen van heterogeniteit. Zeg maar: het Toren-van-Babylon-effect. Waar met vele tongen wordt gesproken, ligt de onduidelijkheid en dus de ruzie om elke hoek. Homogene teams, waar alle neuzen dezelfde kant uitstaan, zijn veel harmonieuzer. Teams van louter lokale, oudere, ervaren, heteroseksuele mannen kennen minder conflict, stress en verloop dan teams van lokale, oudere, ervaren, heteroseksuele mannen gemixt met jonge, onervaren, homoseksuele vrouwen van de andere kant van de wereld. Homogene teams opereren veel efficiënter dan heterogene teams. Hetgeen aanmerkelijk scheelt in de kosten.

Is er dan niets ten gunste van het diverse team naar voren te brengen? Jawel: heterogene teams worden verondersteld effectiever te zijn. Ze niet goedkoper – ruzie, stress en verloop kost veel geld – maar bedenken wel betere oplossingen, juist vanwege de verschillende perspectieven. Homogene teams zijn vooral geschikt in stabiele, eenvoudige omgevingen; heterogene teams in dynamische, complexe omgevingen.

Dus toch de toekomst aan het diverse team, al hangt er dan een zwaar prijskaartje aan? De wereld wordt immers met de dag dynamischer en complexer. Als goed mensenwetenschapper zeg ik: het hangt ervan af. De gewenste diversiteit hangt af van het probleem. Waarom vijftig-plussers in het team halen als je een nieuw pokémonvriendje voor Pikachu ontwikkelt? Zet zes tot twaalf identieke jongetjes bij elkaar en je vindt het beste vriendje.

Ik ben vooral gecharmeerd van de heterogeniteit van ervaren en onbevungen. Meester(es) en gezel(lin). In de glas- en aardewerkfabrieken van de ‘s lands eerste grootindustrieel, de Maastrichtenaar Petrus Regout, bestond het systeem van de “plaats”. In een plaats werkten zeven blazers, vormers of decorateurs samen. De leiding was in handen van een *maître-ouvrier*, ofwel meesterknecht. Dan was er een tweede en derde man; eveneens ervaren. Zij leerden een viertal jongens – de eerste, tweede, derde en vierde *gamin* – het vak. De meesterknecht waakte ook over het gedrag en het taalgebruik van zijn teamleden. De plaatsen waren eilandjes van vakmanschap en persoonlijkheidsvorming in de grote fabriek. Het systeem werkte: honderden plaatselijke jongeren leerden zich aan te passen aan het industriële ritme en kregen in korte tijd het vak geleerd van buitenlandse specialisten. Maastricht kon zich snel ontwikkelen tot een *centre of excellence* in deze industrieën. Als we even onze tranen weten in te houden over kinderarbeid, nachtarbeid en bevoogdend optreden, kunnen we er zekere bewondering voor uitspreken. Het Maastrichtse probleem-gestuurd onderwijsstelsel – waarvan sommige aanhangers nog steeds de kunde van de meester zien als sta-in-de-weg voor de ontwikkeling van de gezelschap – kan veel van het systeem van de “plaats” leren.

Diversiteit leidt vaak tot de vrijblijvende conclusie: “we zijn nu eenmaal allemaal anders”. Maar het kan ook leiden tot de waardering dat sommigen beter zijn dan anderen, afhankelijk van de uitdaging waarvoor het team staat. Een enkeling zal misschien de volgende stap zetten: erkennen dat de arbeid van één uitzonderlijk mens méér waard is dan honderd teams bij elkaar. ▼

De auteur, DR. AD VAN IJERSON, is hoofddocent Managementwetenschappen en schrijver.

In 1992 promoveerde hij op het proefschrift ‘Vader, raadgever en beschermer; Petrus Regout en zijn arbeiders 1834-1870’

Peter Janssen ontwerpt model om oorzaken van uitval op te sporen

'IN ARBOLAND MOET JE GOED KUNNEN UITLEGGEN WAAR DE PROBLEMEN ONTSTAAN'

door Jacques Herraets

Hoe harder de financiële gezondheid van Nederlanders groeit, hoe slechter het lijkt te gaan met de lichamelijke en de geestelijke. Vroeger bleven overwerkte werknemers thuis met hoofd- of buikpijn, tegenwoordig lijkt er veel meer tussen de oren of achter de ellebogen te zitten: *burnouts*, depressies of *repetitive stress injuries*. Brengt nieuwe economie nieuwe ongezondheid met zich mee of zijn er alleen nieuwe namen bedacht voor aloude verschijnselen?

'Het werk is veranderd en de prestatiedruk is groter, maar er is ook veel meer specifieke kennis over de aard van de klachten, vandaar dat er steeds nieuwe namen opduiken,' zegt dr. Peter Janssen van de faculteit der Gezondheidswetenschappen, die met de term "stressdeskundige" wordt aangeduid. Zijn onderzoek naar "Specifieke determinanten van gezondheid, motivatie en verloop" is ondergebracht bij het vakgebied Arbeid en Gezondheid, waar sinds de geboorte van de gelijknamige afstudeerrichting alle kennis op het gebied van gezondheid en werk is gebundeld. Daar wordt zowel aandacht besteed aan het voorkomen van gezondheidsklachten als aan de re-integratie in het arbeidsproces van werknemers die in de problemen zijn geraakt.

Janssen, van huis uit arbeids- en organisatiepsycholoog, onderzocht vorig jaar de samenhang tussen de werkomstandigheden van 156 ziekenhuisverpleegkundigen en het optreden van gezondheids- en motivatieproblemen. De bedoeling van zijn onderzoek

was een model te testen waarin bepaalde klachten aan bepaalde oorzaken in de werkomstandigheden konden worden gekoppeld: 'De modellen die tot nu toe worden gebruikt zijn vrij algemeen. Ze zeggen niet veel meer dan dat een werknemer ellende krijgt met zijn motivatie als het met de werkomstandigheden niet goed zit, zonder een goed onderscheid te maken naar het soort oorzaken en het soort gevolgen. Als je alleen maar een vage aanduiding hebt van de oorzaak, kun je weinig aan de klacht doen. Tegenwoordig moet je in Arboland goed kunnen uitleggen waar de problemen ontstaan en waar je iets kunt verbeteren.'

Oorzaak en gevolg

In zijn experimentele model onderscheidde Janssen vier kenmerken die te maken hebben met de kwaliteit van het werk: de inhoud en afwisseling, de werkdruk, de sociale ondersteuning en de loopbaanperspectieven. Daaraan koppelde hij drie soorten klachten waarvan hij veronderstelde dat ze met die terreinen samenhangen: de innerlijke motivatie, de emotionele uitputting (*burnout*) en de intentie om van baan te veranderen (*verloop*). In het onderzoek werden inderdaad duidelijke verbanden gevonden. Demotivatie duidt op een gebrekkige inhoud van het werk, de *burnout* vindt zijn oorsprong in overbelasting en een gebrek aan sociale ondersteuning, en een groot personeelsverloop duidt op onvoldoende loopbaanperspectieven. Daarnaast werd in het onderzoek nog een lichter verband gevonden tussen de inhoud van het werk en het personeelsverloop.



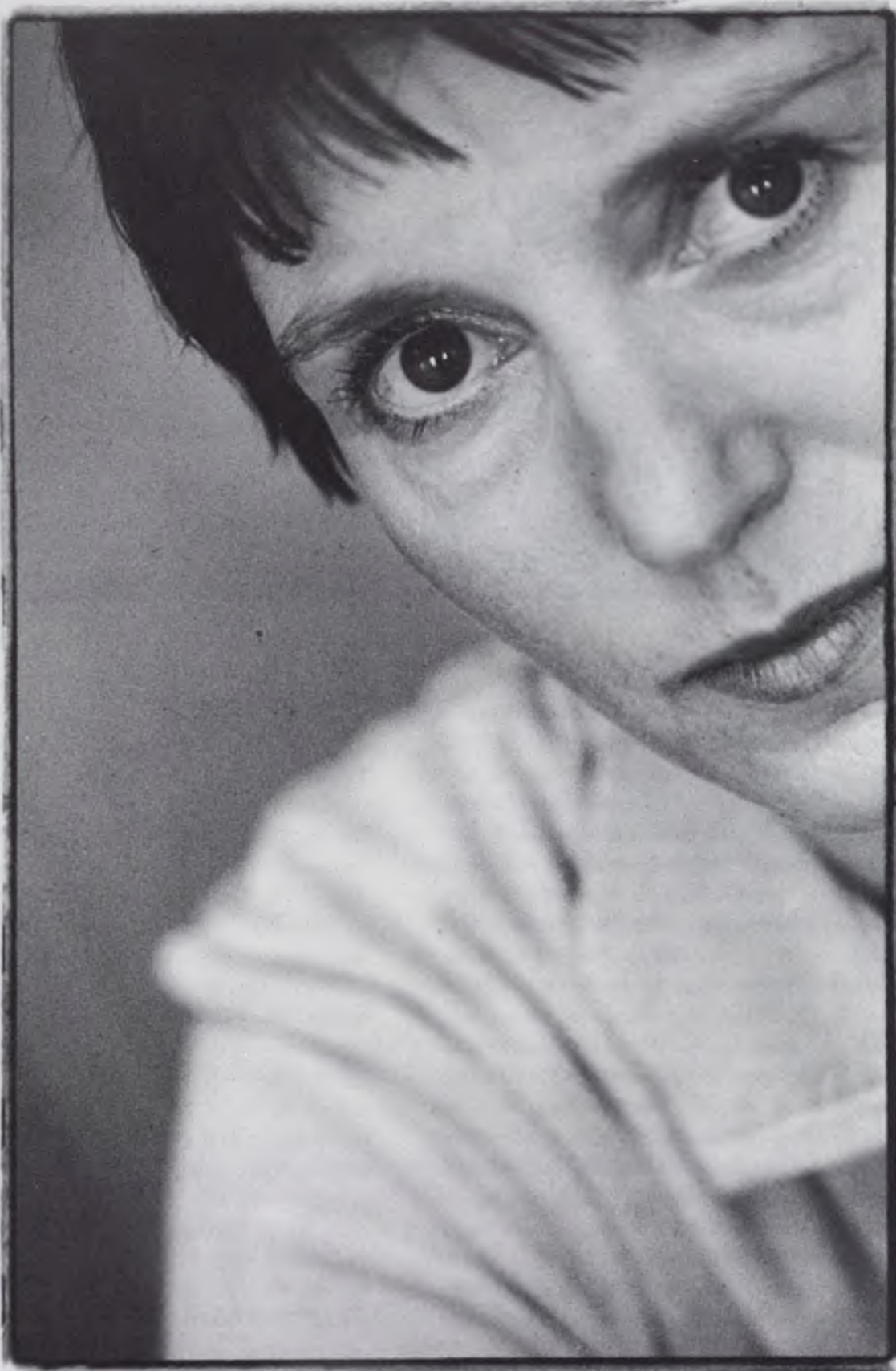
foto Chris Krullen

Het model van Peter Janssen richt zich op precieze verbanden met een algemene geldigheid. Dat betekent tegelijkertijd dat een dergelijk model op individueel niveau niet voor waar het mis zal gaan in het werk. De een zal met de grootste tegenzin iedere morgen naar een lawaaiige fabriek fietsen om tompoezen te gaan inpakken, terwijl de ander niets liever wil dan datzelfde monotone werk blijven doen. Voor de laatste tellen de gezellige contacten met de collega's meer dan voor de eerste, die de inhoud van het werk belangrijk vindt. Hoe snel bij iemand het verband tussen oorzaak en gevolg optreedt, hangt dus mede af van de persoonskenmerken. Inge Houkes, die als aio bij Janssen werkt, is bezig een categorie met persoonskenmerken aan het model toe te voegen, die aangeeft of iemand met die kenmerken sneller te maken krijgt met demotivatie, burnout of vertrekneigingen. Zij verricht daarvoor onderzoek in twee andere sectoren - het onderwijs en bankwezen. Daar heeft zij al diverse verbanden kunnen leggen. Zo leidt carriêregerichtheid bijvoorbeeld eerder tot de neiging een andere baan te zoeken of zal iemand met de neiging tot zwartkijken - een negatieve affectiviteit noemen wij dat - sneller een burnout krijgen. En van demotivatie zal eerder sprake zijn naarmate iemand een grotere innerlijke groei-behoefte heeft - *growth needs strength*.

Verandermanagement

Als de risico's voor het personeel van beleidsveranderingen beter bekend waren, zouden verandermanagers zich wel twee keer ach-

ter de oren krabben voordat ze bepaalde maatregelen nemen, verwacht Peter Janssen: 'Je moet weten dat daar een lampje gaat branden als je hier aan een knop draait. In veel bedrijven en instellingen wordt reorganisatie op reorganisatie gestapeld. Dat zorgt voor grote onrust en onzekerheid onder werknemers, die daardoor in de problemen kunnen komen. In het verandermanagement heeft men bovendien niet altijd voldoende in de gaten dat iedere sector zijn eigen soort mensen aantrekt. In de gezondheidszorg of het onderwijs worden tegenwoordig eisen aan de efficiency gesteld alsof het om een bedrijf gaat. Daar komen dus ongelukken van, die men niet heeft voorzien. We zijn nu bezig met het opzetten van een nieuw onderzoek om de verborgen kosten die in de vorm van gezondheidsproblemen op die manier worden gemaakt, in kaart te brengen. Daaruit zou wel eens kunnen blijken dat de kosten niet altijd opwegen tegen de baat.' Dat Nederland een land is met een hoge productiviteit én met een hoog ziekteverzuim heeft deels een culturele achtergrond, vermoedt Janssen: 'We leven in een land met een protestants arbeidsethos van hard werken, je best doen, niet zeuren en relatief sober leven. Dat leidt ertoe dat mensen langer doorgaan dan gezond is. Daar is heus wel iets aan te doen. Je kunt niet iedereen gelukkig maken, maar je kunt er wel voor zorgen dat er minder ongelukken gebeuren. De werknemer heeft sinds de invoering van de Arbwet tenslotte ook een plicht om aan te geven als de werkomstandigheden niet deugen.' ▼



Mirjam van Hoof, keuringsarts bij Sociaal Finds Bouwnijverheid:
'De vluchtdeur heb ik niet nodig gehad'
foto Chris Keulen

Bedrijfs- en verzekeringsartsen zien op hun spreekuur de gevolgen van hoge productiviteitscijfers

GESCHIKT OF ONGESCHIKT OM TE WERKEN, DE MACHT EN ONMACHT VAN DE KEURINGSARTSEN

door Tineke Oosterloo

In de werkkamer van verzekeringsarts Mirjam van Hoof lopen de emoties soms hoog op. Ze is eraan gewend dat haar cliënten rechtuit zeggen wat ze bedoelen, een enkele keer beginnen ze tegen haar te schreeuwen. Want de beslissingen die zij neemt - weer aan het werk of een WAO-uitkering - zijn van grote invloed op hun leven. Ze waardeert de directheid van de bouwvakkers. "Het zijn vrije jongens. Die houden van lucht en ruimte. Ook geestelijke ruimte. Daarbij hoort een bepaald temperament". Met hoog oplopende emoties is bij de inrichting van haar kantoor rekening gehouden. Achter haar grote bureau is een vluchtdeur aangebracht, niet omdat Mirjam van Hoof toevallig wat frêle is uitgevallen dan de mensen die zij doorgaans tegenover zich aan het bureau krijgt, maar omdat die deur hoort bij de standaarduitrusting van een keuringsarts.

Van Hoof keurt bouwvakkers voor de WAO. Ze ging in 1975 geneeskunde in Maastricht studeren en is sinds 1991 verzekeringsarts voor het Sociaal Fonds Bouwnijverheid in Maastricht. De tengere dokter heeft de vluchtdeur nog nooit hoeven gebruiken. Want ook al voelt ze soms agressie als ze iemand een beetje of een beetje veel WAO 'afpakt', hij zal haar met geen vinger aanraken. Van Hoof heeft een van hen wel eens gevraagd waarom dat niet gebeurt. "Zo'n man leunt lachend achterover, toont zo zijn spierbundels en zegt: 'Luister, ik heb jou zo over de tafel heengetrokken, of uit het raam gegooid, als ik wil. Daar is geen lol aan.'"

Ze vertelt het voorval met gevoel voor toneel, de lichaamstaal van de bouwvakker imiterend. Ze geniet van haar werk. Houdt niet van aantutten, maar van druk op de ketel. Daarom is ze ook verzekeringsarts geworden. Omdat ze in een uur tijd de mens in zijn geheel bekijkt. Zo ontrafelt ze - aan de hand van een gesprek en een lichamelijk onderzoek - de hele ziektegeschiedenis van haar cliënt.

Ze ziet uiteraard veel versleten ruggen en knieën. De invoering van tilliftjes en van cementzakken van vijftientwintig in plaats van vijftig kilo heeft daar weinig verandering in gebracht. Van Hoof:

"Bouwvakkers trekken zich daar weinig van aan. Die tillen gerust twee van die zakjes op hun schouder". Opmerkelijker is dat bijna de helft van Van Hoofs cliënten psychische problemen heeft: "Vooral de uitvoerders hebben het zwaar. Zij moeten constant schipperen tussen de planning van hun bazen en de werkcapaciteit van de bouwvakkers."

Strakke planning en gebrek aan vakmensen eisen in de bouw hun tol, heeft Van Hoof in bijna tien jaar praktijk geconstateerd: "Tien jaar geleden legde een metselaar zevenhonderd stenen per dag. Nu zijn dat er twaalfhonderd. Je moet wel heel gezond zijn om dat vol te kunnen houden. Exacte cijfers heb ik niet, maar ik heb wel de indruk dat er daardoor steeds meer doorsijpelen naar de WAO."

Een andere Maastrichtse sociaal-geneeskundige, Gert Jan Mevius, neemt vanuit een ander perspectief - dat van de bedrijfsarts - dezelfde fenomenen waar. Hij werkt sinds 1992 bij de Arbo Management Groep, eerst in het kader van zijn opleiding en sinds 1997 als geregistreerd bedrijfsarts. Hij ziet ambtenaren en werknemers van grote bedrijven vaak eronder doorgaan gaan als gevolg van een akelige werksfeer of slechte communicatie op het werk. De doos tissues, die op het bureau staat, raakt elke week leeg. Bij Mevius kunnen mensen vaak voor het eerst hun frustraties kwijt. Op hun werk wordt er niet naar hen geluisterd.

De hoge werkdruk is hier indirect debet aan, meent Mevius: "De krappe tijd wordt volgepropt, het productieproces gaat voor. Er blijft te weinig tijd over om contacten op het werk te onderhouden en afstand van het werk te nemen." Sinds 1996, toen de ziektewet werd vervangen door de Wulbz (Wet uitbreiding loondoorbetalingsplicht bij ziekte), keurt hij werknemers in het eerste jaar van de ziekte.

Sinds de invoering van die wet zijn werkgevers verantwoordelijk voor de doorbetaling van 70 procent van het loon aan hun zieke werknemers. De bedoeling was het aantal zieken en arbeidsongeschikten terug te dringen, maar de wet heeft volgens Mevius averechts gewerkt: "De oorzaken van het ziekteverzuim worden niet aangepakt. De werkgever is bang dat het hem geld kost als een

werknemer zich een dag ziek meldt. Het bedrijf probeert dat tegen te gaan, maar verliest zo de lange termijn uit het oog. Werkgevers hechten zodoende minder belang aan preventieve maatregelen en richten zich liever op ziekteverzuimbegeleiding." Voor Mevius zelf had de privatisering ook grote gevolgen. Voordien zat de bedrijfsarts weinig achter z'n bureau. Hij kwam veel bij bedrijven over de vloer en voerde overleg met management en werknemers om maatregelen te nemen voor betere arbeidsomstandigheden, of een betere communicatiestructuur. Ook de reïntegratie van zieke werknemers was een belangrijk taak. Sinds de privatisering van de ziektewet kan hij naar eigen schatting nog maar dertig procent van zijn werktijd aan dat soort taken besteden. De rest van zijn tijd wordt tegenwoordig opgeslokt door keuringen van zieke werknemers gedurende het eerste ziektejaar. Dat werk werd vroeger door de verzekeringsarts gedaan. Daar bovenop is zijn werkdruk nog eens verhoogd door de invoering van de Arbo-wet in 1996, waardoor de verschillende Arbo-diensten met elkaar moesten concurreren, zeer tegen de zin van Mevius: "Het werk is een stuk minder leuk geworden. Scheidsrechter spelen, kijken of iemand ziek is of niet, dat vind ik niet interessant. Controleren levert niets structureels op, het nut daarvan is zeer beperkt. Je kunt er hoogstens dingen die duidelijk scheef zitten mee bijsturen. Ik los liever het achterliggende probleem op in overleg met andere betrokkenen."

Net als Van Hoof is Mevius nu poortwachter voor de sociale zekerheid. Door gesprekken en keuringen bepalen zij wie wel en wie niet een beroep mag doen op een Wulbz- of WAO-uitkering. Daarbij komt hij dus voor een dilemma te staan: aan de ene kant moet hij het belang van de zieke werknemer behartigen en aan de andere kant rekening houden met het belang van de werkgever om een zo laag mogelijk ziekteverzuim te hebben.

De Maastrichtse gezondheidswetenschapper Agnes Meershoek concludeerde onlangs in haar proefschrift *Weer aan het werk*. Verzekeringsgeneeskundige verzuimbegeleiding als onderhandeling over verantwoordelijkheden dat de keuringsarts met dit dilemma om kan gaan door de werknemer meer eigen verantwoordelijkheid te geven in de afweging of hij wel of niet aan het werk kan. Er zou een activeringsbeleid gevoerd moeten worden om werknemers in overleg met de werkgever een oplossing te laten zoeken voor het probleem dat het werken bemoeilijkt. De beslissing om weer aan het werk te gaan hangt dan minder af van de dwang van de keuringsarts en meer van zelfdiscipline.

Meershoek's onderzoek ging over keuringen in het kader van de Ziektewet. Ook voor de WAO-keuringen geldt dat niet alleen de arts, maar ook de cliënt voor een dilemma staat: moet ik ervoor zorgen dat ik zo lang mogelijk in de WAO blijf of dat ik zo snel mogelijk aan het werk kom? De keuringsarts moet daar het juiste

midden ontdekken, vindt Van Hoof: "Cliënten weten dat wat zij zeggen grote gevolgen kan hebben voor de hoogte van hun WAO-uitkering. Zij zullen niet meteen roepen dat het allemaal geweldig gaat. Maar het consult is zo uitvoerig dat mensen nu eens helemaal hun verhaal kwijt kunnen." Maar als een bouwvakker haar vertelt dat hij niks kan en haar vervolgens foto's laat zien van de kleinkinderen die hij op zijn schouders draagt, trekt ze haar conclusies. "Ik vind dat voor mezelf niet zo lastig. Mensen weten dat ik er zit om hun claim te beoordelen. Daar ben ik duidelijk in." Van Hoof is gewend aan de strenge regels. Toen ze in 1991 als verzekeringsarts in opleiding bij het Gemeenschappelijk Administratiekantoor (GAK) begon was al duidelijk dat de Wet Terugdringing Beroep op Arbeidsongeschiktheidsregelingen (TBA, ingevoerd in 1993) eraan zat te komen. Dit betekende striktere criteria en de invoering van herkeuringen. Nog strengere keuren vindt ze onnodig. Dat Nederland het hoogste percentage arbeidsongeschikten van Europa heeft is volgens haar niet de schuld van verzekeringsartsen: "Nederland is een van de productiefste landen van de wereld. Dat gaat niet ongestraft aan je voorbij. Maar dat is niet de enige verklaring. In Nederland krijgen mensen met psychische klachten al snel een volledige WAO-uitkering. Dat is jammer, omdat deze mensen vaak nog best capabel zijn om gedeeltelijk te werken of ander werk te doen. Het zal alleen erg moeilijk zijn om passend werk voor hen te vinden, omdat werken onder tijdsdruk voor hen vaak problemen oplevert."

De zwaarste last voor het verklaren van het hoge aantal arbeidsongeschikten is die van het verleden. De herkeuringen hebben er niet voor gezorgd dat het WAO-bestand werd opgeschoond. Wie ouder dan vijfenveertig is en vóór 1987 in de WAO belandde, blijft bijna automatisch WAO'er. Van Hoof kan zich opwinden over de verwijten dat verzekeringsartsen te gemakkelijk afkeuren: "Dat ligt niet aan de keuringen, dat ligt aan de richtlijnen. De politiek heeft bedacht dat het wel lastig was om die groep te herkeuren. Toen hebben ze maar gewoon de richtlijnen veranderd. Als de arbeidsdeskundige dan volgens de antieke gaat rekenen krijgen ze toch weer allemaal een WAO-uitkering voor tachtig/honderd procent. En dan vragen ze zich nog af hoe het komt dat zoveel mensen hun volledige uitkering behouden..." Deze oudere WAO'ers hoeven zich dus nauwelijks zorgen te maken over de herkeuringen. Van Hoof, nu nog bezig met de herschatting van vijfenvijftigplussers, treft echter nog dagelijks cliënten die daar ontzettend bang voor zijn. Ze wijt dit aan de slechte voorlichting en aan de 'politieke warhoofdigheid' waardoor er steeds maar weer nieuwe plannetjes in de krant verschijnen. Dit zorgt niet alleen voor onnodige spanning bij haar cliënten. Maar ook bij haarzelf: "Ik durf nauwelijks ziek thuis te blijven. Dan denk ik: hebben er vannacht weer vier mensen voor niets wakker gelegen". ▼

Luc Soete maakt zich boos over de weerstand tegen de onstuitbare digitalisering

DE NIEUWE ECONOMIE IS NOG MAAR NET BEGONNEN

door Jeroen Corduener

Hij is al de Belangrijkste Nieuwe Econoom van Europa genoemd. Maar Luc Soete schudt dat

imago ongemakkelijk van zich af. "Nederlands gezeik, net als die discussie of je nieuwe economie met hoofdletters of kleine letters moet schrijven." Ontkenners van de Nieuwe Economie – Oude Economen – treedt hij met geheven zwaard tegemoet. "Die voelen zich ongemakkelijk als ze niet alles in data kunnen onderbrengen." Nieuwe Economie heeft alles te maken met de digitalisering van de maatschappij, waartegen de traditionele industrie het aflegt. "De Nieuwe Economie is nog rudimentair. Het is de beginfase van een geheel nieuwe ontwikkeling."

De NOS aan de telefoon. Voor het debat van zondagmorgen. Het tv-programma Zembla heeft afgebeeld, ze komen een andere keer. Er meldt zich een fotograaf, op carnavalsmaandag nota bene. Voor de cover van het blad 'De Ondernemer' in full colour. "Ik heb me niet geschoren", zegt Luc Soete, wat verschrikt. "Het was vannacht half vier. Of moet ik vanmorgen zeggen?" Wat verontschuldigend glimlachend: "Carnaval vier ik altijd 's nachts. Maar overdag ga ik weer gewoon aan het werk. Met carnaval ben ik wel de enige, geloof ik." Hij wijst om zich heen. Een werkkamer die voldoet aan alle clichés van de kamergeleerde. Wanden vol boeken, tafels die schuil gaan onder rapporten, een bureau overladen met papier, de totale ontkenning van de digitale samenleving. In de gang staat een klein carnavalspraalwagentje. Luc Soete, directeur van MERIT, balancerend tussen wetenschap en waanzin.

Het was het blad 'Intermediair' dat hem opvoerde als De Belangrijkste Nieuwe Econoom van Europa. Hoofdschuddend: "Pffft. Alsof het een nieuwe godsdienst is, de Nieuwe Economie. Het is niet nieuw, Nederlands gezeik is dat. De economie breidt zich uit over een nieuw terrein, zoals in de geschiedenis al vaker is gebeurd."

Zoals enkele dagen eerder, in weer een ander radioprogramma. Debat met collega hoogleraar Arjen van Witteloostuijn, die Maastricht onlangs verruilde voor Groningen. Fervent tegenstander van het begrip Nieuwe Economie. "Er zijn meer revoluties in de economie geweest", stelt hij. "En die hebben duidelijk gemaakt dat aan alles een grens is."

De Nieuwe Economie maakt korte metten met die stelling. Er is groei, er is al jaren groei, er is al veel meer jaren groei dan volgens de conjuncturele wetmatigheden van de economie mogelijk lijkt. Luc Soete: "Mensen als Van Witteloostuijn behoren tot die zogenaamde linkse economen die die ontwikkeling afwijzen." Hij wordt er een beetje boos over, ook al doet hij wat onwennig als hem dat wordt voorgehouden. "Het is bizar, maar het is met hen hetzelfde als met de traditionele economen, die je bij het Centraal Planbureau of universiteiten aantreft. Die willen alles kunnen onderbrengen in curves, die klampen zich vast aan data. Ze zeggen: er is een relatie tussen inflatie en werkloosheid. Daalt de werkloosheid, dan ontstaat schaarste en stijgt op een gegeven moment de inflatie." Hij gaat eindelijk zitten, achter dat overladen bureau. "En die theorie gaat in deze omstandigheden niet op".

zegt Soete dan. Vouwt de handen. Haalt ze weer uit elkaar, driftig gebarend met wat hij zegt, beweert, onderbouwt, betoogt. Uren achtereen. "Ik zit hier maar te praten en te praten. Leidt het ergens toe, denkt u?" In de Verenigde Staten is de werkloosheid onder de vier procent gezakt, in Nederland onder twee procent. Soete in 'De Standaard': "Er is altijd sprake van 'natuurlijke werkloosheid' geweest. Dat is voorbij. Het basisidee hierachter is dat we veel meer kunnen dan we doen. Iedereen met een basiskennis van Internet, met wat communicatieve vaardigheden en enkele ideeën kan aan de slag. Geen hoge scholing of jaren ervaring zijn noodzakelijk om het te maken. De talrijke vacatures die de groei van de netwerkeconomie veroorzaakt, lossen zichzelf wel op. Het schaarsteprobleem bestaat dus niet meer."

Maar in zijn werkkamer aan de Tongersestraat in Maastricht nuanceert hij dat beeld. "Ik wil hier een Indiër aanstellen. Die man is geniaal met Internet en computers. Kan niet, mag niet. Hij heeft niet de benodigde diploma's. Gekmakend vind ik dat." Soete lijkt in niets op de Don Quichote die soms van hem wordt gemaakt. De professor Sickbock van de Nieuwe Economie, de goeroe van een nieuwe sekte. Net zo vaak omstreden als aanbeden. Heeft inmiddels een nieuwe economie-column in 'Intermediair', wordt plat gebeld door de media die aan Soete een goede hebben: hij legt net zo vaak en lang geduldig uit waar hij voor staat. Bevlogen maar beargumenteerd. Ook op carnavalsmaandag, ongeschoren en wel.

WorldOnline

Soete illustreert het effect van de Nieuwe Economie aan de hand van de hausse aandelen op de Internetprovider WorldOnline, ten tijde van interview zeer actueel. "WorldOnline is op de beurs meer waard dan Akzo, terwijl de laatste aantoonbaar winsten maakt en de eerste vorig jaar tweehonderd miljoen verlies boekte. Waarom heeft de beurs vertrouwen in World Online? Omdat dat bedrijf zegt 1,2 miljoen klanten te hebben. Als je 1,2 miljoen klanten hebt, die elke dag een uurtje surfen op het net, kun je van de telefoonmaatschappij een behoorlijk percentage vragen. Als 1,2 miljoen klanten ieder ook maar één gulden uitgeven aan één van de adverteerders op dat net, kun je elk van die adverteerders een behoorlijke omzet garanderen. Zo'n klantenbestand haal je in geen enkele andere sector."

Soete gebaart, wikt, weegt en vervolgt: "De beurs is aan het zoeken: welke Internetprovider gaat het maken? Omdat dat nu nog niet zeker is, investeert de beurs in al die netwerken. In de wetenschap dat er straks, wereldwijd, misschien twee of drie overblijven. Dat zijn de winnaars. In de Nieuwe Economie word je schatrijk of je gaat failliet."

De Nieuwe Economie is de economie van de informatie- en communicatietechnologie. "Er zijn drie sectoren waar de Nieuwe Economie omhoog komt. De telecomsector, omdat die het voor-

deel heeft van de netwerkstructuren. De media, omdat deze informatie aanbieden. En de softwarebedrijven, omdat ze het benodigde product verkopen. Die sectoren zijn onderhevig aan onderlinge concurrentie. Uiteindelijk krijgt de winnaar alles. Zo werkt dat in de Nieuwe Economie."

Met als gevaar monopolie. "Dat is waar. Vroeger had de overheid monopolie in bepaalde sectoren. Nu zie je monopolie in de private sector ontstaan. Daar moet de overheid wat aan doen met voorwaarden in de mededinging, zoals de OPTA en de Nederlandse Mededingingsraad. De wetgeving loopt zoals altijd achter de ontwikkelingen aan."

Niet schaars, niet transparant

Soete als de docerende professor. "In de traditionele economie zijn drie factoren van belang. Er is schaarste. Er is sprake van rivaliteit tussen vraag en aanbod en ze is transparant, je ziet wat je koopt." Hij draait op zijn stoel en zegt dan bijna samenzwerderig. "En dat gaat in de informatietechnologie niet meer op. Schaarste? Welnee, de informatie wordt aangeboden, maar is daarna gewoon nog aanwezig bij de aanbieder. De eigenaar heeft ze nog. Ik gebruik Windows98, maar dat wil toch niet zeggen dat dat voor u niet meer te krijgen is? Er is geen rivaliteit, want er is een overvloed aan informatie en de vraag is alleen hoe je uit die overvloed kunt selecteren. Transparant? Nee, je weet niet wat je koopt. Je ziet het op het net, het kan iets zijn, het kan niets zijn." Hoe meer mensen informatie willen, hoe meer opbrengsten er vloeien uit telefoon- en Internetgebruik. "En dus worden die sectoren meer waard. Daar staat tegenover dat de kosten marginaal zijn. Microsoft moest één keer miljarden investeren in haar systeem. Maar nu het er eenmaal is, is het een kwestie van incasseren. Hoe meer mensen het kopen, hoe lager de overheadkosten, tot je op een niveau komt dat er alleen nog maar winst wordt geboekt." Microsoft toont bovendien een ander aspect: "Hoe meer mensen het systeem gebruiken, hoe meer waard het wordt. Vergelijk dat met een telefoon. Een telefoon is niets waard, je kunt er niet mee communiceren. Het wordt pas nuttig als er minimaal twee zijn, maar liefst een heleboel."

Natuurlijk is nu sprake van een *hype*, geeft Soete toe. "Iedereen doet hetzelfde, iedereen zet in op hetzelfde paard en dan krijg je overwaardering. Maar dat gevaar corrigeert zichzelf wel weer." Het geld neemt toe, weet hij en dus wordt meer geld in meer fondsen gestopt. "Dat World Online zo interessant is geworden, heeft alles te maken met een veranderende wereld. Wij verkeren in een wereld waarin mensen steeds meer willen en ook kunnen communiceren. En een provider speelt daarop in. Hoe maak ik die mensen, die klanten, van mij afhankelijk? Iemand klikt in op een site en moet worden aangetrokken door wat hij daar aantreft." Dat doe je, zegt Soete, door gebruikers zo persoonlijk mogelijk aan te spreken. "Als je miljoenen klanten hebt, is het relatief mak-

kelijk om individuele profielen te maken van die gebruikers. Stel je wilt een boek aanschaffen, maar je weet niet of het iets voor je is. Je klikt de site aan en de provider heeft een profiel samengesteld van mensen die geïnteresseerd zijn in dat boek. Door een aantal gerichte vragen aan jou als klant, kom je er al snel achter of je aan dat profiel voldoet of juist niet. Kortom, of dat boek iets voor je is of niet. En de slimme provider gaat een stap verder, die zegt: Dit boek is misschien niets voor jou, maar dat en dat boek past wel in je profiel."

Dat is digitalisering van de maatschappij, beaamt Soete. "De Nieuwe Economie is de beginfase van een geheel andere, nieuwe ontwikkeling. Nieuwe Economie is nog rudimentair, het is gebonden aan fysieke netwerken. Het is communicatie tussen machines. Maar de volgende stap is dat de halfgeleiders die nu tussen machines communiceren, in levende wezens geïmplant worden. Technisch kan dat al. Je kunt dan een gehoorapparaat bij iemand inbrengen, geheel toegepast op die persoon. En waarom zou dat niet bij andere lichaamsdelen kunnen?" Bijna in zichzelf filosoferend: "Een computer die lichaamskenmerken corrigeert, het is niet onmogelijk. Gezichtsvermogen corrigeren, denkvermogen aanpassen. Klinkt als science fiction? Nee, het is gewoon een gevolg

van de technologische groei." Nou ja, zegt hij dan schouderophallend: "Misschien gebeurt het, misschien gebeurt het niet."

Infonomics

Hij heeft samen met zes faculteiten van de Universiteit Maastricht, de Hogescholen Limburg en Maastricht en het Europees Centre for Journalism een instituut opgezet om deze digitalisering van de maatschappij te onderzoeken. 'Infonomics' heeft financieel twee jaar de tijd gekregen om de samenhang in kaart te brengen, die nu zo vaak ontbreekt bij digitalisering. "Het is niet alleen een kwestie van alleen techniek, of van alleen economie. Het gaat om psychologie, om rechten, om antropologie, om media. We moeten een doorbraak forceren om die samenhang in kaart te brengen en daar resultaten in te boeken."

Terug naar de werkkamer aan de Tongersestraat: "De Nieuwe Economie gaat niet ten koste van andere sectoren. Het ontstaat er naast. Eerst als uitzondering op de regel, na verloop van tijd wordt het eerder de regel dan de uitzondering. Laat ik provoceren, maar de industriële sector, dat is afgelopen. Wat moet zo'n Akzo doen om iets waard te blijven op de beurs? Akzo is geen provider en zal het nooit worden en dat weten beleggers. Akzo zit in chemie en



Luc Soete: "Weet je wat de Nederlanders zouden moeten beseffen? Dat de Nieuwe Economie gewoon een terugkeer naar de Gouden Eeuw is"
foto Chris Keulen

wordt daarop door de beurs afgerekend. Wat Akzo moet doen is investeren in Internet. Zodat het producten rechtstreeks via Internet inkoopt, daardoor efficiënter wordt, goedkoper produceert en dus meer winst maakt. Dat maakt Akzo interessant op de beurs." "Is het erg dat het met de industriële sector dreigt af te lopen?", stelt Soete zich retorisch de vraag. "Nee. Kijk, naar de mijnbouw. Die verdwijnt volledig. Wat hebben we eraan overgehouden? DSM. Maar ook een kennisontwikkeling. Die is van belang. DSM heeft zich van een mijnbedrijf ontwikkeld tot een chemiefabriek. Die kennis die daar in de loop der decennia is opgebouwd, stelt ons nu in staat efficiënter om te gaan met de natuur." Er zit een keerzijde aan, maar dat doet deze industrie zichzelf aan, merkt de hoogleraar op. "Vastgeroeste sectoren nemen geen risico's. Bedrijven als DSM zitten vast op een plek, als gevolg van hun eigen geschiedenis. DSM zit vast in Geleen, verbonden met pijpleidingen naar Rotterdam, Antwerpen, Mönchengladbach. Wil het bedrijf zich ontwikkelen, dan was het logischer te verhuizen. Maar dat gebeurt niet. Even over de grens hier, bij Luik, zien we Cockerill. Een bedrijf dat staal produceert en klemvast zitten tussen kanalen en wegen. Het zal staal blijven produceren tot er geen staal meer nodig is en dat is dan het einde." Industriële bedrijven zullen zich moeten ("en ook gaan") ontwikkelen tot centra van aanlevering van gespecialiseerde producten. "Nedcar bijvoorbeeld wordt een schakel in de automobiëlin-dustrie. Of er nu Volvo's of Mercedesen van de band aflopen, doet straks niet meer ter zake. Productie en consumptie worden bij elkaar gebracht. Nedcar wordt een onderdeel van toeleverings-bedrijven, die in een redelijke straal van kilometers bij elkaar gevestigd zijn. En waarom? Omdat de consument straks via Internet zijn eigen persoonlijke auto kan samenstellen en bestellen en het voor die bedrijven van belang is om zo'n wagen snel en goedkoop in elkaar te zetten."

Ongelijkheid

Ja natuurlijk heeft dat gevolgen voor de arbeidsmarkt, ook voor werkgelegenheid. "Het is een ongelijkheid die aanvaard wordt", veronderstelt Soete. "De groei komt ten goede aan mensen die risico's nemen. Maar de armoede blijft beperkt tot de groep die nu ook al in een achterstandspositie verkeert. Dat is de groep van langdurig werklozen. Maar voor de toegang tot Internet bestaat geen barrière. Misschien dat sommigen in staat zullen zijn verder te raken dan anderen. Maar iedereen kan op het net. Gratis, dat is het probleem dus niet." Werkgelegenheid groeit in andere sectoren, dan die van de traditionele industrie. "Dienstverlenende activiteiten, callcenters, Libertel, daarin moet worden geïnvesteerd." Er wordt verwezen naar Amerika, waar weliswaar al een niet te stuiten groei is, maar waar volgens economen als Van Witteloostuijn zestig procent van de bevolking er de laatste jaren op achteruit is gegaan. Weer bozig: "Ik geloof Van Witteloostuijn

niet met dat percentage van zestig. Gewoon nonsens. Maar los daarvan: Nederland of Europa zijn niet de Verenigde Staten. Ieder land moet zijn eigen versie van de Nieuwe Economie zoeken. Wij kunnen veel meer leren van bijvoorbeeld Finland, dat nummer één staat op het gebied van Internetgebruik in de wereld." Soete grijnst: "Weet je wat Nederlanders eens zouden moeten beseffen? Dat Nieuwe Economie eigenlijk gewoon een terugkeer naar de Gouden Eeuw is. Het is die oude handelsgeest waar Nederland zo sterk in is geweest. Als het maar om geld- en handelsstromen gaat."

Maar dit land zal in de eerste plaats moeten investeren in onderwijs. "Onderwijs is een rampgebied. Het systeem zit in Nederland zo vast aan historische ontwikkeling. Schrijven met een krijtje en boeken zijn hier de uitgangspunten. Wil je een computer, dan moet je op een school in het beste geval naar een computerlokaal. Dat is een aparte ruimte, zoals je ook een biologie- of gymnastieklokaal hebt. Het hoort er eigenlijk niet thuis, dat is de boodschap. Er is één Internetaansluiting voor twintig computers en in die sfeer blijft het. Overal in de maatschappij barst het van de pc's. Behalve op school. Daar domineert die oude onderwijzer met zijn krijtjes." Onderwijs wordt toegesneden op de massa, terwijl het bedoeld moet zijn voor het individu. "Met Internet kun je heel individueel onderwijs geven. Op afstand zelfs. Ik kan colleges volgen op Harvard of Oxford via Internet. Ik kan er precies uitpikken wat ik nodig heb en wanneer ik daaraan behoefte heb. Zo hoort onderwijs te zijn." Nederland belijdt met de mond wel 'een leven lang leren', maar in de praktijk komt daarvan niets terecht. "Mijn zoon van achttien zucht terecht dat hij op school zijn tijd zit te verdoen. Hij berekent dat hij op die manier geld verliest, want in diezelfde tijd kan hij bij Albert Heijn vakken vullen. Als je met de mensen van AH praat, vertellen zij je dat middelbare scholieren perfecte werknemers zijn. Werken in teamverband, gedisciplineerd en sociaal. Dus precies het omgekeerde van hoe ze zich op de middelbare school gedragen." Waarom, zo vraagt hij zich af, wordt daar niet flexibeler mee omgegaan. "Een leven lang leren betekent óók dat je iemand op z'n achttiende de kansen moet geven die hij dan verdient. En dat je iemand op z'n veertigste moet kunnen verplichten om te leren. En dat als hij dat niet doet, hij er in salaris niet op vooruit gaat. Of misschien wel achteruit." Wat dat nog met Nieuwe Economie te maken heeft? Luc Soete. "Dat je meer bereikt met vaardigheden dan met diploma's. En vaardigheden ontwikkel je met computers. Onderwijs is niet toegesneden op het individu en dus haalt het vaardigheden niet naar boven." Soete wordt weer even boos: "Ik wil dus die Indiër hier hebben en dat kan niet omdat hij geen diploma's heeft", herhaalt hij zijn gram. "Een genie op het gebied van Internet en computers." Inderdaad, beaamt hij, het heeft veel weg van dat reclamespotje waarin Bill Gates zich ligt op te winden als de genegeerde baby in zijn wiegje. Wacht maar, later... ▼

ARBEID ADEL, MAAR NIET ALLE



Cultuurwetenschappers - "sind alle kaputt" - na hun bezoek aan de Sophia Jacoba in 1995. Zittend, derde van links Jos Perry foto Nelis Tutkey

door Jos Perry **E**euwenlang was arbeid pas echt arbeid als je er flink van ging zweten. Of is dat nog steeds zo? Werk: mensen kankeren erop, worden er ziek van en zijn eraan verknocht. Notities over werkers ondergronds.

Mijn eerste theorielessen over arbeid kwamen uit een boek geschreven door frater M. Bellarminus Mol. Het heette *Mijn levensweg. Een boek voor jongens en meisjes die hun Eerste H. Communie*

hebben gedaan. Sommige bladzijden maakten een onuitwisbare indruk. Zoals die waarop frater Bellarminus zijn lezertjes vertelt over een grote stad, waar ze een nieuwe kerk aan het bouwen waren:

'Ik wandelde er naar toe en toen zag ik daar drie mannen. Ze waren bezig met het sjouwen van stenen. Het was warm, en die drie mannen hadden het heus niet zo gemakkelijk. Ik ging eens naar die mannen toe, en toen vroeg ik aan de eerste: "Zeg man, wat doe je de hele dag?" Met 'n boos gezicht zei hij: "Ik? Ik moet

de hele dag maar van die zware stenen sjouwen! Bah!" Ik ging toen naar de tweede man, en ik vroeg hem: "Zeg man, wat doe jij de hele dag?" Met 'n vriendelijk gezicht zei hij: "Ik sjouw stenen en daarmee kan ik geld verdienen voor mijn vrouw en voor mijn kinderen!" Dat was heel wat mooier gezegd! Ik dacht: "Nu moet ik het ook eens vragen aan die derde man!" En ik vroeg: "Zeg man, wat doe jij de hele dag?" En weet je wat die man toen zei? Hij keek me heel blij aan, en zei toen: "Mijnheer, ik ben 'n grote kerk voor O.L. Heer aan het bouwen!" Dat was het mooiste antwoord! Een leerrijke observatie van de wereld van de arbeid. Alle drie de mannen in dit verhaal sjouwden stenen. Arbeid was dus iets dat je met je handen deed. Liefst in een overall. Als je arbeid verrichtte, spraken de mensen je aan met jij en jou. Zelf antwoordde je beleefd met 'mijnheer'. Je had een pijpje in je mond waar rook uit kwam, zoals de metselaar en timmerman op de plaatjes. Arbeid, daar moest je een sterke kerel voor zijn. En je werd er behoorlijk moe van. Je had het 'heus niet zo gemakkelijk.' Dat was les één. Van arbeid werd je wel moe, maar niet altijd vrolijk. Nauwkeuriger gezegd: niet iedereen werd er even vrolijk van. Mensen beleefden hun arbeid op verschillende manieren. Sommige van die manieren waren beter dan andere. Arbeid adelt, maar niet iedereen. Dat was les twee. Achteraf begrijp ik ineens waarom frater Bellarminus niet twee, maar drie stenensjouwers aan het woord liet. Drie arbeiders, drie eindbestemmingen. Hel, vagevuur en hemel.

Later leerde ik dat arbeid meer was dan stenen sjouwen. Je had ook 'hoofdarbeid'. Die werd verricht door mannen zonder overall, mannen in nette kleren, menen dus, die met 'u' werden aangesproken. Dat was óók arbeid, tenminste als die in loondienst werd verricht. Sociologen signaleerden 'een structuurverandering van de arbeidersklasse zelf', 'een sterkere sociaal-ekonomiese toenaadering tussen arbeidersklasse en intelligentsia'. Dat maakte alles ingewikkelder, maar in zekere zin ook eenvoudiger. De driedeling hemel, hel en vagevuur maakte plaats voor een tweedeling. Loonarbeid en kapitaal. Eén ding bleef hetzelfde: het was zaak, niet aan de verkeerde kant van de streep te belanden. Maar de oude leer bleek sterker dan de nieuwe. Alle beschouwingen over de vervagende grens tussen hand- en hoofdarbeid en de proletarisering van de intellectueel in het laatkapitalisme ten spijt, ben ik het altijd moeilijk blijven vinden om de dingen die ik zelf doe, het schrijven van dit stukje bijvoorbeeld, als *arbeid* te beschouwen. Ergens in mijn achterhoofd sluimert de verwachting, misschien zelfs wel de hoop, dat op een dag de natuurlijke orde der dingen zal worden hersteld. Op die dag zullen vier, vijf bewapende mannetjesputters (meer zal niet nodig zijn) onze faculteit binnenstappen. Dan is het uit met de pret! De commandant geeft zijn

mannen bevel ons op de binnenplaats bijeen te drijven. Door zijn megafon brult hij ons toe: 'Lang genoeg gefröbeld! Stelletje opvreters! Vanaf vandaag wordt er gewerkt! Arbeid adelt!' Geschokt moet ik toezien hoe mijn vrouwelijke collega's afgevoerd worden naar een confectie-atelier. Wij mannen worden afgemarcheerd naar een steengroeve. Stenen sjouwen, de klok rond.

Of naar een kolenmijn, natuurlijk. Want ook dat is een plek waar echte arbeid wordt verricht. Waar je behoorlijk moe wordt en niet echt vrolijk. Dat was althans mijn ervaring toen ik samen met collega's op excursie ging naar de Sophia-Jacoba in Hückelhoven. Het was de laatste nog werkende steenkolenmijn in onze omgeving.

Van buiten leek de mijn niet op een mijn. De fraaie aanplant rondom het hoofdgebouw kon evengoed bij een casino horen, of een sauna. Terwijl we in een nogal kale ruime uitleg kregen, koffie en een film, moesten we onze schoenmaten opgeven. Voor alle zekerheid had ik die ochtend mijn bergschoenen aangetrokken. Maar we kregen kleren en schoenen van de mijn.

Na de film ging het gebeuren. We werden naar een kleedruimte gebracht. Om te veranderen in mijnwerkers, moesten we eerst alles uittrekken. De van bedrijfswege verstrekte uitrusting omvatte een gestreept onderhemd en dito lange onderbroek, die deden denken aan ouderwetse gevangeniskleding. Verder een kiel en broek van heel stug, wit materiaal; twee paar sokken; scheenbeschermers; hoge, zwarte schoenen; handschoenen; een helm; een op de helm te bevestigen lamp; en een soort accu die je in een van de zakken van de kiel moest stoppen en die via een snoer de lamp brandend hield. Tenslotte kreeg iedereen nog een soort thermosfles gevuld met een noodvoorraad CO.

De door de rondleiders uitgezochte schoenen stonden keurig op een rij, op grootte. Aan de linkerzijde vertoonde die rij een groot gat. Heel ver weg naar links, zag ik plotseling een eenzaam paar minischoentjes, maat 39. Voor mij.

Toen iedereen klaar was en naar een volgende halte wandelde, ontdekte ik plotseling zwetend dat ik de enige was die geen handschoenen droeg. Snel werden er twee voor me uitgezocht.

Nu was ik compleet. Zo had frater Bellarminus mij eens moeten kunnen zien! ('Zeg man, wat doe jij de hele dag?') Alleen het walmende pijpje in mijn mondhoek ontbrak.

Onze gids deed vóór, wat je in geval van nood met de fles CO moest doen. Je stopte het gummi mondstuk tussen je lippen, zette het dingetje op je neus... Het zag er eng uit. De mededeling dat hij er in geen veertig jaar van gebruik had hoeven maken, stelde me een beetje gerust.

We daalden af naar 600 meter ondergronds. Drie meter omlaag of zeshonderd, mij maakt het niet uit, liften vind ik niet eng.

Het treintje dat ons daarna horizontaal verder transporteerde was nogal nauw, maar verder O.K. Het liggen op de transportband (allemaal achter elkaar, op de buik) was zelfs prettig. Moeilijk werd het zodra ik *mijzelf* moest voortbewegen. Deze wereld bleek op reuzen gebouwd. Niet op ondermaatse hoofdarbeiders zoals ik. Alleen die schoenen, ja, die pasten, die zaten lekker. Verder was alles te groot, te log, te zwaar. Ofschoon ik mijn riem zo strak mogelijk had aangetrokken, sjokte ik rond in de voortdurende vrees dat mijn broek zo meteen, omlaaggetrokken door de loodzware CO-tank, tot op mijn enkels zou zakken. Te zwaar die tank, te zwaar die accu in mijn zak, te zwaar die ellendige helm die naar voren zakte en op die toch al zware bril drukte. Doordat ik in het treintje met mijn gehelmd hoofd tegen het lage plafond aan schuurde, raakte het snoer van mijn lamp los. Als ik over een kabel of ander obstakel heen moest stappen, kostte dat plotseling vreselijk veel moeite doordat het kruis van mijn broek ergens tussen mijn knieën hing.'

'Wat een ontberingen allemaal, hè Jos!' zei Wiel.

En waarvoor allemaal? Om te constateren dat het er in een mijn ongeveer net zo uitzag als je al dacht. Het enorme kabaal, de krachtige wind (ventilatie), de werking van de kolenschaaf, de opvolger van de pneumatische afbouwamer - het klopte allemaal. Niet meer, niet minder.

Op zeker moment moest ons hele gezelschap een zeer nauwe en lage gang binnenkruipen. Tijgeren, met borst en buik de zwarte kolen schurend. Voor mij het achterwerk van Wiel. Achter mij een andere loonslaaf. Hoe lang ging dit duren? Wat was de bedoeling? Een oefening van nederigheid? Waarom stokte alles nu opeens? Ik hoorde een explosie. Nu gaan we eraan, dacht ik zonder spijt. Pas na een hele poos begon het tot mij door te dringen dat wij hier naar binnen waren gekropen om te *kijken*. Op enkele meters afstand aan onze rechterkant bevond zich het kolenfront, dat met veel geraas door een schaarf werd afgebouwd. Dit was het hart van de mijn, hier draaide het dus allemaal om, hier werd het zwarte goud gewonnen. Dit was het ultieme moment van onze hele excursie! Wat Natalia Ginzburg zegt is waar: zelden herkennen we de gelukkige momenten wanneer we ze beleven.

En de echte mijnwerkers? Die kwamen we nauwelijks tegen. Pas toen we weer terug bij de lift waren zagen we er wat meer. Het was zes uur; een frisse ploeg arbeiders begon aan een nieuwe Schicht. Zij liever dan ik.

Weer boven, kleedden we ons eerst helemaal uit, op de streepjespyjama na. Heerlijk, al die zware, logge onzin van mijn lijf te kunnen lossen! Daarna met beroete, bezwete koppen, plakkerige haren, en in onze gestreepte gevangenispakjes, hielden op sokken, terug naar het zaaltje waar we eerder die middag ontvangen waren. Daar stond voor iedereen een glaasje Schnaps klaar. Schnaps, wat was dat eigenlijk? Eerst maar eens voorzichtig een klein teugje. Lekker zeg! Gulzig goot ik de rest naar binnen.

Gepraat werd er nauwelijks. *'Sind alle kaputt!'*, zo vatte een van onze gidsen de toestand vergenoegd samen.

Die drie woordjes maakten alles glashelder. In een flits werd mij de zin van onze beproeving geopenbaard. Natuurlijk! Het ging er helemaal niet om dat wij hier vandaag iets zouden opsteken, dat wij met eigen ogen zouden zien hoe het werkelijk was. Dat was bijzaak. Dat kolenfront en die moderne kolenschaaf-in-werking waren ongetwijfeld langs een kortere, eenvoudiger weg te bereiken geweest. Maar nee, wij moesten uitgerekend door dat allernauwste gaatje gedreven worden. Daar draaide alles om. Afzien moesten wij, lijden! Aan den lijve moesten wij bevoorrechten, wij opvreters, voelen hoe erg het was - en hoe blij wij mochten wezen dat anderen dit werk voor ons opknaptten. Frater Bellarminus had gelijk: die mannen hadden het heus niet zo gemakkelijk!



Mijn levensweg dateert van 1952. Stalin leefde nog, hij zag overal spionnen en verraders. Joseph McCarthy leefde nog, en ook hij zag overal spionnen en verraders. Het was het heetst van de Koude Oorlog. Aan onze kant van het IJzeren Gordijn was het communisme, de erediens van de Arbeid, taboe. Wereld juist daarom ook aan onze kant van het IJzeren Gordijn de Arbeid op een voetstuk gezet?

Datzelfde jaar 1952 vierden de Staatsmijnen in Limburg hun gouden jubileum. De arbeiders, de mannen die het heus niet zo gemakkelijk hadden, sterker: die zich uit de naad werkten voor de kolenvoorziening en de wederopbouw, werden gehuldigd. Heel Nederland betuigde hun zijn respect en dankbaarheid. Aan de lofzangen op de mijnwerker kwam nauwelijks een einde. In het centrum van Kerkrade onthulde gouverneur Houben enkele jaren later het standbeeld dat bekendstaat onder de naam D'r Joep. Wijdbeens, krachtig en stoer, vol optimisme en vertrouwen ziet d'r Joep de toekomst tegemoet. Zijn pose doet denken aan de Dokwerker in Amsterdam. Het mijnwerkersmonument was een eerbetoon aan een beroep waarvan weinigen toen beseften dat het zijn langste tijd in de regio had gehad.

Arbeid adelt, het motto waaronder het gouden jubileum van de staatsmijnen was gevierd, leek tien jaar later, in 1962, een spreuk uit de prehistorie. Het aantal arbeidsuren per werknemer daalde, de vrije tijd nam toe. Daarmee rees de vraag hoe de arbeidende bevolking die vrije tijd zou gaan besteden en hoe dit proces verantwoord en deskundig te begeleiden. Voor Zuid-Limburg scheen dat probleem dubbel urgent. Insiders zagen de toekomst van de steenkool somber in. In pessimistische scenario's reeste er heel weinig arbeid en heel veel, ja veel te veel vrije tijd.

'Wij zouden het woord "mijnwerker" soms uit onze vaderlandse woordenvoorraad willen schrappen', verzuchtte een commentator in het *Limburgs Dagblad*. 'Niet omdat de mijnwerker ons minder

zou aanstaan (...) maar omdat het woord wel eens erfelijk belast lijkt'. Het wekte immers maar al te vaak associaties met immens zware handarbeid in donkere, stoffige krochten door 'een beklagenswaardig soort mensen'. Er kleefden ongunstige associaties aan die geen honderd voorlichtingscampagnes konden wegbranden: niet alleen de 'donkere, stoffige krochten' waar het *Limburgs Dagblad* van sprak, ook de blijvende beroepsrisico's, stof, explosie- en instortingsgevaar.

Min of meer tegelijkertijd stortten de aantrekkingskracht van het mijnwerkersberoep en de marktwaarde van de steenkool in elkaar. In het jaar 1975, kort nadat de laatste van de twaalf steenkolenmijnen in Zuid-Limburg gesloten was, demonstreerden ex-mijnwerkers op het Binnenhof voor hogere pensioenen. Veelzeggend was het succes van een theaterproductie onder de titel *Het testament van Joep*, waarmee de jonge, maatschappijkritische toneelgroep GLTwee de boer opging. De inhoud van het testament liet aan duidelijkheid niets te wensen over. 'Kom in verzet! Sluit je aan bij de actiegroepen, bij de werklozenkomitees, steun de acties van de gepensioneerde mijnwerkers. Vernietig het kapitalisme!

Vijfentwintig jaar later blijkt het kapitalisme springlevend, al noemt het zich nu Nieuwe Economie. Maar de steenkolenmijnbouw in Limburg is verleden tijd. Af en toe laaien de emoties rond de pensioenen en de silicose op. Toch lijkt de verbittering verminderd. Misschien moet ik zeggen: de verbittering heeft gezelschap gekregen van andere gevoelens, zoals nostalgie, verwondering. Op de wereld van de arbeid, zeker van *deze* arbeid, raak je ook achteraf niet gauw uitgekeken.

'Niet zomaar een beroep, maar een manier van leven.' Zo werd de mijnbouw ooit getypeerd door mijn directeur Ch.Th. Groothoff. Aan die uitspraak moest ik denken toen ik de Engelse speelfilm *Brassed Off* zag. Het verhaal speelt zich af in een mijnwerkersdorp in Yorkshire in 1992. Het werk in de mijnen zelf is in deze film geen onderwerp. Het wordt in de eerste minuten met enkele flitsen aangeduid, meer niet. De mijnwerkers praten er nauwelijks over. Ook de risico's van het mijnwerkersberoep vormen hier geen thema.

Het thema is de sluiting van de mijn. Nauwkeuriger gezegd: de gevolgen van de mijnsluiting voor The Grimley Brass Band, de blaaskapel. Dat de mijn dreigt te sluiten, dat is erg genoeg. Maar dat daardoor de blaaskapel met teloorgang bedreigd wordt, dat is pas echt erg.

De kapel, gedirigeerd door Danny, een oudere mijnwerker met silicose (gespeeld door Pete Postlethwaite), krijgt echter onverwachts versterking van een aantrekkelijke jonge vrouw, Gloria (Tara Fitzgerald). Zij is net in het dorp aangekomen en wil graag op haar trompet meeblazen. Het meisje (dat sterk doet denken

aan Monique van de Ven, al speelt die beter) blijkt zelf uit het dorp afkomstig en mijnwerkersdochter.

Om een lang verhaal kort te maken: na een spannend concours in de Royal Albert Hall wordt de blaaskapel nationaal kampioen. Dat geeft ons, toeschouwers, een goed gevoel. Intussen bevat de film genoeg stof tot nadenken. De mijn bezorgt de mannen stoflozen. Toch zijn ze aan hun bedrijf verknocht. In gesprekken is iedereen tegen de mijnsluiting. Wie het tegenovergestelde zelfs maar denkt, is een verrader. Maar als er een geheime stemming wordt gehouden over de toekomst, blijkt maar liefst 80% van de mijnwerkers de verleidelijke afkoopsom die de mijn hen aanbiedt met beide handen te grijpen, en voor sluiting te stemmen.

Alle zwakheden, onwaarschijnlijkheden en overdrijvingen ten spijt is het een film van allure. Waarom heeft de wereld van de arbeid in Nederland sedert het werk van Herman Heijermans nauwelijks meer tot iets van een dergelijke allure genspireerd? Waar blijft de Nederlandse *Brassed Off*?

'Ik heb negen jaar ondergronds gewerkt. Ik had die ervaring niet willen missen', zegt oud-mijnwerker Werner Strolenberg. We ontmoeten elkaar bij de presentatie van *Versteende wouden*, de essaybundel van Wiel Kusters en mij. Meteen voegt hij eraan toe: 'Maar ik zou het voor geen goud willen overdoen.' Ik kijk hem aan en denk: arbeid adelt. Maar de arbeider heeft het wel geweten. ▼

Jos PERRY (1950), historicus, is sinds 1994 verbonden aan de faculteit der cultuurwetenschappen van de Universiteit Maastricht.

Publicaties: *Roomsche kinine tegen roode koorts* (1983),

Jongens op kostschool (1991), *De voorman* (1994).

Wij herdenken dus wij bestaan (1999), en (samen met Wiel Kusters) *Versteende wouden. Mijnen en mijnwerkers in woord en beeld* (1999).

De ideale voorbereiding op de arbeidsmarkt volgens Andries de Grip

BREDE OPLEIDINGEN VOOR VAKMENSEN

door Jacques Herraets

Een krappe arbeidsmarkt? Dat ligt er maar aan hoe je het bekijkt, zegt prof. Andries de Grip. Als directeur van de afdeling Arbeidsmarkt en Scholing van het Researchinstituut voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, heeft hij gevoel voor nuance. Mensen met een lage scholing hebben moeite werk te vinden, terwijl afgestudeerden uit het hoger onderwijs de banen voor het uitkiezen hebben. Dat verschil zal in de toekomst alleen maar groter kunnen worden

Eind vorig jaar verscheen het ROA-rapport 'De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2004'. Daarin worden voorspellingen gedaan over de ontwikkeling van vraag en aanbod in de diverse sectoren van de arbeidsmarkt. Het ROA publiceert die gegevens regelmatig om jongeren in staat te stellen de kansen op werk te laten meewegen bij hun studiekeuze. In het verleden is immers vaak geklaagd dat veel studies alleen maar opleidden tot werkloosheid. Dat was zonde van het verspilde talent en van al het geld dat het verspillen van dat talent kostte. Dergelijk onderzoek zou het risico van overscholing helpen voorkomen. De nieuwste versie van het onderzoek is eerder een pleidooi voor het tegendeel: als iedereen goed geschoold was, had iedereen een baan.

Upgrading

Vroeger kon een bankbediende met een Mulo-opleiding nog via het loket aan een klant uitleggen dat het openen van een spaarrekening de beste manier was om een kapitaaltje voor later op te bouwen. Tegenwoordig is een beleggingsadviseur een doctorandus met een stropdas of een mantelpakje die de klant in een spreekkamer met designmeubels ontvangt om alle *ins* en *outs*, *pro's* en *cons* van *putopties*, *hedgefunds* en *clickfondsen* op een rijtje te zetten. Functie-upgrading heet dat in het jargon van de *human resources officer*. De functies komen op een hoger niveau, maar de

Nederlandse taal dreigt er werkloos van te worden.

Over de hele linie schuiven de opleidingseisen op, zegt Andries de Grip: 'Waar vroeger een Vbo'er werd gevraagd, vragen ze nu een Mbo'er, terwijl Mbo-functies Hbo-functies zijn geworden en Hbo-functies Wo-functies.' Kwade tongen beweren dat het niveau van het onderwijs is gedaald, maar De Grip bestrijdt die verklaring: 'Het niveau van het werk is gestegen, daar ligt het aan. De kwaliteit van productie en dienstverlening ligt tegenwoordig op een veel hoger niveau en daarmee zijn de eisen die aan werknemers worden gesteld ook hoger komen te liggen.' Dat brengt vooral onder aan de sociale ladder problemen met zich mee. De vraag naar ongeschoolde arbeiders is veel kleiner dan het aanbod en zal de komende vier jaar nog eens met een kwart dalen. In mindere mate geldt dat ook voor mensen met een V(m)bo-diploma. Het keerpunt tussen een dalende en groeiende vraag naar schoolverlaters ligt tussen het Vmbo en het Mbo. Omdat in de groep laaggeschoolden relatief veel allochtonen te vinden zijn, blijft de werkloosheid onder allochtonen hoog. Een ander opvallend gegeven is dat vrouwen een grotere kans op een baan hebben dan mannen omdat zij minder in zwakke sectoren als de industrie en meer in commerciële en dienstverlenende beroepen vertegenwoordigd zijn.

Tekort groeit

Behalve de upgrading van de banen zijn er volgens het ROA-rapport nog twee factoren die de arbeidsmarktperspectieven van mensen met een behoorlijke opleiding gunstig beïnvloeden. De eerste is de vergrijzing van de beroepsbevolking die een relatief hoge vervangingsvraag tot gevolg heeft en de tweede is het gunstige economische tij waardoor er steeds nieuwe banen bijkomen, vooral in 'nieuw-economische' sectoren. Daardoor is er veel vraag naar mensen met een opleiding in de informatica, bedrijfskunde, economie en econometrie. Vanuit de optiek van de



In de zorgsector wordt het personeelstekort nog nijpender, verwacht De Grip foto John Lambrichts

werkgever zijn de verwachte ontwikkelingen minder gunstig, omdat de komende jaren slechts 285.000 schoolverlaters per jaar zich op de arbeidsmarkt melden, terwijl er 230.000 plaatsen vrijkomen door uittreding en 65.000 nieuwe vacatures ontstaan door de groei van de economie, die overigens zeer behoedzaam is berekend.

In sommige sectoren waar nu al problemen bestaan, zal de ellende dus alleen maar groter worden. Zo heeft bijvoorbeeld de vergrijzing nog een tweede effect op de werkgelegenheid: de vraag naar personeel in de zorgsector blijft groeien, terwijl men nu al niet weet waar men het personeel vandaan moet halen. Frappant is ook dat elders in de medische sector grote knelpunten te verwachten zijn, op plaatsen waar de overheid beschikt over instrumenten om zowel de vraag naar artsen als het aanbod (via de *numerus fixus*) te reguleren. Anderzijds krijgen de zwartkijkers die zich in het verleden hebben afgevraagd wat Nederland met al die juristen moest doen, ongelijk. Aankomende juristen en bestuurskundigen hebben een gunstig perspectief op een passen-de baan omdat de snelle technologische vernieuwing een hoger niveau van dienstverlening mogelijk maakt, waarvoor weer beter geschoolde werknemers nodig zijn. 'De angst voor overscholing is voorlopig voorbij', zegt De Grip: 'Bij deze krapte speelt het geen rol en als er ooit weer teveel hoger opgeleiden komen, dan leidt dat niet meteen tot werkloosheid. In de praktijk betekent dat vooral dat ze op een lager niveau beginnen, maar daar staat weer tegenover dat grote bedrijven tegenwoordig een complete loopbaan bieden. Niet-commerciële instellingen blijven daar bij achter.'

Specialisten en generalisten

De groeiende vraag naar hoger opgeleiden leidt er ook toe dat werkgevers minder kieskeurig (kunnen) zijn bij het werven van personeel. De Grip ziet althans een merkbaar verschil met de jaren tachtig en negentig: 'Toen zag je dat werkgevers een duidelijke voorkeur hadden voor afgestudeerden die direct inzetbaar waren, mensen die een vak hadden geleerd. Voor kandidaten met een brede opleiding was er veel minder belangstelling, maar die zijn nu weer meer in trek, omdat ze flexibeler geacht worden. De functies zijn aan snelle veranderingen onderhevig, dus iemand met een brede basis zal gemakkelijker op meerdere plaatsen inzetbaar zijn.'

Als hij een advies zou moeten geven aan onderwijsinstellingen die voor de keuze staan of zij generalisten of specialisten moeten opleiden, zou hij een tussenweg adviseren: 'Breedte en vakkennis sluiten elkaar niet uit. Je moet blijven investeren in diepte, in vakkennis dus, maar ook de breedte moet je goed in de gaten houden. Het is evident dat je met een initiële opleiding niet meer een hele loopbaan kunt vullen, je zult in die tijd een paar keer grondig moeten switchen. Dat wil nog niet zeggen dat je de opleidingen

zo breed mogelijk moet houden. Ik neem Milieukunde altijd als voorbeeld van een studie die heel breed is zonder een eigenlijke vakdiscipline. Dergelijke opleidingen hebben een breed curriculum maar slechts een smal werkkterrein waarop die mensen hun werk moeten doen. Vanuit een oogpunt van de arbeidsmarkt wordt dat beschouwd als een sterk gespecialiseerde opleiding.'

Kennis of vaardigheden?

Het ROA heeft aan een groep Hbo- en Wo-afgestudeerden de vraag voorgelegd welke aspecten en eigenschappen zij van het grootste belang achten voor een goede uitoefening van hun functie. Daarbij kwamen 'houdingsaspecten' als zelfstandigheid, creativiteit en stressbestendigheid als eerste uit de bus, op ruime afstand gevolgd door alles wat te maken had met vakkennis en vaardigheden. Overigens zagen de ondervraagden het bijbrengen van die eigenschappen niet zozeer als een taak van hun opleiding. De vraag of daar meer aandacht in de studie besteed had moeten worden werd slechts lichtjes positief beantwoord.

De antwoorden zijn afkomstig van respondenten die door heel het land hebben gestudeerd, maar voor De Grip zijn ze toch een argument om te pleiten voor grotere aandacht voor vaardigheden in het onderwijs, zoals dat in Maastricht in het probleemgestuurd onderwijs en op middelbare scholen in het Studiehuis wordt toegepast, mits dat niet ten koste gaat van de inhoud van de opleiding: 'Er zou meer aandacht besteed moeten worden aan zaken als probleemoplossend vermogen, al mag dat nooit in plaats van de vakdiscipline komen. Er moet altijd een link blijven bestaan tussen het vak en het probleemoplossen. De opleiding moet ervoor waken dat het accent in de opleiding niet eenzijdig komt te liggen op communicatieve vaardigheden.'

Nu het duidelijk is dat een initiële opleiding niet meer voldoende is om een hele loopbaan te vullen, beginnen steeds meer mensen zich af te vragen welke toekomst is weggelegd voor de traditionele instellingen. Waarom zou een student zich nog vier jaar of langer vestigen in een stad waar hij voltijds onderwijs consumeert terwijl hij in die tijd ook had kunnen werken en zich via Internet op maat had kunnen bedienen met de beste van de beste cursussen? De Grip gelooft daar nog niet in: 'Het toenemend belang van post-initieel onderwijs betekent nog niet dat het belang van het initiële onderwijs afneemt. Integendeel, zou ik zeggen: het wordt nog belangrijker om op een goed niveau in te stappen en voortdurend je kennis bij te spijkeren. Er gebeurt nu al heel veel op dat terrein en ik geloof dat het krachtenspel nog lang niet is uitgespeeld, kijk maar naar de discussie over de toekomst van de Open Universiteit.' ▼

Samengesteld door Catelijne Coopmans

Nieuws



Albert Scherpier foto Philip Driessen

Scherpber pleit voor herziening medisch onderwijs

Als de Maastrichtse medische faculteit haar leidende rol op onderwijsgebied wil behouden moet zij grondige veranderingen in haar onderwijssysteem doorvoeren, zei dr. A.J.J.A. Scherpber op 18 februari bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar Kwaliteitsbevordering in het Medisch Onderwijs.

De veranderingen die Scherpber in zijn kritische rede *De Maastrichtse Onderwijsbenadering* voorstelde, omvatten twee luiken. Recente inzichten uit de cognitieve psychologie zijn voor hem aanleiding voor een herziening van de opbouw en inhoud van het curriculum van jaar één tot en met zes, anderzijds zou het management van het onderwijs effectiever moeten worden. De meeste curricula kennen een strikte scheiding tussen de eerste vier en de laatste twee studie-jaren. Over het algemeen zijn er in de eerste vier jaar relatief weinig patiëntencontacten en bestaan de laatste twee jaar vrijwel alleen maar uit praktijkcontacten. In een nieuw curriculum zouden contacten met patiënten en praktijk van de gezondheidszorg veel eerder moeten beginnen.

Scherpber bouwt zijn ideale curriculum achterstevoren op: in het zesde jaar is een wetenschapsstage van een half jaar gepland en een praktijkstage van een half jaar. In het vijfde jaar en een deel van het vierde jaar zijn stages gepland van de disciplines die nu de klassieke co-assistentenschappen verzorgen. Alle stages worden georganiseerd in de perifere ziekenhuizen, omdat de capaciteit van het academisch ziekenhuis nodig is voor de eerdere studie-jaren. In het derde en een deel van het vierde studiejaar worden blokken gepland waarin theorie en praktijk geïntegreerd worden. In deze fase wordt een groot beroep gedaan op de capaciteit van het academisch ziekenhuis. Het overkoepelend thema van de blokken in deze fase is 'chronisch ziekten'. In het tweede jaar staat de levenscyclus - van bevruchting tot overlijden - centraal. De oriënterende praktijkcontacten variëren van consultatiebureau tot de bejaarde patiënt. Aan het einde van dit studiejaar moeten de studenten zodanige vaardigheden bezitten dat zij goed voorbereid zijn op de patiëntencontacten in het derde studiejaar. In het eerste jaar is het vertrekpunt de eerstehulpverlening. Studenten leren de vaardigheden om eerste hulp te verlenen. Nog belangrijker is het concept dat wij vanuit de eerstehulp situaties de regelsystemen van het lichaam (bv. de regeling van de bloeddruk en de temperatuur) gaan bestuderen.

In zijn rede stelde Scherpber ook veranderingen voor in de organisatie onder de naam de 'Maastrichtse Onderwijs Benadering'. In de MOB zijn de sleutelwoorden kwaliteit, leiding en management. Scherpber noemde een aantal hulpmiddelen dat de UM daarvoor heeft. Kwaliteit en leiding hebben alles te maken met management. Voor een goed leer- en werkklimaat moet er volgens hem feedback zijn. 'De kwaliteit van ons onderwijs moet heel goed zijn. Om te weten of we ook kwaliteit leveren, moeten we goed meten en dus weten wat er precies gebeurt in het curriculum.' Docenten moeten volgens hem horen of ze goed of minder goed functioneren. Die feedback moet ook ergens toe leiden. Dat geldt ook voor studenten. 'Wij zullen ook preciezer gaan afrekenen, in positieve en in negatieve zin. Goede studenten moeten beloond worden, goede docenten ook en slechte prestaties moeten ook consequenties hebben.'



Prof. Roel Nusse ontvangt Peter Debyeprijs foto Philip Driessen

Prof. Henk Schmidt spreekt diesrede uit foto Philip Driessen



Numerus fixus voor Economie niet verlengd

Het aantal vooraanmeldingen voor de economie-opleiding daalt in het hele land zozeer dat de studentenstop, die vorig jaar voor de Maastrichtse opleiding werd ingesteld, dit jaar niet wordt verlengd. De maatregel blijft alleen nog van kracht bij Internationale Bedrijfskunde.

Het aantal vooraanmeldingen voor economie daalde in Maastricht ten opzichte van het vorig jaar van 216 naar 160. Dat voorlopige aantal zal in de loop van het jaar aanzienlijk stijgen, maar lijkt ruimschoots binnen de grenzen te blijven die de faculteit het vorig jaar gesteld had. Daarbij ziet het ernaar uit dat vooral buitenlandse studenten door de maatregel worden afgeschrikt. Dat druist in tegen het streven van de FdEWB om uit te groeien tot een internationale faculteit. Dit nadelige effect van een numerus fixus heeft zich dit jaar voorgedaan bij de opleiding Internationale Bedrijfskunde, waar het aandeel van de buitenlandse eerstejaars daalde van 30 tot 23 procent. Om de hoge onderwijslast bij de opleiding economie enigszins te verlichten, heeft het College van Bestuur extra financiële middelen toegekend aan de faculteit.

Vierentwintigste verjaardag in teken van vergrijzing en geheugen

Om te voorkomen dat door vergrijzing en een gebrek aan middelen een tekort aan wetenschappelijke personeel ontstaat moet de universiteit zich gaan inspannen om jong talent al tijdens de studie aan zich te binden. Talentvolle studenten zouden bijvoorbeeld de kans moeten krijgen tijdens hun studie ervaring op te doen met wetenschappelijk onderzoek. Dat gebeurt al bij geneeskunde, waar studenten al tijdens hun co-schappen met hun promotie-onderzoek beginnen. Ook de andere faculteiten zouden het promoveren aantrekkelijker kunnen maken door aio's een hoger salaris en betere carrièreperspectieven te bieden.

Dat was de boodschap die rector magnificus prof.dr. A.C. Nieuwenhuizen Kruseman uitdroeg in zijn rede 'Wetenschap blijft mensenwerk' tijdens de viering van de 24ste verjaardag van de Universiteit Maastricht op 7 januari. Verder sprak Kruseman over de huidige ontwikkelingen in het Nederlandse hoger onderwijs, zoals de door minister Hermans voorgenomen afschaffing van het fusieverbod tussen hogescholen en universiteiten en de mogelijke invoering van het Angelsaksisch systeem met een bachelor- en een masterfase. De UM blijft kiezen voor een academisch en wetenschappelijk profiel, aldus Kruseman. Het lijkt hem een uitdaging om de opleidingen te laten toetsen door panels van buitenlandse deskundigen.

De Diesrede, getiteld 'Hoe goed is ons geheugen?' werd gehouden door prof.dr. H. Schmidt, hoogleraar Onderwijspsychologie aan de Faculteit der Psychologie van de UM. Schmidt ging in op de werking van het menselijk brein, vooral op het onthouden van details en het vermogen van de hersenen om ontbrekende informatie zelf aan te vullen. Dat laatste is van belang in de discussie over de objectiviteit of subjectiviteit van herinneringen. Zoals ieder jaar vormde de uitreiking van een aantal universitaire prijzen het sluitstuk van de Diesviering. Prof.dr. R. Nusse kreeg namens de Stichting Edmond Hustinx de Peter Debyeprijs en zeven studenten namen de scriptie-prijzen van de Stichting Wetenschapsbeoefening in ontvangst. De winnaars waren Femke Verduin (geneeskunde), Daniëlle Tisserand (gezondheidswetenschappen), Marianne Gijzen (rechten), Frank Lutgens (economie en bedrijfskunde), Chris Dobbels (algemene wetenschappen), Marjon Hagenaars (cultuurwetenschappen) en Sylvia Cox (psychologie).

Geen fusie tussen AZM en geneeskunde

Het Academisch Ziekenhuis Maastricht (azM) en de faculteiten gezondheidswetenschappen en geneeskunde gaan niet fuseren. Collegevoorzitter K. Dittrich, decaan G. Kootstra van geneeskunde en bestuursvoorzitter J. Carpay van het azM zien meer na- dan voordelen in het plan voor een integrale samenwerking, dat door de vorige decaan prof. F. Bonke was geopperd. Deze wilde de fusie in twee fasen uitvoeren: eerst de faculteiten Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen samenvoegen, daarna fuseren met het ziekenhuis tot een academisch medisch centrum naar het voorbeeld van diverse andere medische faculteiten en ziekenhuizen.

De universitaire bestuurders vrezen dat bij een fusie het wetenschappelijk onderzoek wordt meegetrokken in de klinische sfeer van het ziekenhuis. Dat zou voor de alfa- en gammadisciplines binnen gezondheidswetenschappen en het basale onderzoek binnen de geneeskunde-faculteit ongunstig zijn.



De Botermijn, het nieuwe Kokopand
foto Philip Driessen

Bestuur Open Universiteit kiest voor nationale weg

Even zag het ernaar uit dat de Open Universiteit Nederland en de Universiteit Maastricht zouden samengaan in één bestuurlijke organisatie, maar na uitvoerig beraad geeft de OU-top toch de voorkeur aan een bredere samenwerking - 'consortium' - met andere universiteiten en hogescholen. Alleen als dat plan niet te verwezenlijken is of als het OU-personeel het verwerpt, kan de 'twee onder een kap' constructie van OU en UM weer ter sprake komen.

Dat is de voorlopige uitkomst van een periode vol druk overleg en gespeculeer over de toekomst van de Open Universiteit Nederland. Die kwam vorig jaar op het spel te staan toen minister Hermans aankondigde dat de noodlijdende instelling voor afstandsonderwijs kon kiezen tussen privatiseren en samengaan met een bestaande universiteit; het was duidelijk dat daarmee de Universiteit Maastricht werd bedoeld.

Na uitvoerig beraad in eigen huis heeft de voorzitter van het een-koppige college van bestuur, prof. C. Datema, een lijst met zeven toekomstscenario's voor de OU opgesteld. Als *worst case* staat sluiting op het lijstje, als *best case* de vorming van een consortium met andere WO- en HBO-instellingen. In die opzet zou de OU een digitale universiteit worden, die per computer onderwijs aanbiedt van de universiteiten en hogescholen die bij het consortium zijn aangesloten. De OU-leiding geeft aan die oplossing de voorkeur boven een samengaan met de UM omdat de basis van de UM te smal zou zijn.

KoKo verhuisd naar De Botermijn

In een feestelijke optocht is studentenvereniging KoKo op 7 februari verhuisd van de aloude KoKokroeg in de Hoogbrugstraat naar een nieuw onderkomen op het terrein van de NS, beter bekend als De Botermijn. De feestelijke opening heeft een week geduurd.

Het oude pand aan de Hoogbrugstraat was veel te klein geworden om alle 550 leden van de bloeiende vereniging te kunnen herbergen, maar het heeft jaren geduurd voordat een geschikt nieuw onderkomen werd gevonden. Uiteindelijk viel het oog op een oude opslagloods met kantorencomplex op het NS-terrein dicht bij het station. Om het pand geschikt te voor de grootste studentenvereniging van Maastricht was een grootscheepse verbouwing nodig.

Het gebouw is zo geïsoleerd dat de kans op geluidsoverlast voor de omwonenden tot een minimum is beperkt.

Ook na haar vertrek uit Wijk wil S.V. KoKo de intensieve relatie met het verenigingsleven in de wijk volhouden. In het verleden hielp de studentenvereniging bij de organisatie van activiteiten als de Wycker Ridder Parade, het Rhythm & Blues festival en Carnaval. *Het nieuwe adres van S.V. KoKo is: Gebr. Hermansstraat 11-13, te bereiken via het NS terrein in de bocht van de Parallelweg met de Sint Antoniuslaan.*

Belangenvereniging oud-medewerkers UM

Iedereen die het grootste of het laatste deel van zijn of haar loopbaan bij de Universiteit Maastricht heeft gewerkt, kan zich aanmelden als lid van de onlangs opgerichte Belangenvereniging van oud-medewerkers van de UM. De vereniging, die op dit moment 70 leden telt, wil de onderlinge banden en de contacten met de vroegere werkgever op diverse manieren stimuleren. Zo kunnen zij een beroep blijven doen op de medewerker Personeelszorg bij juridische vragen of bij gezondheidsproblemen. Deze hulpfunctie kan in de toekomst worden uitgebreid met de assistentie van de leden zelf. Andere faciliteiten waarvan leden onder voorwaarden gebruik kunnen maken, zijn de Universiteitsbibliotheek, de mensa en de toezending van diverse bladen. Verder wordt gestudeerd op de mogelijkheid contact- en ontmoetingsmomenten te organiseren. Voor aanmelding of voor inlichtingen kunnen oud-medewerkers terecht bij:

Belangenvereniging oud-medewerkers/-sters UM

t.a.v. B. Niessen

Universiteit Maastricht

Postbus 616, 6200 MD Maastricht

UM + LUC = TUL

De Universiteit Maastricht en het Limburgs Universitair Centrum in Diepenbeek hebben hun fusieplannen voorlopig op een laag pitje gezet, maar willen wel de mogelijkheden voor het oprichten van gezamenlijke opleidingen onderzoeken. Als die levensvatbaar blijken, worden ze ondergebracht in een aparte rechtspersoon, de Transnationale Universiteit Limburg.

Combinaties van bestaande disciplines zouden kansen bieden op het gebied van Life Sciences, Milieu, gezondheid en voeding en ICT. De plannen voor volledige opleidingen scheikunde, biologie en natuurkunde worden niet langer realistisch geacht.

Begin februari hebben de twee instellingen aan hun ministers van onderwijs laten weten dat zij de vorming van een Transnationale Universiteit Limburg niet langer nastreven door de rechtstreekse samenvoeging van de UM en het LUC. Op korte termijn is dat niet te realiseren omdat verschillen tussen de regelgeving in Nederland en Vlaanderen ten aanzien van personeel en de bekostiging van universiteiten te groot zijn, schrijven de besturen aan de Vlaamse en de Nederlandse minister van onderwijs. Die willen de nieuwe plannen graag in april op de agenda zetten.

De transnationale samenwerking, zoals de instellingen die thans voorstaan, moet worden vastgelegd in een verdrag. Dit verdrag zal voorzien in de oprichting van een transnationale instelling - de Transnationale Universiteit Limburg - als rechtspersoon waarin de gezamenlijke activiteiten worden ondergebracht. Het bestuur van deze instelling zal worden samengesteld uit de besturen van de UM en het LUC. De transnationale instelling zal tot taak moeten krijgen zich als onderwijs- en onderzoekvernieuwend instelling zodanig te profileren, dat het belang internationaal wordt erkend. Naast bijdragen van de nationale overheden zal, gezien het belang van de TUL voor de regio, ook een beroep voor financiering worden gedaan op de regionale overheden. Ook zal worden onderzocht of van de zijde van de Europese Unie financiële bijdragen kunnen worden verkregen.

Randwijck krijgt 'campus'

Een campus naar Twents of Amerikaans model wordt het niet, maar het studentencomplex dat woningbouwvereniging Sint Servatius op Randwijck wil bouwen krijgt wel de naam campus. Enkele honderden kamers en een aantal voorzieningen zouden de stijgende vraag naar studentenwoningen die samenhangt met de groei van de universiteit voor een deel kunnen oplossen. Bovendien kan een campus woonruimte bieden aan buitenlandse studenten die tijdelijk onderwijs volgen aan de UM. De Maastrichtse wethouder R. Leenders van Volkshuisvesting had aanvankelijk ernstige bedenkingen bij het plan, want de gemeente heeft er altijd naar gestreefd de gebouwen en studenten van de universiteit zoveel mogelijk te verspreiden over de stad. Het woord campus alleen al doet hem denken aan de vorming van een universitair getto.

Inmiddels werkt een werkgroep van gemeente, woningstichting en universiteit aan een plan dat voor alle betrokkenen aanvaardbaar is. Vooral het aantal kamers dat gebouwd mag worden - Sint Servatius dacht oorspronkelijk aan 600 - is punt van discussie. Stedenbouwkundige Jürgen von Brand, die vanaf het begin de inrichting van Randwijck heeft begeleid, is ook betrokken bij het project. Behalve aan studenten zou de campus straks plaats moeten bieden aan voorzieningen als een copyshop, wasserette, internetruimte, restaurant en kantoren voor aan de UM gelieerde ondernemingen.

UM/TUE vestiging Venlo voorziet in behoefte

Bij het bedrijfsleven en non-profit-organisaties in Noord- en Midden-Limburg bestaat grote behoefte aan nieuwe kennis en kennisversterking. Het betreft vooral de terreinen automatisering, economie en management, kennistechnologie, industriële kennis en rechten. De gezamenlijke vestiging Venlo van de Universiteit Maastricht (UM) en de TU Eindhoven wordt gezien als een belangrijke bron voor de vernieuwing en versterking van de kennisinfrastructuur in Noord- en Midden-Limburg.

Dat blijkt uit een eerste, inventariserend onderzoek onder 150 bedrijven en instellingen in Noord- en Midden-Limburg. Het onderzoek is uitgevoerd door Academisch adviesbureau UniPartners Maastricht. De bedrijvigheid in Noord- en Midden-Limburg vindt vooral plaats in de industrie, agribusiness, logistiek en toerisme. Naast de voordelen van een universitaire vestiging dichtbij als bron van academische kennis, wordt door de regio ook de meerwaarde gezien van de samenwerking tussen de UM en de TU Eindhoven. De UM kan een hoofdrol spelen in het aanbieden van kennis van economie en management, kennismanagement en recht. Ook kan de UM op het terrein van gezondheidswetenschappen in de vraag naar kennis voorzien, die in Noord- en Midden-Limburg vooral bestaat op het gebied van de relaties tussen arbeid en gezondheid. De TU Eindhoven kan op haar beurt een hoofdrol spelen bij het aanbieden van kennis van automatisering, informatica en industriële ontwikkelingen. Uit het onderzoek blijkt verder dat de voorkeur van bedrijven en instellingen uitgaat naar branchegerichte cursussen, cursussen op maat en stagiaires.

Juristen willen onderwijs drastisch reorganiseren

De rechtenfaculteit wil haar onderwijs en onderzoek strakker organiseren om de onevenredig grote onderwijslast voor het personeel te verminderen en tegelijk de kwaliteit van de opleiding te verbeteren. Die constatering staat samen met een lange lijst maatregelen in de *Nota 2000* die door het faculteitsbestuur in februari is opgesteld. Om tijd vrij te maken voor onderzoek wil het bestuur de onderwijslast van hoogleraren en (hoofd)docenten beperken tot minder dan vijftig procent. Dat zou mogelijk zijn door de omvang van de onderwijsgroepen van dertien naar negentien te verhogen. Daar staat tegenover dat tutores juist meer tijd krijgen om zich voor te bereiden op de groepsbijeenkomsten en dat studenten meer praktische opdrachten mee naar huis krijgen. Een andere maatregel die is voorgesteld om de studiezijn te bevorderen, is de invoering van het bindend studieadvies: wie het eerste jaar geen 21 studiepunten haalt, moet ermee ophouden.

Met ingang van 2001 wil het faculteitsbestuur ook de structuur van de opleiding aanpassen. Daarmee lopen de juristen vooruit op de mogelijke invoering van het Angelsaksische systeem met een driejarige bachelor- en een vijfjarige masterfase in het Nederlandse hoger onderwijs. Het basisdoctoraal van rechten zal met een half jaar worden uitgebreid tot een algemene rechtenopleiding van drie jaar. Voor de masteropleidingen daarna heeft de faculteit diverse plannen. Een daarvan is een tweejarige opleiding voor rechters, waar studenten tijdens het tweede jaar werken en leren combineren. Ook wil het bestuur interdisciplinaire masteropleidingen aanbieden in samenwerking met andere faculteiten binnen en buiten Maastricht.

Samen met de Faculteit der Psychologie wil de rechtenfaculteit in de herfst van 2000 een centrum voor rechtspsychologie oprichten. De belangrijkste taak van het centrum wordt de opleiding van gepromoveerde onderzoekers tot getuigedeskundigen in rechtszaken. Die moeten de waarde van bewijsmiddelen, de denktrant van rechters en de betrouwbaarheid van getuigen onderzoeken. Het initiatief voor het nieuwe centrum komt voort uit de jarenlange samenwerking van de Maastrichtse onderzoekers H. Crombag (rechtspsychologie) en H. Merckelbach (psychologie).

Alumni-onderzoek 'Hoe nuttig was je UM-opleiding voor jou?'

Alle UM-alumni hebben in 1999 een vragenlijst ontvangen getiteld: 'Hoe nuttig was je opleiding in Maastricht voor jou?'. De respons op de vragenlijst was bijzonder groot. Daarvoor dank.

De resultaten zijn de afgelopen maanden verwerkt en vormen de basis voor de onderbouwing van een publicatie over de effecten van het probleemgestuurd onderwijs op afgestudeerde UM-ers. Hoewel de gegevens ondertussen zijn verwerkt, moeten nieuwsgierigen nog even geduld hebben. De publicatie van de uitslag staat voor komend jaar gepland. Dan viert de universiteit namelijk haar 25-jarig bestaan. Te zijner tijd zullen we in CONTINUUM op een en ander terugkomen.

Aan de vragenlijst was ook een vraag toegevoegd of alumni bereid zouden zijn een bijdrage te leveren aan de verdere ontwikkeling van de UM. Een groot aantal afgestudeerden heeft hier positief op gereageerd. Wellicht dat de komende maanden in dit verband de eerste alumni actief worden benaderd.

P ersonalia

Dr. Niels Schiller van de Faculteit der Psychologie is benoemd tot *Akademie-onderzoeker*, een aanstelling die gefinancierd wordt door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Schiller (30) was voorheen als postdoc verbonden aan de Harvard University in Boston. De komende drie jaar zal hij als KNAW-fellow onderzoek doen naar spraakproductie, vooral naar de motorische uitvoering van de spraak. De KNAW onderzoeksbeurzen zijn bedoeld om jonge, briljante gepromoveerden aan Nederlandse universiteiten te binden.

Dr. Menno Kamminga is benoemd tot *hoogleraar Internationaal Publiekrecht* aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid als opvolger van prof. Theo van Boven, die vorig jaar met emeritaat is gegaan. Kamminga (50) is afkomstig van de Rotterdamse Erasmusuniversiteit, waar hij werkte als universitair hoofddocent internationaal recht. Ook was hij jarenlang verbonden aan Amnesty International, eerst als juridisch adviseur op het Londense hoofdkantoor en later als lid van het internationaal bestuur. Hij zal zich de komende jaren voornamelijk bezighouden met de aansprakelijkheid van multinationale ondernemingen en de vervolging van mensenrechtenschenders buiten de eigen landsgrenzen. In de loop van dit jaar verschijnt van Kamminga ook een boek over de aansprakelijkheid van multinationale ondernemingen voor schendingen van internationaal recht.

Drs. Ger Kockelkorn, voormalig coördinator van het samenwerkingsverband tussen de universiteiten van Luik Maastricht en Aken (ALMA) is op 21 januari geïnstalleerd als *burgemeester* van Meerssen (20.267 inwoners). Kockelkorn was eerder lid van Gedeputeerde Staten van de provincie Limburg.



Prof. Liesbet van Zoonen, de nieuwe Opzij-hoogleraar foto Chris Keulen

Dr. Liesbet van Zoonen bekleedt vanaf 1 februari 2000 de Opzij-wisselleerstoel 'Power and strategy: Gender en Multimedia'. Van Zoonen werkt als hoofddocent aan de faculteit Politieke-, Sociale- en Communicatiewetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Ze is van huis uit communicatiewetenschapper en gespecialiseerd in gender en massamedia. Van Zoonen is eveneens actief als freelance journaliste en schrijfster. De wisselleerstoel van het feministisch maandblad Opzij werd in 1998 voor een periode van vijf jaar bij de Universiteit Maastricht ondergebracht. Het gaat om een aanstelling voor één dag in de week. Liesbet van Zoonen is de opvolger van Maaike Meijer, die de wisselleerstoel de afgelopen twee jaar heeft bekleed. Maaike Meijer blijft als hoogleraar/directeur aan het Interfacultair Centrum voor Gender en Diversiteit verbonden.

Dr. Paul Tummers is door het College van Bestuur benoemd tot hoogleraar Cultuurwetenschappen en decaan van de Faculteit der Cultuurwetenschappen. Tummers is als universitair hoofddocent Geschiedenis Antieke en Middeleeuwse Wijsbegeerte verbonden aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Zijn benoeming geldt voor de duur van drie jaar. Cultuurwetenschappen is na geneeskunde en

algemene wetenschappen de derde Maastrichtse faculteit die een beroepsdecaan 'van buiten' aantrekt. De Faculteit der Cultuurwetenschappen staat de komende tijd voor een aantal grote veranderingen: de uitbreiding met twee nieuwe opleidingen, European Social Studies en Beeld- en erfgoedstudies, en een verhuizing naar een nieuw onderkomen aan de Grote Gracht. Tummers is de opvolger van prof. dr. ir. Wiebe Bijker, die de afgelopen drie jaar decaan van de Faculteit der Cultuurwetenschappen was.

Professor Kees Koedijk, hoogleraar Financiering aan de Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde, is de winnaar van de eerste *onderzoeksprijs* van deze faculteit. De nieuwe prijs is ingesteld door onderzoeksschool Meteor die op deze manier ervaren onderzoekers aan de faculteit hoopt te binden. Koedijk kreeg 25.000 gulden, te besteden aan onderwijs of onderzoek en mag zich een jaar lang 'excellent fellow' noemen. Wie de jaarlijkse prijs krijgt, wordt bepaald aan de hand van het aantal A- en B-publicaties in de voorafgaande jaren. Voorwaarde is wel dat iemand al minstens twee jaar aan de Universiteit Maastricht verbonden is.

Prof.dr. Roel Nusse ontving op 7 januari tijdens de viering van de Dies Natalis de *Peter Debeyeprijs* 2000. Hij kreeg de prijs onder andere voor zijn onderzoek naar het WINT-gen, dat de groei van cellen reguleert. Studies naar dit gen zijn belangrijk in het licht van het kankeronderzoek. De Debeye-prijs, ter waarde van f 20.000,- zou dit jaar vallen op het terrein van Groei & Ontwikkeling, het onderzoeksgebied waar onder andere het Maastrichtse onderzoeksinstituut GROW zich mee bezighoudt. Nusse werd door de jury unaniem als winnaar aangewezen. Hij werkt als afdelingshoofd bij het Department of Developmental Biology van Stanford University (VS). De Peter Debeyeprijs is een onderscheiding voor wetenschappelijk werk op een door het College van Decanen van de Universiteit Maastricht aan te wijzen vakgebied. Het is een aanmoedigingsprijs voor jonge veelbelovende onderzoekers, die bij voorkeur multidisciplinair onderzoek doen. Het bedrag wordt ter beschikking gesteld door de Stichting Edmond Hustinx te Maastricht.

De *SNS bank Limburg Prijs* 1999 is toegekend aan **dr. P. Vroomen**. Hij krijgt de prijs voor zijn proefschrift "The diagnosis & conservative treatment of sciatica", waarop hij vorig jaar is gepromoveerd aan de Universiteit Maastricht. Vroomen, nu in het azM in opleiding tot neuroloog, heeft in zijn onderzoek aangetoond dat een bedrustkuur niet bijdraagt aan de genezing van herniaklachten. De resultaten zijn gepubliceerd in het toonaangevende medische blad 'The New England Journal of Medicine'. De SNS bank Limburg Prijs is een wetenschappelijke prijs, die jaarlijks wordt toegekend aan een onderzoeker die in het voorafgaande jaar is gepromoveerd aan de UM. De prijs bestaat uit een geldbedrag van tienduizend gulden en een sculptuur van de Maastrichtse kunstenares Desirée Tonnaer.

faculteiten

N

ieuws

Geneeskunde

Promoties

mw.drs. S. Tromp: *In vivo modulation of leukocyte-endothelium interactions*

3 december 1999

promotores: prof.dr. R. Reneman, prof.dr. G. Tangelder (VU), prof.dr. D. Slaaf
co-promotor: dr. M. Oude Egbrink

mw.drs. E. Koerts-de Lang: *Corticosteroid and nutrition induced muscle wasting in a rat model*

9 december 1999

promotor: prof.dr. E. Wouters
co-promotor: dr.ir. A. Schols
Veel patiënten met chronisch hart-, long- of nierfalen zijn erg beperkt in hun dagelijks functioneren door een verminderde spierfunctie samenhangend met spiermassaverlies. Spiermassaverlies kan veroorzaakt worden door ondervoeding, maar ook door chronisch corticosteroidgebruik. Esther Koerts-de Lang heeft in een rattenmodel de relatieve bijdrage bestudeerd van deze twee factoren op de spiermassa, het metabolisme en de functie van ademhalings- en skeletspieren. Corticosteroiden en ondervoeding veroorzaken via een verschillend mechanisme spierzwakte. De behandelingsmethode van spierzwakte dient hierop afgestemd te worden.

mw. Fengling Li: *Cytomegalovirus infection and transplant arteriosclerosis; an experimental study in rats*

15 december 1999

promotor: prof.dr. C. Bruggeman
Bij orgaantransplantaties, in het bijzonder niertransplantaties, treden op langere termijn veelvuldig complicaties op als gevolg van de chronische afstoting. Deze chronische afstoting, ook wel transplantatie-geassocieerde arteriosclerose genoemd, wordt gekenmerkt door een chronische ontsteking en verdikking van de vaatwand. Het fenomeen treedt op in alle vaten van het getransplanteerde orgaan en leidt tot vernauwing van het vat. Fengling Li toont in haar onderzoek aan dat de chronische afstoting een multifactorieel proces is dat geïnduceerd en versterkt kan worden door diverse factoren, waaronder cytomegalovirus infectie, mechanische endotheel schade en ischemie. Beperking of voorkoming van deze schade is van groot belang voor het succes van de transplantatie op de lange termijn.

dhr. A. Nabar: *Radiofrequency catheter ablation for atrial flutter and atrial fibrillation: new insights*

16 december 1999

promotor: prof.dr. H. Wellens
co-promotor: dr. L. Rodriguez

drs. K. Ho: *MR angiography of the lower extremities*

16 december 1999

promotores: prof.dr. J. van Engelshoven, prof.dr. P. Kitslaet

drs. R. Houben: *Osteocalcin: posttranslation gamma carboxylation of a unique vitamin K-dependent protein*

16 december 1999

promotores: prof.dr. H. Hemker, prof.dr. F. Ramaekers
co-promotor: dr. C. Vermeer
Het zogeheten Gla-eiwit osteocalcine kan calcium binden en dat is van belang voor de botopbouw. Het eiwit heeft daarvoor de hulp nodig van een ander eiwit, het enzym gamma glutamyl carboxylase. Om de twee eiwitten bij elkaar te brengen, beschikt osteocalcine over een extra herkenningsdomein, het propeptide. Dit propeptide wordt na de omzetting van het osteocalcine afgesplitst. Roger Houben heeft in zijn onderzoek aangetoond dat het osteocalcine-propeptide niet meer wordt herkend door het enzym. Toch wordt osteocalcine in het menselijk lichaam omgezet en kan het zijn functie blijven vervullen. Dit komt waarschijnlijk doordat -als gevolg van de mutatie- osteocalcine gedurende de evolutie een nieuw, andersoortig herkenningsdomein heeft ontwikkeld. Dit domein bevindt zich binnen in het osteocalcine-molekuul en kan niet worden afgesplitst. Als gevolg hiervan bindt het osteocalcine op een andere plaats aan het enzym dan waar de overige 12

Gla-eiwitten binden. Het enzym heeft dus gedurende de evolutie een specifieke osteocalcine bindingsplaats gevormd. Bovendien is in dit onderzoek aangetoond dat deze bindingsplaats ervoor zorgt dat osteocalcine efficiënter wordt omgezet dan de overige Gla-eiwitten.

drs. N. Bauer: *Potential applications of confocal Raman spectroscopy in ophthalmology*

17 december 1999

promotores: prof.dr. F. Hendrikse, prof.dr. W. March (University of Texas)
co-promotores: dr. M. Motamedi (University of Texas), dr.ir. G. Puppels (EUR)
In dit proefschrift worden de mogelijkheden onderzocht van een nieuwe optische methode (confocale Raman spectroscopie) voor het contactloos bepalen van (bio)chemische eigenschappen in het oog. De belangrijkste potentiële toepassingen behelzen de bepaling van de topografische verdeling van het watergehalte van het hoornvlies, de effectiviteit van het transport door het oog van een oogdruppel en van de temperatuur in het oog.

drs. ing. M. Leers: *Technical modifications of DNA flow cytometry and their applications in surgical pathology*

17 december 1999

promotor: prof.dr. F. Ramaekers
co-promotores: dr. M. Nap, dr. B. Schutte
De klinisch patholoog kan met behulp van immunochemie bepaalde eiwitten zichtbaar maken door ze een kleur te geven. Met behulp van de flow cytometrie, een apparaat bestaande uit een laser en een verscheidenheid aan lenzen en filters is het vervolgens mogelijk om immunochemisch gelabelde eiwitten nauwkeurig te kwantificeren naast een betrouwbare DNA analyse. In de dagelijkse praktijk van de pathologie wordt het weefsel dat bij een patiënt is verwijderd direct geconserveerd in formaline. Daardoor is het weefsel voor tientallen jaren te bewaren. Nadeel is dat de methode van de immunochemie in de flow cytometrie dan niet werkt. Mathie Leers heeft in zijn proefschrift de techniek aangepast en geoptimaliseerd zodat men de eiwitten wel immunochemisch kan labelen en tellen. Verder beschrijft hij in het proefschrift enkele klinische toepassingen die de patholoog kan gebruiken in de dagelijkse praktijk.

drs. M. Christiaans: *Immunological and clinical strategies in renal transplantation*

17 december 1999

promotor: prof.dr. J. van Hooff
co-promotor: dr. P. van den Berg-Loonen
De uitkomst van een niertransplantatie is multifactorieel bepaald. In dit proefschrift is de waarde van vernieuwde immunologische technieken en medicatie op de transplantatie uitkomst onderzocht. De gevoeligere flow cytometrie (FC) kruisproef detecteert vroegtijdig na transplantatie meer patiënten met een slechte

prognose. Dit heeft potentiële therapeutische consequenties. Invoering van de FC v|r transplantatie geeft geen verbetering in prognose. Het geneesmiddel tacrolimus is zeer effectief in het reduceren van acute afstotingen, met name indien het gecombineerd wordt met mycophenolaat mofetil. De toenemende biologische beschikbaarheid van mycophenolaat mofetil noodzaakt halvering van de dosis na enkele weken. Immunologische en niet-immunologische factoren zijn multivariaat geanalyseerd. De periode dat de donornier gekoeld buiten het lichaam bewaard wordt, is sterk gerelateerd aan het tijdstip van dialyse-onafhankelijk-zijn en de lange termijn-prognose. Bekorten hiervan verdient meer aandacht in de logistiek rondom transplantatie.

drs. L. de Windt: Ischemia and reperfusion-induced damage of the isolated mouse heart
22 december 1999

promotores: prof.dr. R. Reneman,
prof.dr. G. van de Vusse

Leon de Windt onderzocht de rol van het enzym fosfolipase A₂ in hartspierschade tijdens zuurstoftekort. Daartoe ontwikkelde hij een geïsoleerd muizenhart-model. Harten van insuline-like growth factor-1 deficiënte muizen bleken na een periode van zuurstoftekort verhoogde cel-schade in het hart te vertonen. Tevens werd de ischemie tolerantie getest van harten van gemuteerde muizen zonder fosfolipase A₂. Geen verschillen werden gevonden in de hoeveelheid hartspiercel-schade of hemodynamische functie wat aantoont dat dit enzym in het hart geen dominante rol speelt in hartspiercel-schade tijdens zuurstoftekort.

drs. P. Beisser: Molecular mimicry by rat cytomegalovirus

22 december

promotor: prof.dr. C. Bruggeman
co-promotor: dr. C. Vink

drs. L. Hoekema: Properties of factor V in the pro- and anticoagulant pathways of blood coagulation

21 januari 2000

promotores: prof.dr. J. Rosing,
prof.dr. H. Hemker
co-promotor: dr. G. Tans

drs. P.J. Zwietering: Arrhythmias in general practice. Prevalence and clinical diagnosis

21 januari 2000

promotor: prof.dr. J.A. Knottnerus
co-promotor: dr. A.P.M. Gorgels

drs. C. Timmermans: New insights in the electrical treatment of atrial fibrillation

28 januari 2000

promotor: prof.dr. H.J.J. Wellens
co-promotor: dr. L.M. Rodriguez

mw.drs. I. Salemink: The Regulation of Factor Xa Generation at Tissue Factor Bearing Surfaces

18 februari 2000

promotor: prof.dr. H.C. Hemker
co-promotores: dr. T. Lindhout; dr. G.W. Willems
Bloedstolling ontstaat wanneer bloed in contact komt met een beschadiging in de vaatwand. Een serie reacties leidt er toe dat een bloedprop (thrombus) wordt gevormd die het beschadigde bloedvat afsluit. Het startschot voor die serie reacties is de activering van stofactor FX door het TF:FVIIa complex. Om te voorkomen dat de stolling door blijft gaan, met kans op het ontstaan van thrombose, moet het TF:FVIIa complex geremd worden. Dat gebeurt door TFPI. Al deze reacties vinden plaats op negatief geladen oppervlakken (onder meer van bloedplaatjes). Onder normale omstandigheden zijn deze pro-en anti-stollende werking in evenwicht en wordt het lek zonder complicaties gedicht. Patienten met het syndroom van Hughes hebben echter stoffen in hun bloed die kunnen binden aan de negatieve cel-oppervlakken. Hierdoor wordt de anti-stollende werking van TFPI verminderd en dus wordt TF:FVIIa niet goed geremd waardoor de FX activering maar doorgaat. Dit mechanisme biedt een goed verklaring waarom deze patiënten aan thrombotische complicaties lijden.

drs. R. Al Dieri: On the structure-function relationship of heparins

25 februari 2000

promotor: prof.dr. H.C. Hemker
co-promotores: dr. S. Béguin;
dr. R.J. Wagenvoort.

Heparine is het meest bekende anti-thrombotische middel. Het werd ontdekt rond 1920 maar er zijn nieuwe, verbeterde varianten (LMW-Heparines). Methoden werden ontwikkeld om de concentratie van heparine in het plasma en ook het effect op het stollingsmechanisme precies te meten. Dit leidde tot een model dat de werking van heparine in het bloed van een patiënt in detail verklaart.

Inauguraties

prof.dr.A. Bast, hoogleraar Humane Toxicologie
3 december 1999

titel: Van voorproever tot toxicoloog
Aalt Bast (1953) studeerde Farmacochemie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Zijn promotieonderzoek verrichtte hij aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit Utrecht (Farmacie). Na zijn promotie in 1981 was hij tot 1985 als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de vakgroep Farmacologie in Utrecht. Van 1985 tot 1988 was hij als UHD en vanaf 1988 als bijzonder hoogleraar verantwoordelijk voor de Moleculaire Farmacologie van de vakgroep Farmacochemie van de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij is geregistreerd als dierexperimenteel farmacoloog en als toxicoloog. Zijn interesse ligt op het terrein van de zuurstofradica-

calen. Onderwerpen van zijn onderzoek zijn de toxische rol die zuurstofradicalen spelen in diverse ziekten en de werking van fysiologische, farmaceutische en voedingsantioxidanten (beschermers tegen zuurstofradicalen). Prof.dr. Bast is (co)auteur van ongeveer 300 publicaties. Hij maakt deel uit van de redactie van de internationale tijdschriften *Free Radical Research* en van het *European Journal of Pharmaceutical Sciences*. Hij is of was lid van diverse wetenschappelijke adviesraden en van het bestuur van wetenschappelijk verenigingen, waaronder de Nederlandse Vereniging voor Farmaceutische Wetenschappen, de Stichting HAN en het Vitamine Informatie Bureau TNO.

prof. dr. G. Ramsay, hoogleraar Intensive Care
4 februari 2000

titel: Intensive Care, een korte geschiedenis maar een grote toekomst
Graham Ramsay (1955) studeerde van 1973 tot 1979 geneeskunde aan de Universiteit van Dundee in Schotland. Tijdens zijn studie werkte hij onder meer zes weken als Flying Doctor op Newfoundland in Canada. In Glasgow specialiseerde hij zich als algemeen chirurg en promoveerde in 1988 op het proefschrift "Some clinical and experimental aspects of hepatic function in sepsis and endotoxaemia". Hij is fellow van de Royal College of Surgeons, Glasgow en Honorary Fellow van de Royal College of Surgeons of England. In 1993 kwam Ramsay naar Maastricht, waar hij in 1994 erkend werd als intensivist en aangesteld als hoofd van de medische afdeling Intensive Care Unit. Naast zijn onderwijs aan de FdG spendeert Ramsay een vijfde van zijn tijd in onderzoek voor CARIM, met name op het terrein van de microcirculatie.

prof.dr. A.J.J.A. Scherpbier, hoogleraar Kwaliteitsbevordering van Medisch Onderwijs in de Faculteit der Geneeskunde
18 februari 2000
titel: De Maastrichtse onderwijsbenadering
Zie rubriek 'Nieuws'.

Benoemingen

Prof.dr. A. Scherpbier is met ingang van 1 november 1999 benoemd tot *themahoogleraar* "Kwaliteitsbevordering en curriculumontwikkeling van medisch onderwijs".

Prof.dr. J. Troost is met ingang van 1 oktober 1999 benoemd tot *wetenschappelijk directeur van het onderzoeksinstituut Hersenen & Gedrag* voor een periode van vier jaar.

Diversen

International Visitors Workshops 2000
Met ingang van dit jaar zal het Onderwijs Instituut Geneeskunde (OWI) in samenwerking met de Capaciteitsgroep O & O twee keer per

jaar een internationale visitors workshop aanbieden, met als doel geïnteresseerden in het Maastrichtse medische onderwijssysteem in twee dagen bekend te maken met de principes en praktijk van probleem gestuurd onderwijs (pgo). De data voor 2000 zijn 23-24 maart en 30 november-1 december. De volledige Engelstalige tekst, informatie over de kosten en een registratie formulier zijn beschikbaar via internet: www.unimaas.nl/~fdg/bib/workshop Het secretariaat van de internationale visitors workshop is te bereiken op telefoonnummer 043-3884043 en e-mail j.koetsier@bibfdg.unimaas.nl Naast deze 2-daagse internationale visitors workshop zal ook ieder jaar de 2-weekse Summercourse (expanding horizons in problem-based learning in medicine and health sciences) aangeboden worden. De data voor 2000 zijn 19 juni - 4 juli. In het kader van de samenwerking tussen de medische faculteiten in Oost Nederland (AMFON) zijn de zusterfaculteiten in Nijmegen en Groningen bereid gevonden dit jaar in de organisatie te participeren. Zie voor meer informatie de PBL-website: www.unimaas.nl/~PBL/summer.htm

Gezondheids-wetenschappen

Facultaire berichtgeving is ook te lezen op de website van de Faculteit der Gezondheidswetenschappen: <http://www.unimaas.nl/~fdgw>

Promoties

drs. R.W.L. Godschalk: Biological markers for exposure to polycyclic aromatic hydrocarbons
1 oktober 1999

promotor: Prof. dr. J.C.S. Kleinjans
Proefschrift aan te vragen bij dhr. Godschalk (tel. 043-3881103)

De mens is voortdurend blootgesteld aan kankerverwekkende stoffen uit zijn directe omgeving, zoals polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's). PAK's ontstaan bij de verbranding van organische materialen en komen voor in bijvoorbeeld sigarettenrook, uitlaatgassen en aangebrand voedsel. De kanker epidemiologie heeft behoefte aan gevoelige methoden om deze blootstelling en het hieruit voortvloeiende verhoogde risico op het krijgen van kanker vast te stellen. Roger Godschalk toont in zijn proefschrift aan dat de bepaling van DNA-schade in witte bloedcellen een bruikbare maat is om blootstelling aan deze kankerverwekkende stoffen vast te stellen.

mw. drs. A.P. Verhagen: Quality assessment of randomised clinical trials

1 oktober 1999

promotor: Prof. dr. ir. P.A. van den Brandt

Proefschrift aan te vragen bij mw. Verhagen (tel. 043-3882363)

Arianne Verhagen onderzocht voor haar promotie de kwaliteit van zogeheten gerandomiseerde effectonderzoeken en de invloed van de kwaliteit op de resultaten van die studies. Vaak zijn er naar het effect van een behandelingsmethode meerdere onderzoeken gedaan met soms tegenstrijdige conclusies. Bij het zoeken naar de beste behandelingsmethode is de beoordeling van de methodologische kwaliteit van de afzonderlijke onderzoeken een belangrijk hulpmiddel. De keuze van de behandeling is dan uitsluitend gebaseerd op onderzoeken waarvan de methodologische kwaliteit voldoende is. De kwaliteit kan worden vastgesteld met behulp van criteria-lijsten. Uit het onderzoek van Verhagen komt als voorlopige conclusie naar voren dat een onderzoek met een lage kwaliteit het behandelings-effect zowel kan overschatten als onderschatten.

mw. drs. T. Jaarsma: Heart failure: nurses care
28 oktober 1999

promoties: Prof. dr. H. Huijter Abu-Saad;

Dr. K. Dracup (University of California)

Proefschrift aan te vragen bij secretariaat

College van Decanen (tel. 043-3883096)

In het onderzoek van Trijntje Jaarsma deden 186 patiënten mee die met hartfalen waren opgenomen in het AZ Maastricht. De helft kreeg extra voorlichting door een verpleegkundige, terwijl de andere helft die niet kreeg. Een positief effect van voorlichting en begeleiding op zelfzorggedrag werd aangetoond. Tevens lijkt de interventie veelbelovend bij het verminderen van gebruik van gezondheidszorgvoorzieningen, maar hiervoor is uitbreiding van zorg noodzakelijk.

drs. M.A. van Nieuwenhoven: Gastrointestinal functional during physical exercise

12 november 1999

promotor: Prof. dr. ir. W.H.M. Saris

Proefschrift aan te vragen bij

dhr. Van Nieuwenhoven (tel. 043-3881619)

Veel mensen hebben tijdens sporten last van maag-darmklachten. De oorzaak is niet bekend. Michiel van Nieuwenhoven beschrijft in dit proefschrift de veranderingen die in het spijsverteringsstelsel optreden als gevolg van inspanning. Hiervoor is een model ontwikkeld waarmee tijdens zware inspanning, maar ook onder andere omstandigheden, gegevens over de maag-darmfunctie verkregen kunnen worden. Met dit model kunnen verschillende condities, maar ook het effect van voedingsproducten en farmaca bestudeerd worden.

drs. H.J. Hospers: Homosexual men and the HIV epidemic

12 november 1999

promoties: Prof. dr. G.J. Kok;

Prof. dr. M.W. Ross (University of Texas)

Proefschrift aan te vragen bij dhr. Hospers

(tel. 043-3882399).

Harm Hospers onderzocht het veilig-vrijgedrag

van homoseksuele mannen in Nederland. Het blijkt dat onveilige seks met name binnen vaste relaties plaatsvindt. Vaak weten mannen niet of hun partner met HIV geïnfecteerd is. Bovendien blijken de (vaste) relaties onder homojongeren weinig stabiel te zijn. Het onderzoek laat verder zien dat voorlichting op ontmoetingsplaatsen voor mannen die seks zoeken met mannen veilig-vrijgedrag bevordert.

drs. L.B. Borghouts: Exercise and Type 2

Diabetes 11 februari 2000

promotor: prof. dr. H. Kuipers

co-promotor: dr. H.A. Keizer

Nederland telt meer dan 300.000 diabetes type 2 patiënten. De aandoening kenmerkt zich door ongevoeligheid voor insuline. Type 2 diabetes komt steeds vaker voor en kan, indien onbehandeld, de kwaliteit van het leven sterk beperken. Lars Borghouts beschrijft in zijn proefschrift dat regelmatig sporten het ziektebeeld van deze patiënten verbetert, waardoor er minder medicijnen gebruikt hoeven te worden. Het verhoogde risico dat deze groep heeft op hart- en vaatziekten vermindert. Sporten met een hoge intensiteit hebben hierbij meer effect dan bijvoorbeeld wandelen. Zelfs één enkele inspanning verlaagt tijdelijk de bloedsuikerspiegel.

Inauguraties

Prof. dr. W.F. Passchier, bijzonder hoogleraar Risicoanalyse

12 november 1999

titel: *Verspraak onder hoogspanning*

Willem Frederik Passchier (54) is sinds augustus 1998 als bijzonder hoogleraar Risicoanalyse verbonden aan de FdGW van de UM. Ook is hij plaatsvervangend Algemeen Secretaris van de Gezondheidsraad. Hij coördineert de activiteiten van de Raad die ressembleren onder de titel 'omgeving en gezondheid'. Wim Passchier promoveerde op een fysisch-chemisch onderwerp aan de Universiteit Leiden. Voor hij in 1983 in dienst trad bij het secretariaat van de Gezondheidsraad was hij plaatsvervangend hoofd van de stralingsbeschermingsdienst van reactorinstituut van de TU Delft. Zijn wetenschappelijke aandachtsgebieden zijn methoden van risicobeoordeling, cumulatieve en gezondheidseffecten door milieufactoren en ioniserende- en niet-ioniserende-stralingshygiëne. Passchier is bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Stralingshygiëne en hoofdredacteur van de vereniging. Hij is verder lid van de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging, de Society for Risk Analysis, de Risk Assessment and Policy Association en de American Conference of Governmental Industrial Hygienists.

Prijzen

Catharina Pijls Prijs 1999

Op 19 november 1999 ontvingen twee jonge onderzoekers de Catharina Pijls Prijs 1999 voor hun bijdrage aan de bevordering van het gezondheidswetenschappelijk onderzoek. De prijswinnaars zijn mw. dr. H.J. Albering en dhr. dr. R.W.H.M. Ponds, beide werkzaam aan de Universiteit Maastricht. Albering en Ponds zijn respectievelijk in 1998 en 1999 gepromoveerd. Mevrouw Albering schreef een proefschrift over de schatting van gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan milieustressoren, de heer Ponds deed onderzoek naar de voorspellers voor het functioneren van het alledaagse geheugen op (vooral) oudere leeftijd. Tevens werd de Catharina Pijls Aanmoedigingsprijs uitgereikt aan de pas afgestudeerde gezondheidswetenschapper dhr. drs. M.G. Spigt. Hij ontving deze prijs voor zijn excellente afstudeerwerkstuk 'Prognostische factoren voor het effect van een fysiek trainingsprogramma op chronische specifieke lage-rugpijn'.

Facultair nieuws

Eerste afgestudeerden Arbeid & Gezondheid

Op woensdag 26 januari jl. studeerden de eerste twee studenten Arbeid & Gezondheid af aan de Faculteit der Gezondheidswetenschappen: Henny Nijhof en Miranda van Bruggen.

Vierde lustrum Faculteit der Gezondheidswetenschappen

In het academisch jaar 2000/2001 viert de Faculteit der Gezondheidswetenschappen haar 20 jarig bestaan. Dit heuglijke feit laat de faculteit niet ongemerkt voorbijgaan. Op 14 en 15 september en in de loop van de tweede blokperiodes (curriculum 2000-2001) vinden diverse activiteiten plaats voor medewerkers én studenten. Meer informatie hierover is te vinden op de lustrum website: www.facburfdgw.unimaas.nl/20jaar.

Strategienota

In november 1999 is onder voorzitterschap van decaan Hans Maarse een werkgroep gestart met het opstellen van een strategienota voor de FdGW. In deze nota wordt de inhoudelijke koersbepaling geformuleerd van de Faculteit voor de middellange termijn (2000-2005) ten aanzien van onderwijs, onderzoek, internationalisering en de organisatorische structuur van de FdGW. De nota moet de basis vormen voor de beleidsagenda voor de komende jaren. De werkgroep is als volgt samengesteld: Prof. dr. H. Maarse (voorzitter), Prof. dr. J. Kleinjans, dr. R. Meertens, Prof. dr. R. Vos, mr. drs. E. de Bock (alumnus), dr. R. van Poll (alumnus) en drs. C. Roulaux (plaatsvervangend secretaris). De werkgroep hoopt in het voorjaar van 2000 de strategienota aan te bieden aan het Faculteitsbestuur.

Eerste Gezondheidswetenschapper benoemd tot hoogleraar

Prof. dr. Bart Koes is sinds 29 oktober 1999 hoogleraar Huisartsgeneeskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Hij is daarmee de eerste afgestudeerde Gezondheidswetenschapper die tot hoogleraar is benoemd. Koes zal zich speciaal bezighouden met het onderzoek rondom huisartsgeneeskunde. De titel van zijn inaugurale rede luidde: "Patiëntgebonden onderzoek in de huisartsgeneeskunde, gewoon doen".

Alumniverenigingen

De Faculteit der Gezondheidswetenschappen kent diverse afstudeerspecifieke studieverenigingen. Hiernaast bestaan voor de meeste afstudeerrichtingen alumniverenigingen die zich met name inzetten voor de belangen van afgestudeerde GW'ers.

ABBG

ABBG is een vereniging voor oud-studenten van de afstudeerrichting Beleid en beheer van de gezondheidszorg aan de FdGW van de Universiteit Maastricht. De doelstelling van ABBG is het onderhouden van contacten tussen de leden onderling en de faculteit. Leden ondersteunen elkaar door het uitwisselen van kennis, informatie en werkervaring via ledendagen, symposia en intervisiegroepen. ABBG brengt een eigen verenigingsblad uit: NOTA en heeft sinds kort een eigen website: <http://www.go.to/ABBG>. Wie lid wil worden van ABBG kan contact opnemen met Mieke Zemmeling (tel. 0525-622652).

Helicase

Sinds kort heeft de afstudeerrichting Biologische GezondheidKunde een eigen alumnivereniging "HELICASE" genaamd. Deze naam staat voor de nieuwe start die je maakt na het afronden van je studie. We organiseren 1 à 2 keer per jaar een uitstapje, ergens in het land, voor onze leden zodat iedereen weer een keer gezellig bij kan kletsen. Iedereen die BGK heeft gestudeerd of met afstuderen bezig is kan lid worden van HELICASE. Het enige wat je hiervoor moet doen is jezelf schriftelijk of per e-mail aanmelden bij onze contactpersoon, Sander Rensen en f 12,50 over te maken op rekening nummer 513543104 (ABN-AMRO) ten name van Helicase. Er bestaat ook de mogelijkheid om gelijktijdig lid te worden van BGK-Helix, de studievereniging van BGK. In dit geval moet er op bovenstaand nummer f 27,50 worden overgemaakt i.p.v. f 12,50.

Sander Rensen

Postadres: Universiteit Maastricht, ter attentie van Sander Rensen, afd. moleculaire celbiologie Postbus 616, 6200 MD Maastricht
E-mail: sander@molcelb.unimaas.nl

VerVe

VerVe is een vereniging voor verplegingswetenschappers in de ruimste zin van het woord. De vereniging is in 1993 opgericht en onderhoudt een netwerk van VW-ers in binnen- en buitenland, met als doel de uitwisseling, vermeerdering en verdieping van wetenschappelijke kennis inzake verpleegkunde te bevorderen. Daarnaast stimuleert en ondersteunt VerVe wetenschappelijk onderzoek en de toepassing van de resultaten in de praktijk. Afgestudeerde verplegingswetenschappers, alsmede afgestudeerden van aanverwante studies kunnen lid worden van VerVe. De activiteiten van VerVe omvatten de uitgave van een kwartaalblad (Met VerVe), de organisatie van een jaarlijks congres en refereeravonden, het bijhouden van een ledenbestand en het uitgeven van een ledenboek. De vereniging bestaat uit vier commissies: de Commissie Activiteiten, de Commissie Internationale Samenwerking, de Commissie PR, Marketing & Sponsoring en ten slotte de Commissie Redactie Verenigingsblad. Voor informatie of lidmaatschap kan men contact opnemen met de secretaris van Verve, C. Hofstra-van Benthem (tel. 0320-230752).

Alumnivereniging GVO Maastricht (AGM)

Het lidmaatschap van AGM staat open voor afgestudeerden en vierdejaars studenten van de afstudeerrichting Gezondheidsvoorlichting aan de FdGW, Universiteit Maastricht. De vereniging houdt een lijst bij van leden en afgestudeerden en organiseert jaarlijks inhoudelijke activiteiten voor leden en andere geïnteresseerden. Daarnaast brengt AGM een blad uit voor haar leden, genaamd AGM BULLETIN. AGM streeft verder naar een betere afstemming tussen het curriculum GVO en het werkveld van afgestudeerde GVO-ers en bemiddelt bij vacatures door middel van een GVO-vacaturebank. Wie lid wil worden van AGM kan contact opnemen met Ellis Abbema, tel. 043-3882416 (overdag).

VBGGK

De Vereniging Belangenbehartiging Geestelijke gezondheidkundigen (VBGGK) heeft een commissie Beroep&Werk, die zich speciaal bezig houdt met het werkveld van afgestudeerde GGK-ers. De commissie brengt regelmatig een alumniboek uit, binnenkort verschijnt een nieuwe versie. Daarnaast is de vereniging op dit moment bezig met de ontwikkeling van een beroepsprofiel. Voor verdere informatie kunnen GGK-ers contact opnemen met de voorzitter van de commissie Beroep&Werk, Marjan Kroon (tel. 043-3212707).

Meer informatie over de alumniverenigingen (contactpersonen, telefoonnummers e.d.) kan verkregen worden bij Caroline Roulaux van de afdeling Voorlichting & PR, Faculteit der Gezondheidswetenschappen, tel 043-3881844 (maandag t/m donderdag).

Rechts-geleerdheid

Webpage: <http://www.unimaas.nl/~fdr/>: algemene facultaire informatie
<http://www.unimaas.nl/~comfdr/>: informatie over wetenschappelijke activiteiten in verleden en toekomst

Congres: 'The Contribution of Mixed Legal Systems to European Private Law'

18 mei 2000

De Onderzoeksschool Ius Commune organiseert een internationaal congres:

'The Contribution of Mixed Legal Systems to European Private Law'.

Plaats: Statenzaal Bouillonstraat 3

Nadere informatie: J. Smits, 043-3883102 of METRO, 043-3883060.

Promoties

mr. W.H.F.M. Cortenraad: The corporate paradox

8 december 1999

promotores: prof. mr. N.H.M. Roos en prof. dr. J.G. Backhaus

mw. mr. M. Koelemeijer: Redelijkheid en billijkheid in kapitaalvennootschappen

10 december 1999

promotores: prof. mr. H.J. de Kluiver en prof. C.A. Schwarz

mr. L.P.W. van Vliet: Transfer of movables in German, French, English and Dutch law

14 januari 2000

promotores: prof. mr. J.H.M. van Erp en prof. mr. B.A. Rudden

mr. P. Larouche: The bases of EC Telecommunications Law after Liberalization

23 maart 2000

promotores: prof. dr. B.E.F.M. de Witte en prof. dr. W.M.L. van Gerven

Benoemingen

Prof. mr. P. van den Bossche: bijzonder hoogleraar International Trade Law

Prof. mw. mr. C. Forder: bijzonder hoogleraar European Family Law

Prof. mr. M.T. Kamminga: hoogleraar Internationaal Publiekrecht

Prijs

Eva Rieter, AIO bij Internationaal en Europees

Recht aan de Universiteit Maastricht, heeft in het kader van de KUB-prijs 'Onderzoeksschool Rechten van de Mens 1999' de eerste prijs ontvangen voor haar artikel "Interim Measure by the World Court to Suspend the Execution of an Individual: the Breard Case". Dit artikel werd gepubliceerd in 'The Netherlands Quarterly of Human Rights', Volume 16 No. 4, December 1998, ISBN 0169-3441.

PAO-cursussen

Het Post Academisch Onderwijs van de rechten-faculteit biedt in het voorjaar 2000 de volgende cursussen:

- Herziening BOB en GVO
- Nieuw Recht I (in Roermond)
- De rechtsgevolgen van huwelijksvoorwaarden bij echtscheiding
- Certificering en verlettering van aandelen
- Flexibiliteit en zekerheid
- Actualiteiten en straf(proces)recht
- Nationaliteitsrecht
- De nieuwe inkomstenbelasting (in Venlo)
- Actualiteiten bestuurs(proces)recht
- De beursgang
- Actualiteitencyclus voor het notariaat (najaar 2000)

Programmaboekjes kunnen worden opgevraagd bij M. Sprengers, tel. 043-3883273

Economie en bedrijfskunde

Agenda

Voorlichtingsdag FdEWB

Zaterdag 18 november 2000

Voor meer informatie hierover: drs. Judith Buddenberg 043-3883705

21 t/m 23 juni 2000

EDINEB Conference, Newport Beach, California, USA.

Info: Ellen Nelissen, tel. 043-3883770.

22 t/m 25 juni 2000

EAL/SOLE Conference, Catholic University of the Sacred Heart Milan, Italy

Info: M.Romans@roa.unimaas.nl

<http://www.unimaas.nl/~eale>

7 & 8 juli 2000

MARC International Symposium on Audit Research, Hotel Crown Plaza Maastricht

Info: Els van Aernsbergen, tel. 043-3883719

<http://www.fdewb.unimaas.nl/marc/>

10 & 12 december 2000

26th Annual Conference, European International Business Academy (EIBA), Crown Plaza Hotel Maastricht

Info: S.Lundan@mw.unimaas.nl <http://www.fdewb.unimaas.nl/EIBA2000>

Promoties

drs. Arie Koster: Frequency Assignment; models and algorithms

4 november 1999

Promotor: prof.dr.ir. A.W.J. Kolen

drs. Frank Cörvers: The impact of human capital on international competitiveness

25 november 1999

Promotor: prof.dr. J.A.M. Heijke

drs. Vera Bröcheler: Firm dynamics in the Dutch audit industry

17 december 1999

Promotores: prof.dr. S.J. Maijoor en prof.dr. A. van Witteloostuijn

Inauguratie

prof.dr. Christophe Boone, hoogleraar Organisatietheorie en -gedrag

10 december 1999

titel: Menselijke hardware van economische agenten en organisatie

Afscheid Arjen van Witteloostuijn

Prof.dr. Arjen van Witteloostuijn, hoogleraar Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde en voormalig decaan van de FdEWB hield op vrijdag 10 december 1999 zijn afscheidsrede met de titel: Menselijke software van bedrijfstakken en economieën. Van Witteloostuijn werkt nu aan de Rijksuniversiteit Groningen bij de vakgroep International Economics and Business.

Prijzen

Dr. Gaby Odekerken-Schröder ontving voor haar proefschrift "The role of the buyer in affecting buyer-seller relationship" een beurs van het Albert Heijn Studiefonds.

Drs. Patrick Schumacher ontving voor zijn scriptie de Macintosh Retail Thesis Award.

Facultaire onderwijsprijzen

1. De aanmoedigingsprijs (fl 5.000): Mirella Kleijnen, docent bij Management Wetenschappen, sectie Marketing.

2. De prijs voor de beste docent/werknemer (fl 10.000): Laury Bollen.
3. De projectprijs (fl 15.000): EDINEB (Educational Innovation in Economics and Business)

Algemene Wetenschappen

Inauguratie

Prof.dr. J. van Zanten, hoogleraar Grondslagen van de Kennistechnologie gezien vanuit de Theoretische Informatica
5 november 1999
titel: *Rekenend denken*

Promotie

drs. J.H.J. Lenting: Informed Gambling, conception and analysis of a multi-agent mechanism for discrete reallocation
3 december 1999
promotores: Prof. Dr. H.J. van den Herik, Dr. P.J. Braspenning
Jacques Lenting beschrijft in zijn proefschrift de manier waarop een bepaald type problemen kan worden opgelost met behulp van multi-agent mechanismen. Daarnaast besteedt hij aandacht aan de invloed van coördinatieregels en agentgedrag-karakteristieken op de prestatie van een multi-agent mechanisme. Hij heeft de Informed-Gambling ontwerpmethodiek ontwikkeld voor het (her)verdelen van ondeelbare goederen onder agenten, beter bekend als 'tool reallocation'. Hierbij wordt gebruik gemaakt van redeneren met onzekerheden.

Cultuurwetenschappen

Inauguratie

Prof.dr. ing. Robert Zwijnenberg, bijzonder hoogleraar Kunstgeschiedenis in relatie tot de ontwikkeling van natuurwetenschap en techniek
17 maart 2000
titel: *Het gereflecteerde lichaam*
In zijn rede presenteerde Robert Zwijnenberg een aantal gedachten over de wijze waarop het onderzoek naar de relatie tussen de kunsten en de wetenschappen moet worden uitgevoerd. Volgens de orator moet in dit onderzoek het menselijk lichaam centraal staan. De bijzondere leerstoel is ingesteld vanwege de Edmond Hustinx Stichting.

Benoemingen

Bijzonder Hoogleraar Kunst en samenleving in humanistisch perspectief

Dr. Heleen Pott is aan de Faculteit Wijsbegeerte en de Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen van de Erasmus Universiteit te Rotterdam benoemd tot bijzonder hoogleraar Kunst en samenleving in humanistisch perspectief, in het bijzonder de geschiedenis van actuele vormen van cultuurkritiek en cultuurpolitiek. Heleen Pott is universitair docent bij de capaciteitsgroep Wijsbegeerte van de Faculteit der Cultuurwetenschappen.

Bijzonder hoogleraar Cultureel Erfgoed

Dr. Marieke Kuipers is benoemd tot bijzonder hoogleraar Cultureel Erfgoed aan de Faculteit der Cultuurwetenschappen vanwege de Victor de Stuersstichting.
Marieke Kuipers studeerde kunstgeschiedenis en archeologie in Leiden. In 1987 promoveerde zij in Groningen op het proefschrift "Bouwen in beton, experimenten in de volkshuisvesting voor 1940". Kuipers is sinds 1977 werkzaam bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in verschillende functies op het gebied van cultuurwaardenonderzoek en de selectie van 'jonge monumenten', daterend van na 1850. Zij blijft als senioronderzoeker aan de Rijksdienst verbonden.

De bijzondere leerstoel cultureel erfgoed is ingesteld door de Victor de Stuersstichting om vergelijkende studies te verrichten op het terrein van cultuurbehoud en -beheer, met specifieke aandacht voor archeologie en monumentenzorg, instandhoudingstechnologie en industriële archeologie. De leerstoel moet bijdragen aan de theoretische fundering van de praktijk van cultuurbehoud en -beheer.

Hoogleraar Wijsbegeerte

Het College van Bestuur heeft **dr. Rein de Wilde** per 1 maart 2000 benoemd tot hoogleraar Wijsbegeerte aan de Faculteit der Cultuurwetenschappen. De Wilde is sinds 1994 universitair hoofddocent aan de FdCW en sinds het vertrek van prof. dr. ir. Gerard de Vries in 1997 waarnemend voorzitter van de capaciteitsgroep Wijsbegeerte.
Prof. dr. Rein de Wilde studeerde wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit Groningen en promoveerde in 1992 aan de Rijksuniversiteit Limburg op het proefschrift "Discipline en Legende. De identiteit van de sociologie in Duitsland en de Verenigde Staten, 1870-1930", bekroond met de Erasmus Studieprijz 1992 van de Stichting Praemium Erasmianum.
Zowel binnen de Faculteit der Cultuurwetenschappen als daarbuiten (bijvoorbeeld in de onderzoeksschool Wetenschap, Technologie en Moderne Cultuur) heeft De Wilde verschillende coördinerende en bestuurlijke rollen vervuld. Zo was hij in de periode 1994-1996 coördinator van

één van de drie onderzoeksprogramma's van de faculteit en van 1995 tot 1997 lid van het bestuur. Thans is hij onder andere voorzitter van het opleidingsbestuur van Cultuur- en Wetenschapsstudies. Daarnaast speelde De Wilde een belangrijke rol bij de voorbereiding van de voor de faculteit zeer succesvolle onderwijs- en onderzoeksvisite van 1998.

Decaan

Het College van Bestuur heeft **dr. Paul Tummers** benoemd tot decaan van de Faculteit der Cultuurwetenschappen. Per 1 september 2000 volgt hij prof. dr. ir. Wiebe Bijker op. Vanaf 1 april a.s. zal Tummers voor 1 dag per week beginnen en onder andere deelnemen aan de vergaderingen van het faculteitsbestuur. Tummers is classicus, heeft een kandidaatsdiploma Wiskunde en is gepromoveerd in de Wijsbegeerte. Hij is universitair hoofddocent Geschiedenis van de Antieke en Middeleeuwse Wijsbegeerte aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en heeft hiernaast altijd een groot aantal bestuurlijke en organisatorische functies bekleed. Tummers zal een aanstelling krijgen als hoogleraar Cultuurwetenschappen.

Centrum voor Gender en Diversiteit

Actuele berichtgeving van het Centrum voor Gender en Diversiteit is ook te vinden op de webpage: <http://www.genderfdaw.unimaas.nl>

Agenda

Colloquium 'de mens als man':

Lies Wesseling: De psychologisering van het moederschap. 1 mei 2000
Maarten Vendrik: De man als huisman: held of watje? 7 juni 2000
Na een inleiding van Vincent Duindam (Universiteit Utrecht, auteur van 'Zorgende vaders' en 'Ruimte voor mannen') over zijn onderzoek naar zorgende vaders, laten we 'reacties uit de werkelijkheid' horen (o.a. een interview met 2 homoseksuele vaders met 6 pleegkinderen, Aad en Ron, bekend van een NCRV documentaire over hun gezin).

Symposium 'De Multimediale Uitdaging: gender in de virtuele wereld

26 mei 2000
Symposium ter gelegenheid van de inaugurale rede van prof.dr. Liebet van Zoonen, die aan de UM de opdracht heeft gekregen te kijken in hoeverre computercommunicatie van invloed is op de verhouding tussen de seksen. En andersom: wat is de invloed van bestaande man-vrouw verhoudingen op de communicatie via internet?

Het symposium zal behalve uit de oratie van Van Zoonen bestaan uit een debat over de automatisering van de rechtspraak, een lunch-multimediamarkt en een lezing van Anneke Smelik over de filmische verbeelding van de geautomatiseerde en gedigitaliseerde toekomst.

Info: <http://www.genderfdaw.unimaas.nl> of bij Chantal Dijkman (043-3883467)
c.dijkman@genderfdaw.unimaas.nl

Opzij-leerstoel

Met ingang van 1 februari 2000 bekleedt Elisabeth Aafje van Zoonen (Liesbet) (1959) de Opzij-wisselleerstoel 'Power and strategy: Gender en Multimedia'. Van Zoonen is op dit moment hoofddocent aan de faculteit politieke-, sociale- en communicatiewetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Ze is van huis uit communicatiewetenschapper en gespecialiseerd in gender en massamedia. Ook heeft Van Zoonen ervaring als freelance journalist, redacteur, film en televisiemaker. In 1990 ontving ze de Western Speech Association Award, USA for the Best Scholarly Article voor haar artikel 'Professional socialization of feminist journalists in the Netherlands' (Women's Studies in Communication, vol.1(3), 1-25). Liesbet van Zoonen is lid van de editorial board van European Journal of Cultural Studies (Sage), van Journalism Studies (Routledge), en van het European Journal of Communication en ze is lid van de advisory board Critical Media Studies (boekserie van Rowman & Littlefield Publishers). Ze is initiatiefnemer van het Centrum voor de Studie van Populaire Cultuur en maakt deel uit van de Senaat van de Universiteit van Amsterdam. In 1999 verscheen van haar hand onder andere het boek 'Media, cultuur en burgerschap' (Amsterdam: Het Spinhuis). Liesbet van Zoonen is gehuwd en heeft twee kinderen (1994, 1998). Ze houdt op 26 mei 2000 haar oratie en is op woensdag bij het Centrum te bereiken.

HOVO-UM

Hoger onderwijs voor ouderen

HOVO staat voor Hoger Onderwijs Voor Ouderen. HOVO-UM biedt universitair onderwijs dat qua inhoud en didactiek tegemoet komt aan de behoeften en interesses van vijftig-plussers. Niet-beroepsgerichte kennis is hierbij het uitgangspunt en het tempo is aangepast. Afhankelijk van de inhoud en vorm zijn cursussen óf ongewijzigd overgenomen uit het reguliere onderwijsprogramma van studies aan de UM óf op maat ontwikkeld voor de doelgroep. Er worden cursussen verzorgd in Maastricht en Venlo.

Voor het bestellen van een cursusgids of andere vragen kunt u terecht bij HOVO-UM coordina-

tor drs. Peggy Rompen en HOVO-UM secretaresse Carly Hollewijn. Ze zijn bereikbaar van maandag t/m vrijdag tijdens kantooruren: 043-3883550 / 043-3882682

Studium Generale

Uitgebreide informatie over het SGO-programma is verkrijgbaar via Internet: <http://go.to/studiumgenerale>

Programma april

Foreigners in a foreign land

Dinsdag 4 april, 20.00 uur, collegezaal Nieuwenhof.

Laurie Boucke en Colin White, auteurs van *The UnDutchables*

Lezing in het Engels

De Brit Colin White en de Amerikaan Laurie Boucke verbleven samen in totaal 22 jaar in Nederland. In hun bestseller *The UnDutchables* gaan ze in op een aantal unieke en rare Nederlandse gewoonten en gedragingen. In elk geval komen aan bod het fietsgedrag, de zuinigheid en geld, flower power, het moraliserende vinger-tje, het individualisme en het gedrag van Nederlanders in het buitenland. Na de lezing is er voluit gelegenheid om met de schrijvers van gedachten te wisselen.

Liefde in tijden van eenzaamheid, over drift, passie en verlangen

Donderdag 6 april, 20.00 uur, collegezaal Nieuwenhof.

Prof. dr. P. Verhaeghe, hoogleraar psychoanalyse en raadgegingspsychologie, RU Gent

Waar wij ons nauwelijks twee generaties terug voortdurend vragen stelden over seks, is het accent nu duidelijk verschoven naar het relationele. Steeds meer mensen gaan willens nillens als single door het leven, en binnen de koppels wordt seriële monogamie meer regel dan uitzondering. Seks therapieën en communicatietrainingen hebben blijkbaar niet het beoogde doel bereikt: de perfect bevredigde mens binnen de perfecte harmonische relatie. "I can get no satisfaction" van de Stones werd uitgeroepen tot song van de eeuw... Met deze lezing wil Verhaeghe aantonen dat de seksuele revolutie voor een verkeerd begrip gezorgd heeft van de dialectiek tussen drift en verlangen. Het opnieuw overdenken van deze dialectiek is in menig opzicht meer dan de moeite waard.

Café Chantant

Vrijdag 7 april, 20.30 uur

Foyer Kumulus, Herbenusstraat 89, Maastricht
Toegang: f 5,-

Reserveringen: Uitbalie: 043 - 350 55 55

Lust in de natuur

Woensdag 12 april, 20.00 uur, collegezaal Nieuwenhof.

Mw. dr. M. Roede, docent humane biologie, Universiteit Maastricht

Voelen dieren lust bij hun seksuele capriolen? Al vroeg tijdens de evolutie heeft zich het seksueel voortplanten ontwikkeld. De manier waarop sperma de eikel bereikt varieert echter zeer. Hetzelfde geldt voor de verschillen tussen de lichamen die de sperma of eikel producerende organen omgeven: kleine mannetjes met grote vrouwen, grote mannen met kleinere vrouwtjes, of niet van elkaar verschillende, alleen maar zaad uitwisselende hermafrodieten. Ook de manier waarop de willige partner gezocht of aangetrokken wordt varieert zeer. Mestvlieg-vrouwtjes zoeken het in het 'en masse' op een koeienvlaai zitten. De potvis-bul zwemt oceanen ver om bronzige koeien te ontmoeten. Het aanbieden van een voedsel-presentje tijdens het voorspel komt veel voor. Maar altijd beslist het vrouwtje of de man al mag... Of ze het prettig vinden? De gelaatsuitdrukking van Bonobovrouwtjes die zich zelf beroeren drukt in ieder geval een verheerlijkt gevoel uit...

Avond van het levenslied

Donderdag 13 april, 20.30 uur

Kumulustheater, Herbenusstraat 89, Maastricht
Presentatie van smartlappen (liedjesshow)

Toegang: f 5,-

Reserveringen: Uitbalie: 043 - 350 55 55
Daaraan vooraf:

Workshop smartlappen schrijven (van 15.00 tot 19.00 uur)

Deelname: gratis. Aanmelden bij Studium Generale: 043- 388 3193.

Het Toneelbedrijf: talkshows

Maandag 17 tot en met donderdag 20 april, 22.30 uur, souterrain, Theater aan het Vrijthof, Vrijthof 49, Maastricht

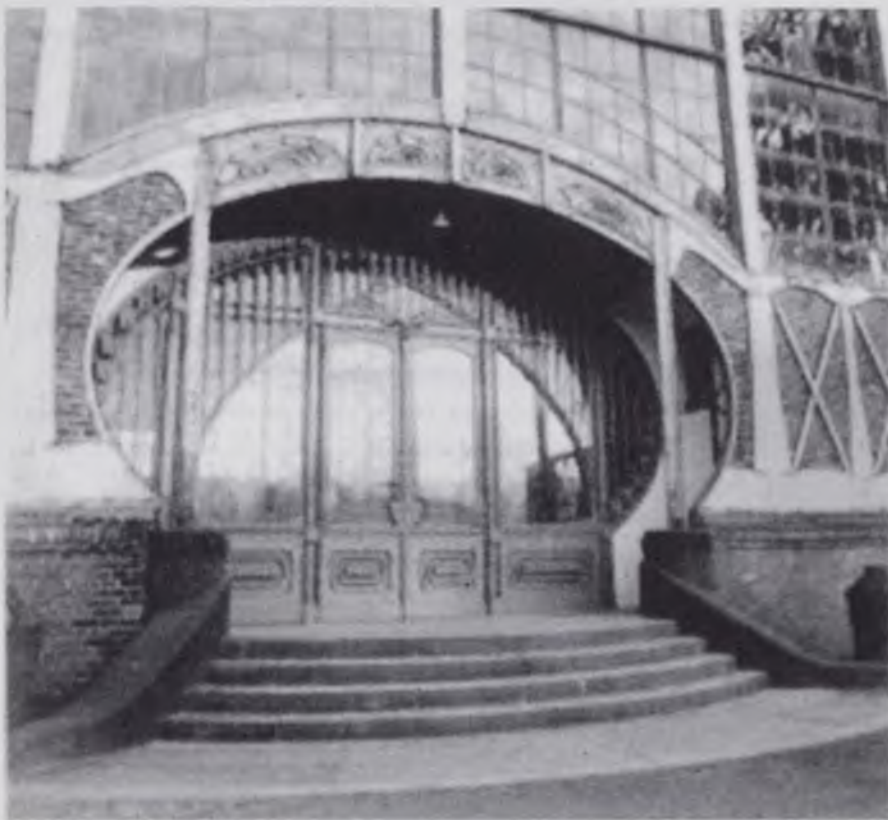
Van maandag 17 tot en met vrijdag 21 april zijn in Maastricht twee gerenommeerde toneelgezelschappen te gast: Toneelgroep Amsterdam en Het Toneelhuis uit Antwerpen. Samen zorgen zij voor een gevarieerd programma met grote en kleine producties. Van maandag tot en met donderdag biedt Studium Generale na de avondvoorstellingen een talkshow aan in de souterrainfoyer van het Theater aan het Vrijthof. Per avond staat er een thema centraal dat aansluit bij de daaraan voorafgaande voorstelling en waarbij acteurs (o.a. Titus Muizelaar, Rik van Uffelen, Lineke Rijxman, Els Dottermans) en regisseurs (o.a. Jan Joris Lamers, Gijs de Lange, Gerardjan Rijnders, Jan Decorte) van de betreffende toneelgezelschappen onder leiding van een gespreksleider met elkaar en met het publiek van gedachten wisselen.

Zie ook: www.theateraanhetvrijthof.nl

Kathedralen van staal: excursie naar het Ruhrgebied

Zaterdag 15 april, van 9.00 tot 19.00 uur
Deelnemerkosten (incl. busreis, entrees, rondleidingen, koffie, thee, excl. lunch): studenten f. 25,- / overigen f. 50,-. Inlichtingen en inschrijvingen: Studium Generale 043 - 388 35 41.
In de geschiedenis van Zuid-Limburg heeft de mijnbouw lange tijd een centrale plaats ingenomen. Inmiddels zijn de gebouwen gesloopt en de steenberggen afgegraven of gecamoufleerd, alsof met het verwijderen van de fysieke restanten ook de geschiedenis van de mijnarbeid uitgewist kon worden. In het Duitse Ruhrgebied is voor een hele andere oplossing gekozen. Wat eens een grauwe regio was met enkel zware industrie, is nu omgetoverd in een Eldorado voor de liefhebber van zowel de industriële architectuur, cultuur en geschiedenis, als van kunst, design, theater, muziek en zelfs natuur.

Ongeveer 25 gigantische industriële objecten, zoals watertorens, mijnschachten, hoogovens, chemische complexen, elektriciteits-centrales en scheepsliften, doen nu dienst als museum, podium, atelier, landschapselement of decorstuk bij grootschalige openluchtevenementen. Onder begeleiding van specialist Eugene Schenk, en met ondersteuning van lokale gidsen wordt een bezoek gebracht aan het in een voormalige zinkfabriek gevestigde Rheinisches Industriemuseum te Oberhausen en de voor UNESCO's werelderfgoed-lijst genomineerde mijn Zeche Zollverein XII te Essen.
Voor informatie en inschrijving (vóór 7 april): Studium Generale, tel. 043-3882543 of e-mail: tom.mulder@sg.unimaas.nl



Vergane glorie van het Ruhrgebied: ingang van de Zeche Zollern

Het verlangen verleerd

Woensdag 19 april, 20.00 uur, collegezaal Nieuwenhof,
Karel Glastra van Loon, journalist en schrijver, Amsterdam
Het is met het verlangen en de begeerte als met de korhoen en de kraai: de vooruitgang bedreigt de eerste in zijn voortbestaan, terwijl hij de tweede talrijker maakt dan ooit. En zoals er reservaten zijn voor de korhoen, zo is de literatuur een reservaat geworden voor het verlangen. In gedichten en romans kan nog hevig en langdurig worden verlangd, zonder dat dat verlangen onmiddellijk wordt herkend als een gat in de markt, en wordt opgeklopt tot een begeerte die onmiddellijk vervuld moet worden. De vraag is alleen of een reservaat ooit meer kan zijn dan een bitterzoete illusie voor romantici.
Teleurgesteld in het universitaire klimaat brak Karel Glastra van Loon (1962) zijn studie nieuwe geschiedenis af en ging werken als bijstandsberekeningsambtenaar bij de Sociale Dienst. Daarna werkte hij bureauredacteur bij Elsevier Science en leerling-tijdschriftredacteur bij de VNU. Ook schreef hij voor Libelle en de Nieuwe Revue. Tegenwoordig werkt hij onder meer voor Vrij Nederland en als televisiemaker voor VPRO's *Lopende Zaken*. In 1997 debuteerde hij met de verhalenbundel *Vannacht is de wereld gek geworden*, deze werd genomineerd voor de 'ECI-prijs voor schrijvers van nu'. Met zijn eerste roman *De Passievrucht* won hij in 1999 de Generale Bank Literatuurprijs.

Dierentaal en mensentaal

Donderdag 20 april, 20.00 uur, collegezaal Nieuwenhof
Dr. S. Eden, docent psycholinguïstiek, VU Amsterdam
In de wetenschappelijke discussie over de evolutionaire samenhang tussen dierentaal en mensentaal en over de oorsprong van mensentaal is ook de vraag naar voren gekomen in hoeverre er kenmerken van dierencommunicatie zijn terug te vinden in de communicatie en de taal van mensen en omgekeerd. Eden constateert dat de communicatie van bijen, vogels, apen en mensapen overeenkomsten vertoont met verschillende aspecten van mensentaal. In zijn lezing gaat Eden in op overeenkomsten tussen de taal en de communicatie tussen dieren en mensen en stelt tevens de vraag aan de orde of dieren over door ons nog niet ontdekte vormen van communicatie beschikken.

Open podium

Vrijdag 28 april, 20.30 uur, Kumulustheater, Herbenusstraat 89, Maastricht
Toegang: f. 2,50.
Reserveringen: Uitbalie: 043 - 350 55 5

Informatie over postdoctorale opleidingen

Economie

REGISTERACCOUNTANT 043-3883780

CONTROLLER 043-3883780

INTERNATIONAL CONTROLLER (I.S.M. DE UVA) 043-3883780

Rechten

MAGISTER IURIS COMMUNIS (Master of Law) 043-3883038

Postacademische Opleidingen

Gezondheidswetenschappen

MASTER OF PUBLIC HEALTH 0900-8689

MASTER OF HEALTH PROFESSIONS EDUCATION 0900-8689

Cultuurwetenschappen

MASTER OF EUROPEAN STUDIES ON SOCIETY, SCIENCE AND TECHNOLOGY (ESST)
043-3883384

EUROPEAN PUBLIC AFFAIRES (EPA) 043-3883449

Geneeskunde

WETENSCHAPPELIJK ILLUSTRATOR (POST-HBO) 043-3881053

TOXICOLOGIE 0900-8689

Informatie over het cursusaanbod

Hovo (verzorgt cursussen voor vijftigplussers die in een aangepast tempo hoger of academisch onderwijs willen volgen) 043-3883550

Internet:

<http://www.unimaas.nl/~bulletin/mededelingen/studenten/hovomed.html>

WORLDNETH (verzorgt specifieke taalcursussen) 043-3883950

Informatie voor bedrijven en instellingen

CONTACTPUNT UNIVERSITEIT-BEDRIJFSLEVEN:

I. Kuppen (PR&Voorlichting) 043-3882058

E-mail: I.Kuppen@Voorlichting@UniMaas.nl

Internet: <http://www.unimaas.nl/~contact>

BUREAU KENNISTRANSFER 043-3883122

Internet: <http://www.unimaas.nl/~brkennis>

Voor een overzicht van de onderzoeksinstituten aan de UM:

<http://www.unimaas.nl/instituten.html>

Informatie over hulp aan beginnende ondernemers

MINCKELERS STARTERSFONDS (geeft financiële steun aan startende ondernemers die zijn afgestudeerd of werken aan de UM) 043-3883122

Internet: <http://www.unimaas.nl/~entrepre/minck.htm>

TEP-PROJECT (Temporary Entrepreneur Positions, verleent fiscale, financiële, juridische en marketingtechnische hulp aan aan startende ondernemers in de Euregio) 043-3883122

Internet: <http://www.unimaas.nl/~entrepre/tep.htm>

Informatie voor afgestudeerden

Alumniverenigingen: zie onder 'mededelingen'

Loopbaan Advies Centrum (geeft persoonlijk advies over studiekeuzes en de verdere ontwikkeling van de (studie) loopbaan aan studenten en pas afgestudeerden) 043-3883518

E-mail: Marloes.Rikhof@SZ.Unimaas.nl

Vestiging Venlo

De UM in Noord- en Midden-Limburg

Voor het stimuleren van de bedrijvigheid door het opzetten van een startersbeleid voor afgestudeerden van de UM, samen met de UM-Holding en de regio. Voor het leggen van contacten met en het geven van informatie over personen en organisaties van de universiteit. Voor het (mede)organiseren van cursussen, forums en lezingen.

Manager mr. M. Olivers,

Noorderpoort 21 (Kamer van Koophandel) Venlo

Tel. 077-3549273,

fax 077-3549273

e-mail M.Olivers@umtuevenlo.unimaas.nl

UM Holding Postbus 616 6200 MD Maastricht

Telefoon: 043 3882765

Faxnummer: +31 43 3265887

e-mail: h.lekkers@bunh.umholding.nl

Activum

Ondernemersopleidingen voor MKB tel. 046 4207130 fax 046 4207079

e-mail: activum@con.hsl.nl



Universiteit Maastricht



EXECUTIVE MBA PROGRAM

Maastricht University and Haus der Technik (Essen, Germany) have joined forces to offer a truly European Part-time Executive MBA program.

Maastricht University is very highly regarded in the areas of Economics and Business Administration.

Haus der Technik, closely associated with the Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule (Aachen, Germany), has a well established reputation as one of the best and most experienced training centers for post-graduate education in industrial management.

The high academic standing and international nature of the program is also reflected in the background of the regular teaching staff and guest lecturers.

The program starts in September and is taught over a two-year period, covering four semesters.

For more information, contact:

Dr. Charles Pahud de Mortanges (Program Director, Maastricht):

c.pahud@mw.unimaas.nl ;

Ms. Ellen Nelissen (Executive Assistant):

ellen.nelissen@mw.unimaas.nl / tel: 043-388 3770;

or visit our website: <http://www-fdewb.unimaas.nl/post-doc/MBA/>



**Een ieder, die arbeid verricht, heeft recht op een rechtvaardige en gunstige beloning,
welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert,
welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld.
(artikel 23, lid 3 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens)**

foto: Rietkapper in Guatemala ontvangt zijn loon

Chris Keulen 1999